

SBÍRKA
SPISŮ PRÁVNICKÝCH A NÁRODOHOSPODÁŘSKÝCH.
VYDÁVAJÍ
KAREL ENGLIŠ A FRANTIŠEK WEYR.

SVAZEK II.

O UZAVŘENÍ SMLOUVY POJIŠŤOVACÍ PODLE PRÁVA ČESKOSLOVENSKÉHO

SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM KU PRÁVU
ŠVÝCARSKÉMU, NĚMECKÉMU A KU
FRANCOUZSKÉ OSNOVĚ ZÁKONA
O SMLOUVĚ POJIŠŤOVACÍ.

NAPSAL

JUDr. M. KAŠPÁREK,
RADA VRCHNÍHO ZEMSKÉHO SOUDU V BRNĚ.

V BRNĚ 1920.

NAKLADATELÉ BARVIČ & NOVOTNÝ.

č. 22.547

SBÍRKA
SPISŮ PRÁVNICKÝCH A NÁRODOHOSPODÁŘSKÝCH.

VYDÁVÁJÍ

KAREL ENGLIŠ A FRANTIŠEK WEYR.

SVAZEK 2.

O UZAVŘENÍ SMLOUVY POJIŠŤOVACÍ PODLE PRÁVA ČESKOSLOVENSKÉHO

SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM KU PRÁVU
ŠVÝCARSKÉMU, NĚMECKÉMU A KU
FRANCOUZSKÉ OSNOVĚ ZÁKONA
O SMLOUVĚ POJIŠŤOVACÍ.

NAPSAL

JUDr. M. KAŠPÁREK,
RADA VRCHNÍHO ZEMSKÉHO SOUDU V BRNĚ.

V BRNĚ 1920.

NAKLADATELÉ BARVIČ & NOVOTNÝ.

Předmluva.

V poslední době došlo v několika evropských státech ke kodifikaci soukromého práva pojišťovacího ve formě speciálních zákonů, ve švýcarských státech se tak spolkovým zákonem z 2. dubna 1908, v Německu říšským zákonem z 30. května 1908; oba tyto zákony nabyly účinnosti 1. ledna 1910. Pak následovalo Rakousko císařským nařízením z 22. listopadu 1915, ř. z. čís. 343 (pojišťovací řád), na místo něhož vstoupil zákon ze dne 23. prosince 1917, ř. z. čís. 501. Tento nabyl účinnosti zčásti 1. ledna 1918, účinnost většiny ustanovení jeho byla však dle § 1 nař. z 9. prosince 1919, čís. 652 sb. z. a n., odložena na dobu neurčitou. Ve Francii byla podána ve sněmovně poslanců osnova zákona o smlouvě pojišťovací 12. července 1904 a pak znovu 14. června 1906.

Účelem této práce je pojednati o normách československého soukromého práva pojišťovacího, pokud upravují uzavření smlouvy pojišťovací. Při tom bylo přihlíženo také k předpisům na Slovensku platným. Vzhledem k universálnímu rázu soukromého práva pojišťovacího vzal jsem zřetel ke švýcarskému spolkovému zákonu a německému říšskému zákonu o smlouvě pojišťovací, ke kodifikačním snahám francouzským a k cizí judikatuře. Také právo anglické nezůstalo nepovšimnutým. Všimati si švýcarského spolkového zákona a německého říšského zákona bylo tím více zapotřebí, poněvadž oba tyto cizí zákony byly našemu zákonu vzorem. Ježto naše ministerstvo spravedlnosti zabývá se vypracováním návrhů na revisi zákona o smlouvě pojišťovací ze dne 23. prosince 1917, pojednal jsem o jednotlivých normách také de lege ferenda.

Vědecké zpracování soukromého práva pojišťovacího působí značné potíže. Z velké části spočívají potíže ty v tom, že v praxi pojišťovací setkáváme se s útvary svéráznými, vyvolávajícími celou řadu problémů soukromého práva, jichž správné řešení předpokládá pečlivé studium institutu pojištění po stránce hospodářské a po stránce pojišťovací techniky. Vedle toho bylo mně zápasiti s potížemi,

souvisícími s nynějšími mimořádnými poměry. Mimořádnými poměry dopravními a znehodnocením naší měny bylo mně totiž znesnadněno, ba někdy dokonce znemožněno, abych si opatřil potřebnou cizí literaturu a judikaturu.

Byl bych s výsledkem své práce spokojen, kdyby se mně aspoň zčásti zdařilo, zbrázdit tuto půdu naší právnickou literaturou poměrně málo kultivovanou.

V Brně, v březnu 1920.

M. Kašpárek.

I. O pramenech soukromého práva pojišťovacího.¹⁾

Vědě nepodařilo se posud jednotně formulovati pojem smlouvy pojišťovací. Definice konstruované nevystihují jednak zcela pojem pojištění osobního, zejména životního, jednak neohraničují přesně pojem smlouvy pojišťovací od smluv jiných, na př. od smlouvy ruko-

¹⁾ Lewis, Lehrbuch des Versicherungsrechts 1889. — Ehrenberg, Versicherungsrecht, 1. sv. 1893. — Ehrenzweig, Das Versicherungsrecht 1893. — Maier, Das Versicherungsvertragsrecht 1911. — Derblich, Das österreichische Versicherungsrecht 1903. — Onciul, Der Versicherungsvertrag nach österr. Rechte 1896. — Derblich, Die Grundlagen des österr. Assekuranzrechtes 1896. — Ehrenzweig, Das Gesetz vom 23. 12. 1917, RGBl. Nr. 501, über den Versicherungsvertrag 1918. — Ebner, Das Gesetz vom 23. 12. 1917 über den Versicherungsvertrag 1918. — Koziol, Entscheidungen des k. k. Obersten Gerichtshofes in Versicherungs-Rechtssachen 1885. — Pollaczek, Versicherungsrechtliche Entscheidungen des k. k. Obersten Gerichtshofes 1892. Sbirky rozhodnutí uveřejněných ve Veröffentlichungen des österr. Staatsamtes für Inneres und Unterricht, betreffend die Privatversicherung, v Union, Zeitschrift für Versicherung und Volkswirtschaft, a ve vídeňském Assekuranz-Jahrbuch. — Beck, Tanulmányok a biztositási jogból (Studie z práva pojišťovacího), v Budapešti 1891. — Geller, A biztositási jog kézikönyve (Rukověť práva pojišťovacího), v Budapešti 1904. — Roelli, Kommentar zum schweizerischen Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag vom 2. 4. 1908, 1. sv., v Bernu 1914. — Ostertag, Das Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag, v Curychu 1915. Entscheidungen schweizerischer Gerichte in privaten Versicherungsstreitigkeiten (1886—1916), vydáno švýcarským pojišťovacím úřadem. — Lyon-Caen, Traité de droit commercial, 4. vyd. — Baumgartner, Encyclopédie des assurances 1898. — Dalloz, Code des assurances, 6. vyd. 1914. — Simonin, Jurisprudence général des assurances terrestres de 1880—1905, v Paříži 1906. — Heilbron, Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs, 3. část, 2. sv. 1909, str. 549 až 646. — Dernburg-Köhler, Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preußens, 6. sv. 1910, str. 348—547. — Cosack, Lehrbuch des Handelsrechtes, 7. vyd., 11. odd., str. 545—648. Komentáře k německému říšskému zákonu o smlouvě pojišťovací: Gerhard, Hagen, Knebel, Doeberitz, Bröcker a Manes 1908, Josef 1908, Schmidt 1908, Schneider 1908, Zehnter 1908, Lindner-Fell 1909, Hager-Bruck 1910. — Rüdiger, Die Rechtsprechung des deutschen Reichsgerichtes in Versicherungssachen 1899. — Hacke, Die Rechtsprechung des Reichsgerichtes, des Reichsoberhandelsgerichtes und des Bundesoberhandelsgerichtes auf dem Gebiete des Versicherungsrechtes 1910. — Gerhard, Praxis des Privatversicherungsrechts 1908—1911. — Morrell, Insurance. A Manual of Practical Law, v Londýně 1892. — Porter, The Laws of Insurance: Fire, Life, Accident and Guarantee. Embodying Cases in the English, Scotch, Irish, American and Canadian Courts, v Londýně 1904. — Richards, Insurance Law in all its branches, New-York 1909. — Stone-Cox, Fire and Marine Year Book 1917/18, v Londýně. — Stone-Cox, Accident Year Book 1917/18, tamtéž.

jemské, smlouvy o záruce (garanční), sázky²⁾. Do zákona o smlouvě pojišťovací ze dne 23. prosince 1917, ř. z. čís. 501, nebyla proto úmyslně pojata definice smlouvy pojišťovací³⁾. Uherský obchodní zákon z roku 1875 obsahuje dvě definice smlouvy pojišťovací, a sice v § 463 pro pojištění škodové a v § 498 pro pojištění životní. Francouzská osnova zákona o smlouvě pojišťovací ze dne 14. června 1906, Journal officiel, 1906, Documents parlementaires, Chambre, annexe No. 89, p. 564, definuje pojem smlouvy pojišťovací v čl. 1 takto: L'assurance est un contrat par lequel l'assureur s'oblige, moyennant une rémunération appelée prime ou cotisation, à indemniser l'assuré des pertes ou dommages que peut éprouver celui-ci, par suite de la réalisation de certains risques relatifs à ses biens ou à sa personne. Definice tato nevystihuje správně („à indemniser“) podstaty pojištění osobního, u něhož jest bezvýznamným, zdali příhoda pojištěná způsobila škodu a v jakém rozsahu. Proto komise sněmovny poslanecké stylisovala článek 1 takto: L'assurance est un contrat par lequel l'assureur s'oblige, moyennant une rémunération appelée prime

²⁾ Gerhard-Manes, str. 7. násl. definují smlouvu pojišťovací jako samostatnou smlouvu, kterouž jedna strana se zavazuje za úplatu, dostaví-li se umluvená nejistá příhoda, druhé straně smluvní nahraditi škodu touto příhodou povstalou nebo zaplatiti umluvený obnos neb důchod. Vada této definice spočívá v tom, že, pojímá také smlouvu rukojemskou a smlouvu o záruce. Smlouvou o záruce přejímá se obmezené nebo neobmezené ručení za úspěch podniku (na př. dráhy). — Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 63 násl. — Krainz-Ehrenzweig, § 308, str. 57 násl. — Bendix, Kritik der Theorien über die juristische Natur des Lebensversicherungsvertrages, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft (dále citováno W. V. Z.) 3, 490. — Hensel, Kritische Sichtung der Theorie über die juristische Natur des Lebensversicherungsvertrages 1905. — Predöhl, Begriff und Wesen des Lebensversicherungsvertrages nebst anhängigen Fragen, v Goldschmidtově časopise 22. — Mittelstaedt, Die Lebensversicherung in ihrem Verhältnisse zur Schadensversicherung, Gruchots Beiträge 38. — Köhne, Beiträge zur Lehre von dem Lebensversicherungsvertrage, Busch Archiv für Theorie und Praxis d. allg. d. H. und W. R. 46. — Hauenschild, Die Lebensversicherung nach österr. Privatrecht, str. 1 násl. — Brodmann, Zur Theorie des Versicherungsvertrages v Leipziger Zeitschrift für Handels-Konkurs- und Versicherungsrecht 1907, str. 123, 193, 546 násl. — Ehrenberg, Der Begriff des Versicherungsvertrages, tamtéž str. 161 násl. — Heine, Zur Lehre von der rechtlichen Natur des Lebensversicherungsvertrages 1909. — Vivante, Allgemeine Theorie der Versicherungsverträge v Goldschmidtově časopise 39. — Hupka, Der Begriff des Versicherungsvertrages v tomže časopise 66, str. 546 násl. — Opfermann, Beiträge zur Lehre vom Lebensversicherungsvertrage 1911. — Hall, Der Begriff der Lebens- und Lebensrückversicherung v Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung VI, str. 54 násl. — Svoboda, Hospodářská a právní povaha životního pojištění, str. 35 násl. — Dupuiche, Assur. Vie. — Bierl, Lehrbuch der Lebensversicherung, v Bernu 1918.

³⁾ Také švýcarský zákon o smlouvě pojišťovací pojmu smlouvy pojišťovací nedefinuje. Rovněž německý zákon o smlouvě pojišťovací neobsahuje definice této, v § 1 vytyčuje pouze hlavní práva a povinnosti obou smluvních stran ze smlouvy vyvírající.

ou cotisation, à certaines prestations au cas où se réaliseraient certaines éventualités relatives aux biens ou à la personne de l'assuré. Vada této definice spočívá zase v tom, že pojímá vedle smluv pojišťovacích také jiné (Dupuiche, Rapport de la Section des Assurances diverses sur le contrat d'assurance, str. 6). V obvodu platnosti obecného práva (obchodního, občanského) nastane jen v řídkých případech zvláštního rázu spor o to, jedná-li se o smlouvu pojišťovací⁴⁾. Pochybnosti takové vyskytnou se ještě řídkěji v obvodu platnosti soukromého práva pojišťovacího kodifikovaného zákonem ze dne 23. prosince 1917, ř. z. čís. 501, o smlouvě pojišťovací, když totiž smlouvy jsou uzavřeny pojišťovnami dle zákona zřízenými a k provozu připuštěnými (§ 164, odst. 1. cit. zák.) v rámci jejich obchodování⁵⁾.

Obvod platnosti zákona o smlouvě pojišťovací je obmezen ve dvojím směru.

a) Po stránce věcné.

Soukromé právo pojišťovací kodifikované zákonem o smlouvě pojišťovací ze dne 23. prosince 1917, ř. z. čís. 501, neplatí pro smlouvy námořního pojištění⁶⁾, smlouvy zajišťovací⁷⁾ a smlouvy o slosovacím pojištění (§ 165 cit. zák.). Právní úprava prvních patří do práva námořního, zákonné úpravy smlouvy zajišťovací není třeba, jelikož obě strany jsou pojistiteli z povolání, tudíž jsou s to, právní poměr mezi sebou samy si upravit. Smlouva o slosovacím pojištění nebyla zákonem upravena pro její jednoduchou konstrukci po stránce pojišťovací techniky⁸⁾, jeť pojištění slosovací jen podružným odvětvím obchodu bankovního. V této souvislosti dlužno se zmíniti, že donucovací ráz některým normám zákona o smlouvě pojišťovací přiznaný ustupuje při pojištění dopravním, kreditním⁹⁾ a t. zv. běž-

⁴⁾ K tomu, jak v pochybných případech postupovati, viz Roelli, str. 24 násl., Gerhard-Manes, str. 8 násl., Hager-Bruck, str. 26 násl., rozh. nejv. s. z 9. 3. 1909, Rv. I 186/9. G. U. n. ř. 4546, rozh. něm. říšského s. z 14. 1. 1916 VII civ. sen. Rep. VII 325/15, Entscheidungen des Reichsgerichtes in Zivilsachen, n. ř. sv. 38, č. 6.

⁵⁾ Výklady min. sprav. k pojišťovacímu řádu, str. 13, Ehrenzweig, Zákon o sml. poj. k § 164, pozn. 1.

⁶⁾ Schreckenthal, Das österr. öffentliche und Privat-Seerecht, 1906. — Weinberger, Grundzüge des österr. Seeverkehrsrechtes, v Österr. Zeitschrift f. öffentliche u. private Versicherung, IX, str. 189 násl.

⁷⁾ Ehrenberg, Das künftige Rückversicherungsrecht, 15. seš. publikací něm. spolku pro vědu pojistnou 1908. — Moldenhauer, Rückversicherung v Manesově Versicherungsllexikon, 1909. — Herzfelder, Rückversicherung, v Manesově Versicherungsllexikon 1913. — Hanzlick, Die juristische Natur der Rückversicherung, v Lipsku 1911. — Obermayer, Die Rückversicherung, v Lipsku 1912.

⁸⁾ Č. 30 příloh ku stenogr. protokolům panské sněmovny, XVIII. zasedání 1907, str. 53. Výklady min. sprav. k pojišťovacímu řádu, str. 8.

⁹⁾ Teltschik, O pojištění úvěru, Právnícké Rozhledy XVIII, str. 98, 115 násl. — Molt, Der Kreditversicherungsvertrag, ve Stuttgartě 1913. — Crüger, Kreditversicherung, W. V. Z. 1917, str. 624 násl.

ném¹⁰⁾ a že vedle toho státní správě jest ponecháno v určitých případech donucovací účinek těchto norem vyloučiti úplně nebo zčásti (§ 166 zák. o sml. poj.)¹¹⁾.

b) Po stránce osobní.

Zákon o smlouvě pojišťovací vztahuje se jen na takové smlouvy pojišťovací, které byly uzavřeny pojišťovnou dle zákona zřízení a ku provozu připuštěnou (§ 164, odst. 1. zák. o sml. poj.)¹²⁾. Dle §§ 1, 2 pojišťovacího regulativu je ku zřízení pojišťovny zapotřebí státní koncese, která se udílí jen společností akciovým nebo ústavům vzájemným¹³⁾. Pojišťovací smlouva uzavřená s pojišťovnou, již koncese posud udělena nebyla, jest však soukromoprávně platnou¹⁴⁾. Vysvítá to z následujících úvah. Předpis § 1 poj. regulativu

¹⁰⁾ Moldenhauer, Die laufende Versicherung, W. V. Z., 1, 19, 141. — Ehrenberg, Die gesetzliche Regelung der laufenden Versicherung, W. V. Z., 3, 203.

¹¹⁾ Tohoto práva použila státní správa nařízením min. vnitra v do-
rozumění s min. sprav. ze dne 24. 12. 1917, ř. z. č. 502, a nařízením
ze dne 9. 12. 1919, č. 652 sb. z. a n., § 2.

¹²⁾ Nařízení ministerstev vnitra, spravedlnosti, obchodu a financí
ze dne 5. 3. 1896, ř. z. č. 31, o zakládání, zařízení a hospodaření po-
jišťoven (pojišťovací regulativ), nařízení ze dne 10. 6. 1919, č. 321 sb. z.
a n., cis. n.ř. z 29. 11. 1865, ř. z. č. 127, zákon ze dne 29. 3. 1873,
ř. z. č. 42.

¹³⁾ Dle § 453 uh. obch. zák. nesmí pojišťovna obchodovati, pokud
se nevykáže, že splatila pojišťný fond, koncese není zapotřebí. Ve Francii
podléhají životní pojišťovny autorizaci dle zák. ze dne 17. 3. 1905.

¹⁴⁾ V německé a švýcarské literatuře (pojišťovny podléhají ve Švý-
cařích dle zák. z 25. 6. 1885 a v Německu dle zák. z 12. 5. 1901
koncesi) je otázka tato spornou. Názor v textu hájený sdílí Lewis,
Lehrbuch des Versicherungsrechts, str. 141, Ehrenberg, Versicherungs-
recht, str. 161, Gerhard a Manes, str. 20, pozn. 7, Zehnter,
Archiv für bürgerl. Recht, XX, str. 2, Richm., komentář k něm. dozor-
čímu pojišťovacímu zákonu, 3. vyd., § 1 pozn. 8, § 9 pozn. 18, § 13
pozn. 4, Schneider, W. V. Z., IV, str. 184, Könige, komentář k něm.
dozorčímu pojišťovacímu zákonu, § 108 pozn. 4, Heine, Leipziger Zeit-
schrift, 1908, str. 157, Josef, Versicherungsverträge nicht konzessio-
nierter Versicherungsunternehmen in Goldschmidt'sche Zeitschrift, 66, str.
101 násl. Opačného názoru jsou Manes a Hagen, komentář k něm.
dozorčímu pojišťovacímu zákonu, § 4 pozn. 9., Hafner, komentář k švýc.
oblig. právu, 2. vyd., čl. 17. Srovn. Strecker, Privatrechtliche Gültig-
keit der Versicherungsverträge der zum Geschäftsbetriebe nicht zugelas-
senen Versicherungsgesellschaften, Das Recht, 16, 12. Judikatura v Ně-
mecku kolísá. Ú. nás se literaturou, pokud mně známo, touto otázkou
zejména se zřetelem na ustanovení § 879 obč. zák. nového znění ne-
zabývala. Ustanovení § 879 našeho obč. zák. odpovídá ustanovení § 134
něm. obč. zák., jenž zní: Ein Rechtsgeschäft, das gegen ein gesetzliches
Verbot verstößt, ist nichtig, wenn sich nicht aus dem Gesetz ein anderes
ergibt. Srovn. Krainz-Ehrenzweig, System des österr. allg. Privat-
rechtes, 5. vyd., § 121, str. 299, Krasnopol'ski, Kafka, Österr.
Obligationsrecht, str. 95 násl., Schey, Die Obligationsverhältnisse des
österr. allg. Privatrechtes, I, 497 násl., zprávu komise pro záležitosti
justiční o novele k obč. zák., č. 78 příloh ke stenogr. protokolům panské
sněmovny, XXI. zasedání 1912, str. 138 násl., Mayer-Grünberg, ko-

jest předpisem veřejného práva, rázu živnostensko-policejního, upra-
vujícím legalnost obchodování ve věcech pojišťovacích, nezasahuje
však jednotlivých smluv, uzavřených v obchodování ilegálním.
Zvláštního ustanovení, že smlouvy takové jsou neplatny, normy
práva dozorčího neobsahují. Také v právu obecném není takového
ustanovení. Naopak pro obvod platnosti práva obchodního ustano-
vuje článek 276 obch. zák.¹⁵⁾, že platnosti obchodu není na ujmu
živnostensko-policejní zákaz uzavíratí takové obchody. Také z usta-
novení § 879 obč. zák., že smlouva, která se protíví zakazu ze zá-
kona, je nicotnou, nelze neplatnost smlouvy takové dovozovati. Před-
pokládá totiž ustanovení toto, že buď plnění ze smlouvy nebo smlouva
svým obsahem vůbec zakazu ze zákona se protíví, v daném případě
však zákaz zákona netýká se obsahu smlouvy, nýbrž jen jedné
smluvní strany. Proto dlužno také smlouvu, uzavřenou s cizozemskou
pojišťovnou, dle cis. nařízení z 29. listopadu 1865, ř. z. č. 127, a
zákona ze dne 29. března 1873, ř. z. č. 42, k provozu v tuzemsku
posud nepřipouštěnou, považovati dle soukromého práva za plat-
nou¹⁶⁾. Ovšem bude tu přihlížeti též k ustanovením mezinárodního
práva soukromého¹⁷⁾. Ani v prvním ani v druhém případě nevztahují
se na smlouvy ty předpisy zákona o smlouvě pojišťovací (§ 164, od-
stavec 1. cit. zák.), nýbrž normy práva obecného.

Zákon o smlouvě pojišťovací nevztahuje se dle § 164, odst. 2.,
na smlouvy, které byly uzavřeny se zapsanými pomocnými poklad-
nami dle zákona z 16. července 1892, ř. z. č. 202. Na tyto smlouvy
vztahují se předpisy cit. zákona, subsidiárně pak normy práva ob-
čanského.

Zákon o smlouvě pojišťovací nevztahuje se také dle § 164,
odst. 2., na pojišťovací poměry nositelů pojištění veřejného práva¹⁸⁾,

mentář k zákonu o obchodních pomocnících, str. 25, Staudinger,
7.—8. vyd., str. 518 násl., Planck, 4. vyd., str. 134 násl. Rozhodnutím
ze dne 5. 6. 1901, č. 6280 G. U. n. ř. 1449, zaujal nejvyšší soud názor,
že neoprávněné provozování živnosti, dotýkající se pouze osoby kontra-
hentovy a nikoliv obsahu smlouvy, nemá vlivu na platnost této. Opačný
názor vyslovil nejvyšší soud v rozhodnutích ze dne 8. 5. 1912 Rv II,
373/12 G. U. n. ř. 5910, a ze dne 20. 5. 1913 Rv I 431/13 G. U.
n. ř. 6453.

¹⁵⁾ Čl. 276 našeho obch. zák. rovná se § 263 uh. obch. zák.

¹⁶⁾ Téhož názoru Hauenschild, str. 18 násl., a Brecher, Das
Versicherungsregulativ in die Das österr. Recht, 2. sv., str. 1355,
neuvádějí však bližších důvodů. Opačného názoru Josef, str. 112 násl.,
jenž spatřuje v tom, že cizí pojišťovna, nebyvši připuštěna k obchodování
v tuzemsku, uzavírala tu smlouvu, jednání proti předpisu rázu politického,
nikoliv živnostensko-policejního.

¹⁷⁾ Srovn. Bonolis, Les assurances sur la vie en droit inter-
national privé, traduit et annoté par Valéry et Lefort, v Paříži 1902.

¹⁸⁾ Zák. z 30. 3. 1888, ř. z. č. 33, o nemocenském pojištění děl-
níků, ze dne 20. 11. 1917, ř. z. č. 457, ze dne 15. 5. 1919, č. 268
sb. z. a n., zák. ze dne 28. 12. 1887, ř. z. č. 1 z r. 1888, o úrazo-
vém pojištění dělníků, ze dne 20. 7. 1894, ř. z. č. 168, ze dne 21. 8. 1917,
ř. z. č. 363, ze dne 10. 4. 1919, č. 207 sb. z. a n., nařízení ze dne
19. 5. 1919, č. 272 sb. z. a n., ze dne 19. 5. 1919, č. 356 sb. z. a n.,
zák. ze dne 28. 7. 1889, ř. z. č. 127 o bratrských pokladnách, naří-

bez rozdílu, zda se jedná o pojišťovací poměry vznikající ze zákona, jakmile nastanou určité zákonem stanovené náležitosti, nebo o pojišťovací poměry, vznikající ze smlouvy veřejnoprávní, nebo ze smlouvy práva soukromého¹⁹⁾.

Výslovně vyloučena byla v § 164, odst. 2. zák. o sml. poj. platnost předpisů tohoto zákona pro náhradní smlouvy dle § 66, lit. a) zákona ze dne 16. prosince 1906, čís. 1 ř. z. z roku 1907, po případě cis. nařízení ze dne 25. června 1914, ř. z. čís. 138 (viz čl. I, § 65, odst. 2., zákona z 5. února 1920, čís. 89 sb. z. a n.). Na tyto smlouvy vztahují se obdobně normy zákona o pensijním pojištění (čl. I, § 93, odst. 1., zákona z 5. února 1920, čís. 89 sb. z. a n.)²⁰⁾.

Ostatně pokud pro smlouvy pojišťovací soukromého práva neplatí normy zákona o smlouvě pojišťovací ze dne 23. prosince 1917,

zení ze dne 23. 9. 1919, č. 516 sb. z. a n. o rozšíření působnosti zákonů o dělnickém pojištění na Slovensko, zák. z 16. 12. 1906, ř. z. č. 1 z r. 1907, o pensijním pojištění, cis. nař. z 25. 6. 1914, ř. z. č. 138, zák. ze dne 20. 12. 1918, č. 92 sb. z. a n., a ze dne 5. 2. 1920, č. 89 sb. z. a n. — Menzel, Die Arbeiterversicherung nach österr. Rechte, str. 111 násl., 140 násl., 202 násl., 389 násl. — Mischler a Ulbrich, Österr. Staatswörterbuch, obsahující pojednání o jednotlivých odvětvích sociálního pojištění. — Meissner a Winter, Urazové pojištění dělnické dle práva rakouského 1904. — Lukáš, O moderní stránce poměru pojišťovacího, Právník 1907, str. 297 násl. — Korkisch, Kommentar zum Pensionsversicherungsgesetze 1915.

¹⁹⁾ Ku smlouvám soukromého práva bude řaditi zejména smlouvy náhradních ústavů dle §§ 64, 65, 66 zák. z 16. 12. 1906, č. 1 ř. z. z r. 1907, a cis. nař. z 25. 6. 1914, č. 138 ř. z., ve znění zákona ze dne 5. 2. 1920, č. 89 sb. z. a n. a dle § 4 zák. z 20. 12. 1918, č. 92 sb. z. a n. Tento názor mnou přijatý hájí Lukáš, O právní povaze pojišťovatele dle zák. z 16. 12. 1906, č. 1 ř. z. z r. 1907, Právník 1903, str. 63 násl., Korkisch, Die rechtliche Stellung der Ersatzinrichtungen für Pensionsversicherung 1910, str. 10 násl. Totéž stanovisko zaujal nejvyšší soud v rozh. ze dne 10. 5. 1911 R III 159/11 G. U. n. ř. 5470. Veröffentlichungen des k. k. Ministeriums des Innern, betreffend die Privatversicherung 1916, str. 69 násl., hájí názor, že jen takové smlouvy s náhradními ústavy uzavřené jsou smlouvami práva soukromého, které byly uzavřeny s osobami pojištěním nepovinnými nebo o těchto smlouvách pak s osobami pojištěním povinnými nebo o těchto uzavřené že jsou smlouvami práva veřejného, poněvadž surogují nucené pojištění. Avšak ta okolnost, že zákon na uzavření smlouvy s náhradním ústavem poji splnění povinnosti pojistné, nečiní ze soukromoprávní smlouvy smlouvou práva veřejného. Na tyto smlouvy vztahují se předpisy zákona o pensijním pojištění, v druhé řadě předpisy práva občanského. Srovn. Lukáš, K veřejnoprávní povaze pojišťování, Sborník věd právních a státních 1905, str. 537 násl., Hahn, Die rechtliche Stellung der allgem. Pensionsanstalt für Angestellte und der Ersatzinstitute zufolge Rechtsprechung des Verwaltungsgerichtshofes, Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung, II, str. 367 násl., též, Zivilrechtliche Normen im Pensionsversicherungsgesetze v tomže časopise, VI, str. 206 násl., Eidlitz, Die Rechtstellung der Ersatzinrichtungen nach der Pensionsversicherungsnovelle v tomže časopise, V, str. 553 násl. a Engländer, Giltigkeit der Versicherungsordnung für die Arbeiterversicherung? Jur. Blätter 1916, str. 145 násl.

²⁰⁾ Předpisy §§ 164—166 zák. o sml. poj. nabyly účinností 1. ledna 1918.

ř. z. čís. 501, platí pro ně normy práva obecného, a sice práva obchodního, byla-li smlouva uzavřena s akciovou pojišťovací společností (čl. 271, čís. 3, čl. 277 obch. zák., kniha judikátů 110) nebo obchodníkem v jeho obchodu s pojišťovnou vzájemnou (čl. 273, 277 obch. zák.), jinak normy práva občanského. Vedle norem zákona o smlouvě pojišťovací platí subsidiárně v případě prvním normy obchodního zákona, obchodní právo obyčejové a konečně právo občanské (čl. 1 obch. zák.), v případě druhém normy práva občanského²¹⁾. Při posuzování, které z norem práva obecného platí subsidiárně vedle norem zákona o smlouvě pojišťovací, dlužno bedlivě přihlížeti k účelu institutu pojištění, ku zvláštnímu rázu, hospodářským a technickým základům poměrů pojistných a k duchu sociální spravedlnosti.

Na Slovensku je převzetí pojištění dle § 258, čís. 4 uh. obch. zák., čl. XXXVII. z roku 1875, vůbec absolutním obchodem, tudíž také pojišťovací smlouva, uzavřená pojišťovnou vzájemnou. Soukromé právo pojišťovací, vyjma pojištění námořní, upraveno je na Slovensku uvedeným obchodním zákonem, subsidiárně platí tam obchodní právo obyčejové a pak právo občanské²²⁾.

²¹⁾ Ustanovením § 164, odst. 2. poj. řádu (cis. nař. z 22. 11. 1915, ř. z. č. 343) byly pojišťovací smlouvy uzavřené s pojišťovnami vzájemnými prohlášeny vesměs za obchody. Následkem toho měly také pro smlouvy uzavřené s těmito pojišťovnami vedle norem pojišťovacího řádu subsidiárně platiti normy obch. zákona, obchodní právo obyčejové a konečně právo občanské. Od tohoto ustanovení bylo v zákoně o smlouvě pojišťovací upuštěno na práni vzájemných pojišťoven, avšak nikoli v zájmu věci. O účelnosti ustanovení § 164, odst. 2. poj. ř. s příslušnými návrhy na jeho další vybudování pojednal jsem v Jur. Blätter 1917, str. 498 násl. Srovn. Pisko, Richtlinien für eine Revision des Handelsgesetzbuches 1918, str. 27 násl., a repertorium nálezů č. 261.

²²⁾ § 1 uh. obch. zák. rovná se čl. 1 našeho obch. zák., § 264 uh. obch. zák. článku 277 našeho zákona obch.

A. O náležitostech návrhu.

1. Po stránce obsahu.

Dle norem obchodního i občanského práva, které v tomto směru platí vedle zákona o smlouvě pojišťovací, musí návrh býti určitý, musí obsahovati aspoň všechny podstatné body smluvní (essentialia negotii). Sem patří³⁾:

a) *V pojištění škodovém pojištěný subjektivní hospodářský zájem*⁴⁾. Nejen vlastník určité věci, nýbrž také osoby, jimž k věci této přísluší jiná věcná práva (poživatelé, hypotekární věřitelé), ale také osoby, jimž k určité věci přísluší práva obligací (nájemce), mohou pojistiti své zvláštní hospodářské zájmy na věci té. Tento hospodářský zájem může býti také budoucí.

b) *Nebezpečí, proti němuž pojistník v pojištění hledá ochranu*. Stačí, když návrhováte v návrhu ohraničí nebezpečí vůči nebezpečím jiného druhu. Není zapotřebí, aby udal v návrhu také jednotlivé okolnosti nebezpečí, dle nichž pojistitel oceňuje individuální povahu konkrétního rizika. Neboť jsou také pojišťovací odvětví (pojištění na případ dožití, proti následkům úrazů na cestách), která ignorují zvláštnosti individuální povahy určitého rizika a proto se v těchto odvětvích okolnosti nebezpečí vůbec neudávají. Mimo to dlužno uvážiti, že údaje okolnosti nebezpečí netvoří zpravidla smluvní dohodu stran o rozsahu nebezpečí, o jeho ohraničení, že tudíž nepatří k smluvnímu obsahu. Správnost tohoto názoru⁵⁾ — otázka

³⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 255, 278 násl.

⁴⁾ § 50 zák. o sml. poj. Výklady mín. spravedl. k poj. ř., str. 74. — Ehrenzweig, Zák. o sml. poj., § 50, pozn. 3. — §§ 51, 52 něm. zák. o sml. poj. — Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 286 násl. — Gerhard a Manes, str. 234 násl. — Hager a Bruck, § 51, pozn. 1., a k § 52. — Čl. 48 švýc. zák. o sml. poj. zní: Gegenstand der Schadensversicherung kann jedes wirtschaftliche Interesse sein, das jemand am Ausbleiben eines befürchteten Ereignisses hat. — Hagen, Der versicherungsrechtliche Interessebegriff, W. V. Z. 1907, str. 15 násl. — Körte, Die Voraussetzungen des Schadensversicherungsvertrages insbesondere der Begriff des Interesses. 1908. — Ehrenberg, Das „Interesse“ im Versicherungsrecht 1915. — Fick, Versicherungsrechtliche Abhandlungen, 3. sv., v Curychu 1918.

⁵⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 277, 350 násl. — Bache. Über die Anzeigepflicht des Versicherten beim Abschlusse der Versicherung 1903, str. 14 násl. Názor v textu přijatý zastávají Roelli, str. 9, 60. Hagen, Zum schweizerischen Versicherungsvertragsrecht, W. V. Z. 1916, str. 43 násl. Pro tento názor nelze se dovolávat — jak činí se stanoviska švýc. práva Roelli, str. 58, a se stanoviska něm. práva Gerhard a Manes, str. 89 — speciálních norem našeho zákona o smlouvě pojišťovací, zejména ne ustanovení § 3, odst. 2., a § 4, čís. 3. Normy tyto mají sice na zřeteli případy, že smlouva jest po právu, i když pojistník okolnost nebezpečí zamlčel nebo vadně udal, nejednal-li obmyslně, z hrubého, resp. z lehkého zavinění. Avšak dle nauky o omylu našeho práva občanského (na rozdíl od ustanovení §§ 119, 122 něm. obč. zák.) jest také smlouva po právu přes nesouhlas vůle stran, i když tento do-
týká se nesporně obsahu smlouvy, nelze-li smlouvě odpírat dle §§ 870, 871, 875 obč. zák.

II. O návrhu.¹⁾

Praxe pojišťovací vybudovala vůči jiným smlouvám svérázný způsob uzavírání smluv pojišťovacích. Pravidelně vyhledá pojistníka agent sprostředkovací, vybídne jej k uzavření pojištění, předloží mu návrhový list s řadou otázek, které mají za účel, aby pojistitel mohl posouditi individuální povahu rizika, které má převzít, pojistník návrh vyplní, nebo dá agentem vyplniti, podepíše jej, načež agent odešle návrh pojišťovně od bydliště pojistníka namnoze velmi vzdálené, kteráž se poté rozhodne, zdali návrh pojistníkův přijme a, přijme-li jej, zašle jemu pojistku. Postavení obou smluvních stran jest velmi nerovné. Na straně jedné je pojišťovací ústav, disponující velkým kapitálem, s mohutnou, široce rozvětvenou organizací, vybavený odbornou znalostí, na druhé pak pojistník, hospodářsky pravidelně poměrně slabý, v pojišťovacím oboru nezkušený, sám o sobě stojící, jenž nemá v konkrétním případě valného vlivu na úpravu pojišťovacích podmínek, nýbrž musí se podrobiti podmínkám pojistitelovým, chce-li vůbec dosíci krytí proti nebezpečí jemu hrozícímu²⁾.

¹⁾ Hauenschild, str. 12 násl. — Herrmann-Otavský, K reformě soukr. práva pojišťovacího, Právník 1906, str. 8 násl., Projev konsensu podle vládních předloh o reformě všeobecného zákoníka občanského a o smlouvě pojišťovací, Právník 1908, str. 96 násl., O uzavření smlouvy pojišťovací dle řádu pojišť., Právník 1916, str. 409 násl. — Dalloz, Code des assurances, str. 82 násl., 268 násl. — Demelius, Begriff des Versicherungsantrages und Perfektion des Versicherungsvertrages, W. V. Z. 1907, str. 436 násl., a 1909, str. 128 násl. — Josef, Begriff des Versicherungsantrages und Perfektion des Versicherungsvertrages, W. V. Z. 1908, str. 688 násl. — Worms, Versicherungsantrag und Versicherungsschein im Lichte des neuen Gesetzes über den Versicherungsvertrag unter besonderer Berücksichtigung der Feuerversicherung, W. V. Z. 1909, str. 531 násl. — Gottschalk, Der Abschluß des Versicherungsvertrages, Zeitschrift für Versicherungswesen 1912, str. 15. — Basler, Abschluß, Beurkundung und Wirkungsbeginn des Versicherungsvertrages in systematischer Darstellung unter Berücksichtigung des schweizerischen Bundesgesetzes über den Versicherungsvertrag vom 2. 4. 1908 und des deutschen V. V. G. vom 30. 5. 1908, v Bernu 1913. — Týž, Der Abschluß des Versicherungsvertrages und die rechtliche Natur des Versicherungsantrages nach deutschem und schweizerischem Rechte, W. V. Z. 1914, str. 623 násl. — Týž, Beurkundung und Wirkungsbeginn des Versicherungsvertrages, Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung 1915, str. 112 násl.

²⁾ Zpráva justičního výboru čís. 527 příloh ke stenogr. protokolům sněmovny poslanecké, XXI. zasedání 1911, str. 248.

jest spornou — plyne z významu okolností nebezpečí pro technický podklad pojišťovacího obchodování. Neudal-li tedy pojistník v návrhu těchto okolností, nezodpověděl-li otázek na tyto okolnosti se vztahujících, obsažených v návrhovém listě nebo ve zvláštním dotazníku, jest přes to jeho návrh určitým, úplným a je k němu vázán. Smluvní strany mohou však zvláštním ujednáním na podkladě určitých okolností nebezpečí rozsah nebezpečí, které má být pojištěním kryto, obmezit. Pak tvoří údaje takových okolností nebezpečí součástku smluvního obsahu. Takové ujednání může se zakládati také na údajích pojistníkůvých v dotazníku, je-li z nich zřejma jeho přípověď ve příčině budoucího stavu nebezpečí.

c) *Plnění pojistitele.*

d) *Premie.* Není třeba, aby navrhovatel udal výši premie ciferně, stačí, když se o premii vyjádřil tak, že lze ji objektivně určit. Na př. pojistník odvolal se na určitý premiový tarif pojistitele nebo udal určitou třídu nebezpečí. Pojistník může také přenechat pojistiteli určení premie, na př. navrhl pojištění „za obvyklou“ premii, za premii dle „tarifu“, neoznačiv určitého tarifu. Tu vyměří se přiměřená premie dle příslušného tarifu konkrétního rizika. V případě sporu rozhodne o výši premie soud, přihlížeje ku zvyklostem obchodu⁹⁾. Také když pojistník výši premie v návrhu vůbec mlčením pominul, dlužno za to míti, že přenechal pojistiteli určení premie dle jeho uvážení, a sice ve výši, která jest dle zvyklosti obchodní přiměřená. Pouze v tom případě, když by bylo zjevno, že navrhovatel chtěl vyloučiti určení premie pojistitelem, scházela by v návrhu podstatná součástka smluvní, totiž uvedení premie, návrh byl by nezávazným a bylo by jej považovati za vyzvání pojistitele, aby sdělil výši premie, učinil sám návrh na uzavření smlouvy¹⁰⁾.

Doba pojištění vysvitá často z povahy poměru pojistného. Pojištění proti následkům úrazů na cestě končí ukončením cesty, pojištění požární uzavřené pro určitou příležitost, na př. pro výstavu, končí skončením výstavy, prosté pojištění úmrtní smrtí. Avšak i když doba pojištění z povahy poměru pojistného nevyplývá, a v návrhu udána nebyla, není okolnost tato určitostí návrhu na závadu. V takovém případě dlužno za to míti, že navrhovatel chce uzavřít pojištění na neurčitou dobu. Pojistník je chráněn ustanovením § 18, odst. 2. zák. o sml. poj., v jeho prospěch rázu donucovacího, které poskytuje jemu právo vypovědět smlouvu koncem běžného období pojistného.

⁹⁾ Rozh. nejv. soudu z 8. 1. 1908, čís. 14.216 G. U. n. ř. 4067.

¹⁰⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 255. — Gerhard a Manes, str. 18. — Basler, W. V. Z. 1914, str. 631 násl. Rozhodnutí vrchního zemského soudu v Drážďanech z 13. 5. 1908, Leipziger Zeitschrift 1908, str. 957. — Roelli, str. 10, hájí stanovisko, že návrh jest určitým jen tehdy, když navrhovatel výslovně přenechal uvážení pojistitele určení premie.

Dle norem práva obchodního a občanského, které rovněž v tomto směru platí vedle zákona o smlouvě pojišťovací, musí býti z návrhu zřejmo, že navrhovatel chce se vázati pod podmínkou, že návrh bude přijat. Nepatří sem tedy dotazy na pojistitele sledující pouze účel informační ani předběžné rozhovory, buď že celý obsah jejich poukazuje k tomu, že ten, od něhož projev takový vychází, nemíní se ještě vysloviti způsobem závazným, buď že jednající výslovně připojil, že se vázati nemíní. Jednání tato mohou vésti k projevu smluvní vůle, ale nemusí⁸⁾.

Návrhový list obsahuje často vedle pojistníkovy nabídky smluvní v technickém smyslu také projevy, jimiž pojistník bere na sebe určité závazky již podpisem tohoto listu. Sem padá zejména, když pojistník se zavazuje dáti se vyšetřiti lékařem nebo dodati úřední výkaz o věku. Závazky tyto stávají se již podpisem návrhového listu účinnými a mohou býti, resp. konvencionální pokuty na nedodržení závazků těch stanovené pojistitelem žalobou uplatňovány. Právní povahu těchto závazků pojistníkůvých nevystihuje rozhodnutí nejvyššího soudu z 14. března 1906, č. 3235 G. U. n. ř. 3355, jímž zamítnuta byla žaloba na pojistníka, aby se dal lékařem vyšetřiti, mezi jiným z důvodu, že smluvní vůle stran nesla se k uzavření smlouvy pojišťovací, nikoliv k uzavření smlouvy o lékařském vyšetření, že lékařské vyšetření mělo býti pouze aktem uzavření smlouvy připravujícím⁹⁾.

Prospekt. Prospekty¹⁰⁾, kterých užívají pojišťovny, obsahují často pojišťovací podmínky buď úplné nebo ve výtahu. Prospekty tyto nejsou řízeny na určité osoby a nemají pravidelně právní povahy nabídky smluvní v technickém smyslu, nýbrž jen ráz obchodní reklamy zvoucí interesty, aby učinili návrhy k uzavření smlouvy pojišťovací¹¹⁾. Nemění se tato povaha prospektu ani tím, že jej v jednotlivém případě agent odevzdá osobě jevící zájem na uzavření pojištění. Praxe pojišťovací vytvořila však určité typy, které prospektu propůjčují právní povahu nabídky smluvní v technickém smyslu. Zejména v oboru pojištění proti následkům úrazů na cestách obsahují prospekty pojištěven ustanovení, že vyplní-li osoba formulář určitého obsahu a odevzdá-li jej s premii na poštu, je proti úrazu pojištěna. V tomto případě činí

⁸⁾ Hasenöhr, Das österr. Obligationenrecht, 1. sv., str. 631 násl. — Krainz-Ehrenzweig, System, 5. vyd., § 313, str. 69 násl.

⁹⁾ Roelli, str. 15. — Basler, W. V. Z. 1914, str. 654 násl. — Srovn. Hecht, Veröffentlichungen des Deutschen Vereines für Versicherungswissenschaft, II., str. 303 násl., Herrmann, Die rechtliche Natur des Versicherungsantrages v Ehrenzweigově Assekuranz-Jahrbuch, sv. 23, I, str. 5 násl., Demelius, W. V. Z. 1907, str. 436 násl., 1909, str. 128 násl., Gerhard a Manes, str. 645 násl. Dle § 160 něm. zák. o sml. poj. nepřisluší pojistiteli práva uplatňovati závazek, dáti se vyšetřiti lékařem, pojistníkem převzatý.

¹⁰⁾ Dle § 16 poj. reg. jsou pojišťovny povinny předkládati prospekty dozorcímu úřadu, jenž může používání těchto zakázati.

¹¹⁾ Hasenöhr, 1. sv., str. 632 násl.

pojišťovna návrh na uzavření smlouvy a smlouva jest uzavřena dle obsahu prospektu a formuláře ¹²⁾.

Avšak i tehdy, když prospekt není nabídkou smluvní v technickém smyslu, může mít v jednotlivých případech důležitý právní význam pro smlouvu pojišťovací, a sice jako pomůcka k výkladu smlouvy dle čl. 278, 279 obch. zák. a § 914 obč. zák. Byl-li pojistníku předložen prospekt obsahující pro něho určité výhody, které nejsou v odporu s podmínkami obsaženými v listu návrhovém pojistníkem podepsaném ani s určitými projevy, které učinil vůči pojistníku pojistitel nebo agent (třeba jen agent sprostředkovací), tvoří tyto výhody součástíku návrhu pojistníkovu dle zásady o cti a víře. Chce-li pojistitel tomu předejiti, bude jeho povinností, aby tyto výhody v prospektu obsažené vůči pojistníku, nežli návrh učinil, s určitostí vyloučil ¹³⁾. K prospektu lze dále sáhnouti při výkladu nejasného ustanovení pojišťovacích podmínek v návrhovém listě obsažených. Vyložil-li pojistitel nejasné ustanovení to v prospektu způsobem příznivějším pro pojistníka, musí si dáti libiti tento výklad, opačný názor přičil by se zásadě o cti a víře ¹⁴⁾.

2. Po stránce formy.

Dlužno činiti rozdíl, jedná-li se jednak o návrh na uzavření smlouvy, jednak o návrh na prodloužení nebo změnu smlouvy pojišťovací, která tu již jest. Sledujeme napřed případ prvý. Učinil-li pojistník návrh pojistiteli na uzavření smlouvy, jest k němu vázán, když jej učinil v návrhovém listě, obsahujícím všeobecné pojišťovací podmínky ¹⁵⁾. Učinil-li pojistník návrh v návrhovém listě všeobecné podmínky neobsahujícím nebo nepoužil-li k návrhu listu návrhového vůbec, na př. učinil návrh dopisem, ústně, telefonicky, je k návrhu vázán jen tehdy, když

¹²⁾ Srovn. Basler, W. V. Z., 1914, str. 669 násl.

¹³⁾ Pokud může pojistník přijíti o výhody obsažené v prospektu tím, že pojistitel nepojme je do pojistky, o tom bude pojednáno níže v kapitole o odchylkách pojistky od návrhu.

¹⁴⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 253 násl. — Gerhard a Manes, str. 18, 222. — Roelli, str. 10 násl. Rozhodnutí něm. říšského soudu ze dne 21. 12. 1909 VII 138/09 v Leipziger Zeitschrift, 1910, str. 323. V případě, o němž toto rozhodnutí jedná, bylo v podmínkách ustanoveno, že po uplynutí jednoho roku není přípustná odpiratelnost pojistky, takže v případě úmrtí pojistníkovu nemůže pojistitel odepřítí výplatu sumy pojistné. Pojišťovna vykládala ustanovení to v tom smyslu, že neubírá jí právo, odpirati smlouvě, pokud pojistník jest na živu. Říšský soud přiklonil se k názoru, že pojistitel shora uvedeným ustanovením podmínek i tohoto práva se vzdal, a sice mezi jiným z toho důvodu, že prospekt pojistitele obsahoval ustanovení, že po uplynutí jednoho roku nelze odpirati pojištění vůbec.

¹⁵⁾ § 15, čís. 3 poj. regulativu ukládá pojišťovnám povinnost, aby do návrhových listů pojaly všeobecné podmínky pojistného odvětví, o něž jde, resp. v rámci tohoto všeobecné podmínky určité kategorie, o kterou běží. Dle § 16 poj. reg. jsou pojišťovny povinny tyto formuláře předkládati ministerstvu vnitra na vědomí.

jemu byly před tím, nežli návrh učinil, všeobecné podmínky pojišťovací odevzdány (§ 1, odst. 2. zák. o sml. poj.). Tento výklad ustanovení § 1, odst. 2., odporuje sice úmyslu zákonodárce ¹⁶⁾. Ze zprávy justičního výboru poslanecké sněmovny vysvitá, že úmysl navrhovatele nynějšího textu § 1, odst. 2., poslance Ofnera a výboru byl vázati pojistníka na návrh jen tehdy, byl-li učiněn v návrhovém listě a pod další podmínkou, že buď tento návrhový list obsahuje všeobecné podmínky, nebo že podmínky ty byly navrhovateli odevzdány před tím, než návrh v návrhovém listě učinil. Ostatní návrhy, ústní, telefonické, obyčejnými přihláškami, dopisy, měly býti dle intencí výboru v každém případě považovány za nezávazné. Tento úmysl zákonodárce nedošel však v textu § 1, odst. 2., výrazu (arg. ...) „nebo byly-li navrhovateli odevzdány dříve než byl návrh učiněn“, nikoliv „dříve než návrhový list byl podán“ ¹⁷⁾. Průběhem porad v justičním výboru bylo správně poukázáno na to, že v praxi uzavírají se často smlouvy pojišťovací na podkladě obyčejných přihlášek, aniž z toho povstaly závaty, a že by pojišťování povážlivě bylo rušeno, kdyby takové přihlášky měly býti pokládány za nezávazné. Výklad § 1, odst. 2., nahore hájený, vyhovuje aspoň z části těmto oprávněným zájmům obou stran tím, že považuje i návrhy, které nebyly učiněny v návrhovém listě, za závazné, když pojistníku, nežli návrh učinil, byly odevzdány všeobecné pojišťovací podmínky.

Pouze všeobecné podmínky pojišťovací musí dle § 1, odst. 2., obsahovati list návrhový, resp. pouze tyto všeobecné podmínky musí býti pojistitelem odevzdány pojistníku dříve než návrh učinil, nikoli tedy podmínky zvláštní ¹⁸⁾. Tyto všeobecné podmínky musí býti posud v platnosti a musí býti úplné. Soukromoprávní účinek ustanovení § 1, odst. 2., není dotčen tím, že všeobecné podmínky

¹⁶⁾ Veröffentlichungen des k. k. Ministeriums des Innern, betreffend die Privatversicherung 1918, str. 3, podávající změny předsevzaté zákonem o smlouvě pojišťovací na pojišťovacím řádu v přehledné synoptické formě s vysvětlivkami čerpanými zejména ze zprávy justičního výboru sněmovny poslanecké, čís. 826 příloh ke stenogr. protokolům sněmovny poslanecké, XXII. zasedání 1917, poukazují na nejasnost § 1, odst. 2. zák. o sml. poj.

¹⁷⁾ Tohoto obratu užívá § 3 švýc. zák. o sml. poj. Ehrenzweig, kom. k zák. o sml. poj., § 1, pozn. 11., odbyvá různost obratu našeho zákona vůči švýcarskému zákonu tím, že se jedná jen o zjednodušení textu. Názor Ehrenzweiga v tamže vyslovený, že ustanovení § 1, odst. 2. zák. o sml. poj. platí vůbec jen tehdy, když pojistník učinil návrh v návrhovém listě, a tudíž, učinil-li návrh jiným způsobem, na př. ústně, dopisem, je k návrhu vázán bez ohledu na to, zdali mu před tím byly pojišťovací podmínky odevzdány, protivi se jak textu zákona, tak i úmyslu zákonodárce.

¹⁸⁾ Pod všeobecnými podmínkami pojištění na rozdíl od podmínek zvláštních rozumí se dle § 15, čís. 3 poj. reg. podmínky, které upravují celé odvětví pojistné anebo v rámci tohoto celou kategorii pojištění. Takovou samostatnou kategorií v rámci pojištění životního je na př. pojištění pro případ úmrtí ve válce, podmínky tohoto pojištění jsou tedy podmínkami všeobecnými bez ohledu na to, že v praxi bývají poznačo-

nebo návrhové listy úřadem dozorčím nebyly dle §§ 10, 16 poj. reg. z 5. března 1896, ř. z. čís. 31, a z 29. prosince 1917, ř. z. čís. 521, schváleny. Překročení těchto předpisů rázu živnostensko-policejního do § 1, odst. 2., nepojatých může dozorčímu úřadu dáti podnět k zakročení proti pojišťovně, navrhovatel zůstává však ve smyslu § 1, odst. 2., na svůj návrh přes to vázán, jsou-li jen splněny náležitosti tohoto zákonného ustanovení¹⁹⁾. Všeobecné pojišťovací podmínky, nebyly-li obsaženy v návrhovém listě, kterého pojistník použil, musí býti pojistníku pojistitelem nebo jeho agentem odevzdány. Nestačí tedy, když mu byly pouze ústně sděleny, nebo když se o nich jiným způsobem dověděl, na př. když mu je jiná osoba odevzdala. Tyto všeobecné pojišťovací podmínky dlužno předložiti pojistníku před tím, než návrh učinil, t. j. předtím, nežli návrh pojistiteli nebo agentu jeho prohlásil, odevzdal nebo odeslal; přihlížejíc k důvodu předpisu, o něž běží, nepříjde v tomto posledním případě na dobu, kdy návrh pojistiteli nebo agentu došel.

Jak již uvedeno, není návrh pojistníkův vázán na určitou formu, když před tím, než návrh učinil, byly mu pojistitelem odevzdány všeobecné pojišťovací podmínky. Z toho plyne, že pojistník, použil-li k návrhu návrhového listu, může ustanovení jeho třeba i ústně doplniti, pak dlužno i tyto doplňky považovati za součástky návrhu. Také agent sprostředkovací je zmocněn přijímati návrhy k uzavření smlouvy pojišťovací (§ 43, čís. 1 zák. o sml. poj.). Stačí proto, když takový doplněk učinil pojistník vůči agentu sprostředkovacímu. Byla-li v listu návrhovém některá ustanovení přeškrtnuta nebo pozměněna, náleží břímě důkazu o tom, kdo ustanovení ta škrtnl nebo pozměnil, pojistiteli, jenž se na tyto změny návrhového listu odvolává, neboť jemu náleží dokazovati důvod vzniku práva jím uplatňovaného, k němuž patří také návrh²⁰⁾. Sporům takovým předejde se, když v praxi trvati

vány také jako podmínky zvláštní. Naproti tomu „nelze považovati za samostatné kategorie pojištění četné skupiny risik pojištění škodového ohraničené míněním, které nezbytně často se mění, a nejrůznějšími technickými úvahami“. Podmínky upravující speciálně tyto risikové skupiny jsou podmínkami zvláštními, tak jako podmínky sjednané od případu k případu pro určité jednotlivé risiko (Veröffentlichungen des k. k. Ministeriums des Innern, betreffend die Privatversicherung 1916, str. 4). Jak všeobecné tak i zvláštní podmínky musí býti státem schváleny, vyjmuty jsou pouze ony zvláštní podmínky, které nejsou v odporu s podmínkami všeobecnými, tyto pouze doplňující, nebo které jsou pro pojistníka příznivější (§ 10, odst. 2. poj. reg. ve znění čl. I, čís. 2 nař. min. vnitra, spravedlnosti, obchodu a financí z 29. 12. 1917, ř. z. čís. 521. Veröffentlichungen des k. k. Ministeriums des Innern, betreffend die Privatversicherung 1918, str. 45).

¹⁹⁾ Herrmann-Otavský, O uzavření smlouvy pojišťovací dle řádu pojišťovacího, str. 411, pozn. 2. Rozh. nejv. soudu ze dne 24. 4. 1895, čís. 4237, G. U. 15.474, rozh. říš. něm. soudu z 30. 3. 1906 VII 342/05 v Leipziger Zeitschrift 1907, str. 231 násl.

²⁰⁾ Roelli, str. 12. — Basler, W. V. Z. 1914, str. 628. Ostatně, podepsal-li pojistník návrh, dlužno míti v pochybnosti za to, že údaje v něm obsažené pocházejí od něho. Podepsal-li pojistník list návrhový

se bude na tom, aby navrhovatel v listu návrhovém při škrtnu nebo změně potvrdil, že pochází od něho. Vůli stran může býti ustanoveno²¹⁾, že návrh musí býti učiněn ve formě písemné, sem patří, když platnost smlouvy byla učiněna odvislou od zachování písemné formy.

Že náležitosti § 1, odst. 2., byly splněny, přísluší dokazovati pojistiteli, jenž se pojišťovací smlouvy dovolává. Nebylo-li šetřeno ustanovení § 1, odst. 2., může přes to dojiti ke smlouvě, neboť obdržel-li pojistník na svůj nezávazný návrh pojistku, dlužno tuto považovati za návrh pojistitelův. Ustanovení § 1, odst. 2., upravuje bez rozdílu jak návrhy místní tak i distanční, vztahuje se však pouze na návrhy učiněné pojistníkem, ostatní řídí se normami práva obecného.

Návrh na prodloužení nebo změnu smlouvy pojišťovací, která tu již je, není podroben obmezení § 1, odst. 2. Takový návrh je vždy závazný, poněvadž bývá činěn na základě podmínek již dříve odevzdaných²²⁾.

3. De lege ferenda.

Předpisem § 1, odst. 2. zák. o sml. poj. byl § 1, odst. 1. poj. ř. podstatně změněn²³⁾. Dle poj. řádu byl návrh pojišťovací bez ohledu na formu, v jaké byl učiněn, závazným, lhůta vázanosti obnášela však za určitých podmínek 14 dnů, resp. jeden měsíc, jinak řídila se předpisy čl. 318, 319 obch. zák. Při tom vycházel poj. řád se stanoviska, že lhůty jím určené jsou pro pojistníka

in bianco a namítá-li, že návrhový list byl vyplněn nesprávně, náleží jemu okolnost tuto dokázati. Rozh. nejv. soudu ze dne 27. 9. 1893, čís. 8876 G. U. 14.834. Viz H a n a u s e k, Unfallversicherung und Beweislast nach österr. Rechte, str. 29 násl.

²¹⁾ Ovšem musí býti vyhověno předpisu § 1, odst. 2. zák. o sml. poj., neboť tento jest ve prospěch pojistníka rázu donucovacího dle § 22 cit. zák. Předpis odst. 2., § 1 neplatí dle nař. z 24. 12. 1917, ř. z. čís. 502, pro obvod působnosti tohoto. Viz § 2 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n.

²²⁾ Pokud osoby, jichž způsobilost k právním činům je obmezena, jsou s to činiti návrhy právně účinné, ustanovuje právo občanské. — Schellwien, Der Versicherungsvertrag des Minderjährigen, W. V. Z. 1908, str. 29 násl. — Erlanger, Der Bereicherungsanspruch aus dem nichtigen Versicherungsvertrag eines Minderjährigen, W. V. Z. 1908, str. 692 násl. — Geisler, Der Versicherungsvertrag der Minderjährigen 1908. — Hanzlick, Zur Versicherung Minderjähriger, Zeitschrift für Versicherungswesen 1913, 18. Rozh. nejv. soudu z 4. 12. 1906, čís. 17.403 G. U. n. ř. 3385, z 3. 6. 1908 Rv I 422/8 G. U. n. ř. 4527, z 27. 3. 1912 Rv III 142/12 G. U. n. ř. 5850, z 3. 5. 1914 Rv II 196/14 G. U. n. ř. 6837.

²³⁾ § 1 poj. ř. zněl: Kdo učiní pojistiteli návrh na uzavření smlouvy pojišťovací v návrhovém listě tímto vydaném, všeobecné podmínky pojišťovací obsahující, nebo kdo jemu učiní návrh na prodloužení nebo změnu platné pojišťovací smlouvy, zůstane vázán po 14 dní, má-li však před rozhodnutím o návrhu provedeno býti lékařské vyšetření, po jeden měsíc, pokud tento předpis je v návrhovém listě obsažen a není výslovně stanovena lhůta kratší. — Další dva odstavce zněly tak, jako odst. 3. a 4. § 1 zák. o sml. poj.

nepříznivější nežli lhůty práva obchodního²⁴⁾. Justiční výbor poslanecké sněmovny rozhodnuv se pro formulování 2. odstavce § 1 v nynější jeho formě, řídil se zásadou, že jen tehdy lze připustiti, aby pojistník byl ku svému návrhu vázán, když čině návrh mohl si, nahlédnuv ve všeobecné pojišťovací podmínky, uvědomiti dosah svých smluvních povinností. Jest zajisté odůvodněno řídit se zásadou touto v případech, kdy pojistník, čině návrh, použil listu návrhového²⁵⁾, není však odůvodněno aplikovati tuto zásadu také na případy ostatní²⁶⁾. Předpis § 1, odst. 2. zák. o sml. poj. ve výkladu zde hájeném, že pojistník, nepoužil-li návrhového listu (učinil-li pojistiteli návrh ústně, telefonicky nebo dopisem) a nebyly-li mu před tím odevzdány pojistitelem všeobecné podmínky, není na svůj návrh vázán, nevyhovuje skutečným potřebám pojištění. Bývá neřádným zvykem inteligentních pojistníků v obchodech pojišťovacích obeznalých, velkých kupců a průmyslníků, že činí návrhy pojišťovací obchodními dopisy, ač jim pojišťovnou, na kterou se obrací, všeobecné podmínky nebyly předloženy buď vůbec nebo aspoň ne úplně. Není odůvodněnou obava, že by prostý pojistník, nemající zkušeností v obchodech pojišťovacích, utrpěti mohl ujmu, když by byl vázán také na takový návrh. Dle hořejších vývodů musí míti pojišťovací návrh, má-li býti právně účinným, určitý obsah. Pro nedostatek určitého obsahu bude často takový návrh prostého pojistníka nezávazným. Justiční výbor poslanecké sněmovny chtěl²⁷⁾ v 2. odst. § 1 recipovati předpis čl. 3 švýc. zák. o sml. poj.²⁸⁾. Výboru nebyl však dosah této normy švýc. práva jasným²⁹⁾. Předpis tento vztahuje se jen na návrhy, které pojistník činí na návrhovém listě pojistitelem vydaném, nevztahuje se však na návrhy, které činí, nepoužívaje takového návrhového listu. Bylo odůvod-

²⁴⁾ Motivы vládní osnovy čís. 30 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny. XVIII. zasedání 1907, str. 58, vysvětlivky min. sprav. k poj. ř., str. 14. S opačného stanoviska nazírá na tyto lhůty zpráva justičního výboru sněmovně poslanecké čís. 826 příloh ke stenogr. protokolům poslanecké sněmovny. XXII. zasedání 1917, str. 34 násl., švýc. zák. o sml. poj. (Roelli, k čl. 1, str. 2) a něm. zák. o sml. poj. § 81 (Be-gründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag, v Berlíně 1906, str. 89).

²⁵⁾ Poselství k osnově švýc. zák. o sml. poj. k čl. 3: „Den un-reellen Gepflogenheiten, die sich im Anwerbebetriebe eingenistet haben, soll im Interesse des Versicherungswesens ein Riegel vorgeschoben werden.“

²⁶⁾ Roelli, str. 52.

²⁷⁾ Zpráva justičního výboru sněmovny poslanecké čís. 826 příloh ke stenogr. protokolům poslanecké sněmovny, XXII. zasedání 1917, str. 41.

²⁸⁾ Čl. 3 švýc. zák. o sml. poj. zní: Die allgemeinen Versicherungsbedingungen müssen entweder in den vom Versicherer ausgegebenen Antragschein aufgenommen oder dem Antragsteller vor der Einreichung des Antragscheines übergeben werden. — Wird dieser Vorschritt nicht genügt, so ist der Antragsteller an den Antrag nicht gebunden.

²⁹⁾ Zástupce vlády přísuzoval čl. 3 švýc. zák. o sml. poj. nesprávně ráz dispositivní, ačkoli je rázu donucovacího. — Roelli, str. 53. — Basler, W. V. Z. 1914, str. 632.

něno odchýlit se od znění § 1, odst. 1. poj. řádu, a přikloniti se k čl. 3 švýc. zákona, ale bylo myšlenku švýcarského zákona recipovati správně. Odporučovalo by se de lege ferenda předpis § 1, odst. 2., ze shora uvedených důvodů změnit v tom smyslu, aby v něm došlo výrazu, že vztahuje se jen na návrhy, učiněné na návrhovém listě, že tudíž ostatní návrhy pojistníkovy, nepřihlížeje k předpisu tomuto, dlužno považovati za závazné. Navrhují následující znění § 1:

Kdo učiní pojistiteli návrh na uzavření, prodloužení nebo změnu pojišťovací smlouvy, zůstane k návrhu vázán, není-li stanovena kratší lhůta, po čtrnácte dní, má-li však před rozhodnutím o návrhu provedeno býti lékařské vyšetření, po jeden měsíc.

Lhůta počíná uplynutím dne, kterého byl návrh prohlášen neb odeslán.

Delší lhůta může býti stanovena pouze písemným ujednáním, ve kterém poslední den lhůty určen jest podle kalendáře.

Návrh, učiněný pojistiteli na uzavření pojišťovací smlouvy na návrhovém listě, je závazným jen tenkrát, jsou-li všeobecné pojišťovací podmínky obsaženy v návrhovém listě nebo byly-li navrhovateli odevzdány dříve, než návrhový list podal.

Jednotlivé odstavce § 1 byly přesunuty, aby odstavce upravující lhůty vázanosti řadily se přímo za sebou.

B. O vázanosti k návrhu.

Má-li návrh pojistníkův náležitosti shora uvedené, je k němu dle obecného práva vázán, jde-li o návrh na přítomného (místní), tím okamžikem, kdy návrh učinil, jde-li o návrh na nepřítomného (distanční), tím okamžikem, kdy návrh pojistitele došel. Pak není již v moci pojistníkově, dojde-li k uzavření smlouvy, čili nic. Agent sprostředkovací platí dle § 43, čl. 1 zák. o sml. poj. za zplnomocněna přijímati takové návrhy. Pojistník může tedy svůj návrh na nepřítomného ještě odvolati ústně, telefonicky, telegraficky, dopisem, pokud odvolání dojde dříve, nežli návrh, nebo aspoň současně s ním (čl. 320 obch. zák.)³⁰⁾. Také agent sprostředkovací má plnou moc přijímati odvolání návrhu (§ 43, čl. 1 zák. o sml. poj.). Z toho plyne, že může pojistník do té doby svůj návrh také doplniti nebo pozměnit.

Na svůj návrh je pojistník vázán bez ohledu na to, zněl-li na přítomného nebo na nepřítomného³¹⁾, po 14 dní a, má-li o návrhu provedeno býti lékařské vyšetření (pojištění životní, nemocenské, pojištění dobytka)³²⁾, po jeden měsíc (§ 1, odst. 1. zák. o sml. poj.

³⁰⁾ Rovná se § 316 uh. obch. zák.

³¹⁾ Zpráva spojené národohospodářské a právnické komise čís. 51 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XIX. zasedání 1909, str. 4.

³²⁾ V případě pochybnosti, zdali třeba lékařského vyšetření, rozhoduje zvyklost v oboru pojištění, o něž jde.

obsahující odchylku od ustanovení čl. 318, 319 obch. zák.³³⁾ a § 862 obč. zák.). Lhůty počínají uplynutím dne, kterého návrh byl pojistníkem učiněn, t. j. byl-li návrh učiněn na přítomného, uplynutím dne, kterého jej pojistník pojistiteli přímo, agentu závěrnému, sprostředkovacímu prohlásil nebo odevzdal, byl-li návrh učiněn na nepřítomného, uplynutím dne, kterého pojistiteli (agentu) návrh odeslal; den ten se do lhůty nepočítá³⁴⁾. Tento předpis odst. 3. § 1 zák. o sml. poj. jest jen počítací methodou a nemění zásady shora uvedené, že k návrhu místnímu je pojistník vázán tím okamžikem, kdy návrh učinil, a k návrhu distančnímu teprve tím okamžikem, kdy návrh pojistitele došel. Obdobný význam mají předpisy čl. 319, odstavec 1. obch. zák. a § 862 obč. zák., pojící počátek lhůty vázanosti návrhu na nepřítomnou osobu řízeného na odeslání návrhu³⁵⁾. Nemůže tedy pojistník, jenž učinil agentu osobně návrh (místní návrh), tento návrh odvolati, i kdyby chtěl tak učiniti ještě též den. Nelze také z ustanovení § 1, odst. 3., vyvozovati, že návrh na nepřítomného již uplynutím dne, kterého byl odeslán, stal se neodvolatelným³⁶⁾.

³³⁾ Rovnají se §§ 314, 315 uh. obch. zák.

³⁴⁾ Čl. 1 švýc. zák. o sml. poj. zní: Wer dem Versicherer den Antrag zum Abschlusse eines Versicherungsvertrages gestellt und für die Annahme keine kürzere Frist gesetzt hat, bleibt 14 Tage gebunden. — Erfordert die Versicherung eine ärztliche Untersuchung, so bleibt der Antragsteller vier Wochen gebunden. — Die Frist beginnt mit der Übergebe oder Absendung des Antrages an den Versicherer oder dessen Agenten zu laufen. — Der Antragsteller wird frei, wenn die Annahmeerklärung des Versicherers nicht vor Ablauf der Frist bei ihm eingetroffen ist. — Čl. 2 švýc. zák. o sml. poj.: Wird der Antrag, einen bestehenden Vertrag zu verlängern oder abzuändern oder einen suspendierten Vertrag wieder in Kraft zu setzen, vom Versicherer nicht binnen 14 Tagen, vom Empfange an gerechnet, abgelehnt, so gilt er als angenommen. — Ist nach Maßgabe der allgemeinen Versicherungsbedingungen eine ärztliche Untersuchung erforderlich, so gilt der Antrag als angenommen, wenn er vom Versicherer nicht binnen vier Wochen, vom Empfange an gerechnet, abgelehnt wird. — Der Antrag, die Versicherungssumme zu erhöhen, fällt nicht unter diese Bestimmungen. — § 81 něm. říš. zák. o sml. poj.: Bei der Feuerversicherung erlischt ein dem Versicherer gemachter Antrag auf Schließung, Verlängerung oder Änderung des Vertrages, wenn er nicht binnen zwei Wochen angenommen wird. Die Vorschriften des § 149 des B. G. B. bleiben unberührt. — Wird der Antrag einem Abwesenden gemacht, so beginnt die Frist mit der Absendung des Antrags. — Abweichende Bestimmungen sind nichtig. An die Stelle der Frist von zwei Wochen kann jedoch eine andere festbestimmte Frist gesetzt werden. — Jak vidno, jsou německým zákonem o sml. poj. lhůty vázanosti k návrhu upraveny jen při pojištění požárním. Jak z motivů (Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag, v Berlíně 1906, str. 89) vysvitá, měl německý zákonodárc. za to, že pouze v tomto odvětví pojištění vyžaduje ochrana pojistníka zvláštních předpisů.

³⁵⁾ Hasenöhr, sv. 1., str. 643.

³⁶⁾ Tak činí Roellik čl. 1, str. 16 a po něm Basler, W. V. Z. 1914, str. 642, kteří zastávají názor, že následkem odstavce 3., čl. 1 švýc. zák. o sml. poj. je odvolání takového návrhu vyloučeno, připouštěje toliko, že pojistník odeslav návrh poslem nebo poštou, může se zásilkou

Uvedená ustanovení o lhůtách vázanosti pojistníka a o počátku jejich běhu vydána jsou k ochraně pojistníka. Tento, učiniv pojistiteli návrh, má velký zájem na tom, aby mu bylo co nejdříve jasno, je-li ku svému návrhu vázán čili nic, aby mohl po případě své risiko krýti u pojistitele jiného, aniž by se vydával nebezpečí, že by musil platiti dvojí premii. K tomu účelu je pro pojistníka důležité, aby mohl počítaje lhůtu vázanosti, vycházeti od pevného bodu. Neplatnou je úmluva, že lhůty mají se počítati od jiného okamžiku, neboť ustanovení § 1, odst. 3. je ve prospěch pojistníka rázu donucovacího (§ 22 zák. o sml. poj.)³⁷⁾. Přípustno je však změnití délku uvedených lhůt. Zkráceny mohou býti lhůty ty libovolně i jednostranně i ústně. Pokud pojistník je ještě oprávněn svůj návrh odvolati, je také oprávněn jednostranně lhůtu své vázanosti zkrátiti. Delší lhůtu, nežli jak jest v § 1, odst. 1. ustanovena, lze umluviti dle § 1, odst. 4. zák. o sml. poj. jen písemní ujednávkou³⁸⁾, v níž poslední den lhůty musí býti určen dle kalendáře. Delší lhůty bude pojistitel potřebovati k vyšetření riska a k vyřízení návrhu na př. při pojištění průmyslových závodů. Při výkladu tohoto předpisu nesmí se pustiti se zřetele, že maximální zákonné lhůty čtrnáctidenní a měsíční byly zavedeny k ochraně zájmů pojistníkůvých³⁹⁾. Přípustno je tedy umluviti lhůty delší pouze v jednotlivém případě. Bude na úřadě dozorcím, aby, vykonávaje své právo dle § 16 poj. regul., nepřipustil užívání návrhových listů s všeobecnými podmínkami, obsahujícími generální výhradu delší lhůty. Vyskytl-li by se přes to takový list návrhový a pojistník jej podepsal, byla by úmluva ta dle odst. 4. § 1 neplatnou⁴⁰⁾. Ostatně platí, pokud se týče běhu těchto lhůt, ustanovení čl. 328—330 obch. zák. (§ 17, odst. 2. zák. o sml. poj.). Spadá-li poslední den lhůty na neděli nebo všeobecný svátek, uplyne lhůta všedním dnem nejbližě předcházejícím (čl. 330, odst. 2. obch. zák.).

tou tak dlouho volně nakládati, pokud nedostihla adresáta. Názoru v textu hájeného Herrmann-Otavský, O uzavření smlouvy pojišťovací dle řádu pojišťovacího, Právník 1916, str. 413, Ehrenzweig, zák. o sml. poj. k § 1, pozn. 6., Hupka, Gegenentwurf eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, str. 15. Srovn. Klarfeld, Gebundenheit und Widerruf bei Versicherungsanträgen, Gerichtshalle 1918, str. 268 násl.

³⁷⁾ Předpisy § 1 neplatí dle § 152, odst. 1. v pojištění lidovém. Předpisy § 1 patří k omezením smluvní svobody ve smyslu § 166 přes to, že návrh je jednostranným právním jednáním. Neboť „návrh s akceptací tvoří obě koordinované polovice smlouvy, jichž spojením smlouva povstává“ (Hasenöhr, 1. sv., str. 630). Hager a Bruck, str. 255. Předpisy § 1 nabudou účinnosti teprve dnem, který bude vládou později určen (§ 1 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n.).

³⁸⁾ Jednotné listiny není třeba, stačí výměna dopisů, Herrmann-Otavský, Právník 1916, str. 414.

³⁹⁾ Lhůty ty jsou vůči lhůtám obecného práva dle čl. 319. obch. zák. a § 862 obč. zák. pro pojistníka jako navrhovatele příznivější. Viz pozn. 24., str. 20.

⁴⁰⁾ Odst. 4., § 1 jest rázu absolutně donucovacího, ačkoliv jest těž pojat do generální klausule § 22, neboť prohlašuje opačné ujednání výslovně jako nepřipustné. Ehrenzweig, kom. k § 1, pozn. 16.

Také ustanovení odst. 1., 3., 4. § 1 vztahují se jen na návrhy učiněné pojistníkem, ostatní řídí se normami práva obecného. Ustanovení ta vztahují se jak na návrhy k uzavření smlouvy pojišťovací tak také na návrhy prodlužovací, resp. pozměnné.

C. O uhasnutí návrhu.

Návrh pojistníkův uhasíná dle norem práva obecného odvoláním, uplynutím lhůty vázanosti, nenastalo-li závčas přijetí, odmítnutím. Návrh pojistníkův uhasíná dále:

1. Úmrtím.

Návrh pojistníkův uhasne jeho úmrtím, vysvítá-li z daných okolností, že svůj návrh učinil odvislým na svém žití (čl. 297 obch. zák. ⁴¹⁾, § 862 obč. zák.). S tohoto hlediska vycházejíc bude dlužno za to míti, že návrhy pojistníkovy na uzavření pojištění elementárního pravidelně neuhasínají jeho úmrtím. Vždyť pojištění tato sledují účel zachovati integritu majetkových poměrů pojistníkůvých, které úmrtím jeho nezanikají. Bezvýznamnost úmrtí pojistníkovy pro existenci jeho návrhu nebude již tak častým zjevem u pojištění závaznostního. U pojištění osobního (životního, úrazového) uhasne zpravidla návrh pojistníkův jeho úmrtím, avšak i zde jsou výjimky (pojištění na život cizí ve smyslu § 131, pojištění proti následkům úrazů jiných osob ve smyslu § 155 zák. o sml. poj.). Ztratil-li pojistník, učiniv návrh způsobilost k právním činům, nebude míti okolnost tato zpravidla (§ 862 obč. zák.) za následek uhasnutí jeho návrhu. Bude pak na pojistiteli, aby závčas přijal návrh vůči osobám, které zastupují pozůstalost pojistníkovu, pokud se týče vůči zákonnému zástupci pojistníka, pozbyvšího způsobilost k právním činům ⁴²⁾. Nastal-li poté, co pojistník návrh učinil, převod pojištěného stavu (portfeuille), závisí od pojistníka, chce-li na základě tohoto návrhu uzavřít pojištění s pojistitelem novým, neboť učinil návrh osobě jiné ⁴³⁾.

2. Uvalením konkursu.

Právní účinky uvalení konkursu na návrhy upravuje předpis § 26 konk. ř. Byl-li učiněn návrh a na jmění oběť uvalen byl potom konkurs, dříve než návrh přijal, zůstává návrh v platnosti, pokud z okolností nevysvítá jiná vůle navrhovatele (§ 26, odst. 2. konk. ř.). Následkem tohoto předpisu dlužno, přihlížejíc k povaze smlouvy pojišťovací, za to míti, že návrh pojistníkův uvalením kon-

⁴¹⁾ Rovná se § 289 uh. obch. zák.

⁴²⁾ Roelli, str. 19 násl., Basler, W. V. Z. 1914, str. 647.

⁴³⁾ Basler, W. V. Z. 1914, str. 647. Wien-Claudi, Über die Wirkungen der Übertragung des sogen. Portfeuille einer Versicherungsgesellschaft, Z. B. 1915, 34.

kursu na jmění pojistitelovo uhasíná. Neboť pojistník uzavírá pojištění, jsa v hospodářské nejistotě, za tím účelem, aby se zajistil proti následkům událostí, jeho hospodářské postavení ohrožujících. Uvalením konkursu jest tento podstatný účel smlouvy pojišťovací zmařen a nebylo by proto spravedlivě, ukládati pojistníku, aby přes to nadále zůstal vázán ke svému návrhu. Byl-li návrh pojistníkův pojistitelem přijat, dříve nežli na jmění jeho konkurs byl uvalen, a následkem toho smlouva uzavřena, ruší uvalení konkursu na jmění pojistitelovo smlouvu dle § 21 zák. o sml. poj.

Upadl-li pojistník do konkursu, dříve nežli pojistitel jeho návrh přijal, uhasl návrh pojistníkův (odst. 3. § 26 konk. ř.: „Na návrhy úpadce... není správce podstaty vázán.“ ⁴⁴⁾). Byl-li návrh pojistníkův přijat, dříve nežli na jeho jmění konkurs byl uvalen, t. j. došla-li před tím pojistníka akceptace pojistitelova, byla smlouva uzavřena a platí v tomto případě ustanovení § 21, odst. 2. zák. o sml. poj.

3. Zánikem pojištěného subjektivního hospodářského zájmu.

Návrh na uzavření pojištění škodového uhasne, zanikl-li úplně hospodářský zájem pojistníkův, který pojištěním chtěl kryti, dříve nežli návrh byl přijat. Jest totiž u tohoto druhu pojištění subjektivní hospodářský zájem pojistníkův podstatnou součástí obsahu smluvního, bez něho nelze pojištění škodového uzavřít (§ 7, odst. 1. zák. o sml. poj.). Bylo-li však smluvěno, že pojištění má se vztahovati na dobu ležící před uzavřením smlouvy, uhasne návrh pojistníkův jen tehdy, když pojistitel o zániku hospodářského zájmu věděl (§ 7, odstavec 2. cit. zák.).

4. Odpadnutím nebezpečí.

Návrh pojistníkův uhasne dále, a sice vůbec — nejen u pojištění škodového — odpadlo-li mezi tím, co návrh byl učiněn a přijat, úplně nebezpečí, proti němuž pojištění mělo býti uzavřeno, neboť také toto jest podstatnou součástí smlouvy pojišťovací (§ 7 cit. zák. ⁴⁵⁾). Pouhé změny individuální povahy určitého nebezpečí (§ 3 cit. zák.) nezbavují návrh závaznosti. Bylo-li však smluvěno, že pojištění má se vztahovati na dobu, ležící před uzavřením smlouvy, uhasne návrh pojistníkův jen tehdy, když pojistitel věděl, že nebezpečí odpadlo. Návrh uhasne také, nastane-li, dříve nežli byl přijat, příhoda pojistná přivodivší škodu úplnou (§ 7, srovnej § 63 cit.

⁴⁴⁾ Bartsch-Pollak, kom. ke konk. ř., str. 213. Krainz-Ehrenzweig, § 313, str. 71. Rintelen, Handbuch des österr. Konkurs- und Ausgleichsrechtes, str. 177.

⁴⁵⁾ Rozh. nejv. s. z 15. 1. 1918 Rv VIII 115/17 ve Veröffentlichungen des österr. Staatsamtes für Inneres und Unterricht, betr. die Privatversicherung, 1919, str. 17, čís. 24. — § 465 uh. obch. zák.: Pojišťovací oběd je neplatný... 2. když událost, na niž pojištění směřuje, při uzavření smlouvy pojišťovací již nastala a pojištěnec nebo smluvní strana o tom věděli, nebo když pojistitel věděl, že událost nemůže již nastati.

zák.)⁴⁶⁾ Bylo-li však smluveno, že pojištění má se vztahovati na dobu, ležící před uzavřením smlouvy, uhasne návrh pojistníků jen tehdy, když tento věděl, že příhoda pojistná nastala (§ 7, odst. 2. cit. zák.).

⁴⁶⁾ Gerhard a Manes, str. 21, motivy k vládní osnově čís. 30 příloh ke stenogr. prot. panské sněm., XVIII. zasedání 1907, str. 67, 93, zpráva spojené národohospodářské a právnické komise, čís. 51 příloh ke stenogr. prot. panské sněm., XIX. zasedání 1909, str. 7, 21. Roelli, str. 21. Srovn. §§ 485, 505, čís. 1 a 2 uh. obch. zák.

III. O akceptaci.

A. O náležitostech akceptace.

1. Po stránce obsahu.

Přijetí musí býti úplné, musí souhlasiti se všemi body návrhu, nesmí ani v bodu objektivně nepodstatném návrhu odporovati¹⁾. Byl-li návrh učiněn podmíněčně, musí býti také s touto podmínkou přijat. Přijal-li pojistitel návrh pouze zčásti, s obmezením nebo s podmínkou, ačkoli návrh zněl bezpodmínečně, jest tento projev vůle odmítnutím návrhu, spojeným s návrhem novým (čl. 322 obch. zákona)²⁾. Odmítnul-li pojistitel návrh, jest tím tento definitivně odbyt, pojistitel nemůže se již k němu později vrátiti a jej přijati, i když lhůty dle § 1, odst. 1. zák. o sm. poj. posud neuplynuly; učinil-li tak a zaslal-li potom pojistníku pojistku, vyhovující všem bodům jeho návrhu, učinil tím sám nový návrh³⁾. Pouhé mezery návrhu, týkající se bodů objektivně nepodstatných, mohou dle obchodních zvyklostí v akceptaci býti upraveny nebo doplněny. Takové přijetí je akceptací úplnou, řádnou⁴⁾.

2. Po stránce formy.

Akceptace může býti prohlášena výslovně (písemně, ústně, telefonicky) nebo konkludentním jednáním. Konkludentním jednáním akceptuje pojistitel návrh pojistníků, zašle-li tomuto účet na prémii, zejména však vydá-li jemu pojistku. Konkludentním jednáním přijímá pojistník návrh pojistitelův, přijme-li pojistku, platí-li prémii, vezme-li při pojištění proti úrazům na cestách cestující na nádraží z automatu lístek. Mlčení⁵⁾ obláta není akceptací ani odmítnutím, výjimku netvoří ani ustanovení čl. 323 obch. zák., neboť toto vztahuje se pouze na příkazy v právnickém slova smyslu (mandáty), nikoliv na příkazy ve všeobecném smyslu denního života, na

¹⁾ Rozh. nejv. s. z 27. 9. 1893, čís. 8876 G. U. 14.834.

²⁾ Rovná se § 319 uh. obch. zák.

³⁾ Roelli, str. 19. Gerhard a Manes, str. 20. Rozh. nejv. s. z 8. 3. 1905, čís. 2273 G. U. n. ř. 3628, z 10. 1. 1911 Rv II 12/11 G. U. n. ř. 5322, z 2. 11. 1911 Rv I 808/11 G. U. n. ř. 5625, z 21. 3. 1916 R. II 159/16, Právník 1916, str. 475.

⁴⁾ Hasenöhr, 1. sv., str. 653. — Gerhard a Manes, str. 18. — Roelli, str. 29.

⁵⁾ Rozh. nejv. s. z 15. 1. 1889, čís. 14.664, Pollaczek 126, z 21. 10. 1913 Rv I 848, Z. B. 14:1037.

smluvní oferty⁶⁾. Platí to o návrzích, učiněných pojistníkem i pojistitelem. Strany mohou si však vyhradit, že akceptace, má-li být spojena s právními účinky, musí se státi písemně.

3. Po stránce doby.

Akceptace návrhu musí se státi závčas. Včasnost akceptace návrhu pojistitelova řídí se dle norem obecně právních. Akceptace návrhu pojistníkovy státi se musí ve lhůtě v § 1, odst. 1., ustanovené, ve kratší lhůtě navrhovatelem jednostranně stanovené nebo v delší lhůtě umluvené (§ 1, odst. 1., 4. zák. o sml. poj.)⁷⁾. Opozdně přijetí považuje se za nový návrh⁸⁾. Akceptace návrhu stala se závčas, odeslal-li ji pojistitel v této lhůtě (§ 13, odst. 3. zák. o sml. poj.), i když došla pojistníku po uplynutí této lhůty⁹⁾. V tomto směru odchyluje se soukromé právo pojišťovací od práva obchodního a občanského. Dle čl. 319. odst. 2. obch. zák., a § 862 a obč. zák.¹⁰⁾ stala se akceptace závčas, došla-li navrhovateli ve lhůtě; došla-li tomuto po uplynutí lhůty, je smlouva jen tehdy uzavřena, když přijetí odesláno bylo ve lhůtě a navrhovatel, ačkoli to musil poznati, přes to neoznámil druhé straně neprodleně, že od návrhu ustupuje. Prodloužení lhůty vázanosti vůči právu obecnému, které obsahuje ustanovení § 13, odst. 3. zák. o sml. poj., musí si nechati libiti jak pojistitel, tak také pojistník, neboť ustanovení to platí bez rozdílu, učinil-li návrh pojistník nebo pojistitel. Dohodou stran může však, je-li pojistník navrhovatelem, místo předpisu § 13, odst. 3. zák. o sml. poj. nastoupiti shora uvedený předpis čl. 319. obch. zák., pokud se týče § 862 a obč. zák., ježto tyto předpisy, zkracující lhůtu závaznosti, jsou pro pojistníka příznivější (§ 13, odst. 3. je rázu donucovacího ve prospěch pojistníka, § 22 cit. zák.). Také agent sprostředkovací platí za zplnomocněna ku přijetí projevu, jímž pojistník návrh pojistitelův akceptuje (§ 43, č. 2 cit. zák.).

⁶⁾ Staub-Pisko k čl. 323, str. 182. Rozh. nejv. s. z 20. 2. 1884, čís. 1634, Adl. Cl. 1125, z 14. 3. 1894, čís. 2533, Adl. Cl. 1782, z 14. 12. 1899, čís. 14, 699, Adl. Cl. 2111, z 21. 3. 1916 Rv 159/16, Právník 1916, str. 475, z 20. 6. 1916 Rv I 238, Z. B. 1916, 351, z 19. 2. 1918 Rv II 36, Z. B. 1918, 190. — § 320, odst. 1. uh. obch. zák.: Obchodník, jenž s jiným je v obchodním spojení, nebo nabídl se tomuto ku splnění příkazů, musí se, obdržel-li příkaz nebo návrh, ihned vyjádřiti, jinak považuje se jeho mlčení za převzetí návrhu, resp. příkazu.

⁷⁾ Žalujícímu pojistiteli náleží důkaz včasnosti akceptace, rozh. nejv. s. z 26. 9. 1889, čís. 8069, Pollaczek 133, z 14. 10. 1890, čís. 10.294 G. U. 13.431.

⁸⁾ Smlouva v tomto případě stane se perfektní teprve tím okamžikem, kdy akceptace pojistníkovy pojistiteli dojde.

⁹⁾ Rozh. nejv. s. z 12. 12. 1916 Rv I 428/16, Z. B. 16:271.

¹⁰⁾ Beisser, Antrag und Annahmeerklärung beim Vertragsabschlusse nach dem a. b. G. B. und nach dem H. G. B., Gerichtszeitung 1918, str. 38. — Pisko, Einfluß der dritten Teilnovelle zum österr. a. b. G. B. auf das Handelsrecht v Goldschmidtově časopise 80, str. 194 násl.

B. O uhasnutí akceptace.

Akceptaci lze tak dlouho odvolati, pokud navrhovateli nedošla, dojde-li odvolání současně s akceptací, uhasne tato, má se za to, jako by se vůbec nestala (čl. 320., odst. 2. obch. zák.). Pojistiteli, jenž se odvolává na to, že svou akceptaci odvolal, náleží důkaz, že ji odvolal závčas. Pokud se týče vlivu úmrtí pojistníka nebo ztráty způsobilosti k právním činům na jeho akceptaci pojistiteli posud nedošlou, poukazuje se na hořejší vývody o vlivu úmrtí pojistníka a ztráty způsobilosti k právním činům na jeho návrh posud nepřijatý. Dle analogie dlužno také zde použití předpisů čl. 297 obch. zák. a § 862 obč. zák. Přijal-li pojistník návrh pojistitelův a pojistitel, dříve nežli mu akceptace pojistníkovy došla, upadl v konkurs, nedojde ke smlouvě, poněvadž návrh pojistitelův dle § 26, odst. 3. konk. ř. uhasl. Upadl-li pojistník v konkurs, dříve nežli jeho přijetí pojistiteli došlo, neuhasne sice dle § 26, odst. 2. konk. ř. zpravidla pojistitelův návrh, ale dlužno dle analogie § 26, odst. 3. konk. ř. za to míti, že uhasíná akceptace pojistníkovy. Ostatně poukazuje se na hořejší vývody o uhasnutí pojistníkovy návrhu následkem uvalení konkursu.

IV. O perfekci smlouvy.

Smlouva pojišťovací je smlouva konsensuální, když obě strany se dohodly o podstatných bodech smluvních, je uzavřena (§ 861 obč. zák.)¹⁾. K uzavření smlouvy pojišťovací není zejména zapotřebí, aby pojistitel pojistníku vystavil a vydal pojistku. Vyplyvá to jasně z § 8 zák. o sml. poj.²⁾. Tento předpis ukládá v odst. 1. pojistiteli povinnost, aby pojistníku vydal listinu o pojišťovací smlouvě (pojistku) a připojuje v odst. 2.: „Tato listina má obsahovati všeobecné pojišťovací podmínky a všechna sjednaná zvláštní ustanovení smluvní.“ Považuje tudíž zákon povinnost pojistitele vydati pojistníku pojistku za právní účinek smlouvy již uzavřené. Ujednáním stran může tato povinnost pojistitelova býti vyloučena (předpis § 8 je právo dispositivní). Jsou také druhy pojištění, kde pojistitel pojistníku vůbec pojistky nevydává, na př. pojištění proti následkům úrazů na cestách (tiketové) nebo na základě prospektu. Není také k uzavření smlouvy pojišťovací zapotřebí, aby pojistník zaplatil předem prémii. Plyne to z ustanovení § 28 zák. o sml. poj., jenž propůjčuje pojistiteli právo ustoupiti od smlouvy, nezaplatil-li pojistník premii úhrnkovou, nebo byly-li umluveny běžné premie, prvou (§ 23, odst. 2. cit. zák.). Strany mohou se však domluvit, že smlouva pojišťovací stává se perfektní, až pojistník pojistku vyplátí³⁾. Úmluvy takového dosahu tu není, obsahují-li podmínky ustanovení, že ručení pojistitele nastává teprve vyplacením pojistky, neboť ustanovení toto odsunuje pouze účinek závazku pojistitele k plnění ze smlouvy

¹⁾ Rozh. nejv. s. ve Vídni z 8. 1. 1919 Rv I 37/19, Z. B. 1919, str. 97.

²⁾ Viz § 469 uh. obch. zák. — Bendix, Die juristische Natur der Lebensversicherungspolice auf den Inhaber, W. V. Z. 1903, str. 248 násl. — Blumhardt, Rechtliche Natur des Versicherungsscheines nach V. V. G., Das Recht, X, 738 násl. — Worms, Versicherungsantrag und Versicherungsschein im Lichte des neuen Gesetzes über den Versicherungsvertrag unter besonderer Berücksichtigung der Feuerversicherung, W. V. Z. 1909, str. 531 násl. — Oberst, Rechtliche Natur der Versicherungspolice, v Curychu 1909. — Hamburger, Die Lebensversicherungspolice auf den Inhaber, Österr. Zeitschrift f. öffentliche und private Versicherung, I, str. 96 násl. — Steinhäuser, Die Lebensversicherungspolice 1910. — Sedláček, O materiálně-právních funkcích pojistky, I. díl 1911. — Jakobi, Der Versicherungsschein, 1911. — Örtzen, Der Versicherungsschein, W. V. Z. 1911, str. 822. — Basler, Beurkundung und Wirkungsbeginn des Versicherungsvertrages, Österr. Zeitschrift f. öffentliche und private Versicherung, VI, str. 112 násl. — Roelli, str. 149 násl.

³⁾ Rozh. nejv. s. z 15. 3. 1911 Rv III 148/11 ve Zprávách Právnícké Jednoty Moravské 1911, str. 231.

jíž uzavřené až do doby, kdy pojistník první premii, pokud se týče premii úhrnkovou zaplatí⁴⁾. K uzavření smlouvy pojišťovací není třeba určité formy. I ústně lze ji uzavřít. Je však ponecháno stranám na vůli, aby perfekci smlouvy učinily odvislou od zachování určité formy, zejména formy písemné (§ 886 obč. zák.)⁵⁾.

⁴⁾ Gerhard a Manes, str. 18. — Hager a Bruck, str. 38. — Roelli, str. 29. — Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 266. 268 násl. — Weil, Über den Beginn der Versicherung, Leipziger Zeitschrift 1909, str. 847. Motivy k vládní osnově čís. 30 příloh ke stenogr. prot. panské sněm., XVIII. zasedání 1907, str. 58. Rozh. nejv. s. z 23. 11. 1887, čís. 13.004. Pollaczek 117, z 17. 1. 1911 Rv II 13/01 G. U. n. ř. 5326. Nesprávným jest tedy rozhodnutí nejv. soudu z 30. 12. 1904, čís. 12.566 G. U. n. ř. 2879, v němž zastáván jest názor, že teprve tím okamžikem, od kterého pojistitel ručí, jest smlouva perfektní. Rozh. vrchn. zemsk. soudu v Dražďanech z 13. 5. 1908, Leipziger Zeitschrift 1908, str. 956.

⁵⁾ Není zapotřebí, aby návrh a akceptace byly obsaženy v jedné listině. Rozh. nejv. s. z 6. 11. 1890, čís. 12.071 G. U. 13.474, z 9. 9. 1897, čís. 8502 G. U. 16.104, z 18. 5. 1909 Rv I 279/9 G. U. n. ř. 4624, z 21. 2. 1911 Rv II 106/11 G. U. n. ř. 5373, z 1. 5. 1912 Rv VI 132/12 G. U. n. ř. 5896, z 8. 7. 1913 Rv II 679/13 G. U. n. ř. 6520, z 19. 3. 1913 Rv I 237/13 G. U. n. ř. 6359. — § 468 uh. obch. zák.: Aby pojišťovací obchod byl platný, jest zapotřebí písemní smlouvy. Pojistka pojistitelem vydaná nebo v knihách pojistitelových provedený zápis přijatého návrhu rovnají se písemní smlouvě. Považuje se, že zápis byl proveden, když pojistitel do 48 hodin, počítaje od jeho dojití, pojišťovací návrh neodmítl. V případě posléze uvedeném počíná pojištění o 12 hod. v poledne onoho dne, který následuje tomu, co návrh byl odeslán nebo odevzdán. — Stačí poukázati na uvedené právě fikce § 468 uh. obch. zák., které zákonodárce musel zavést, chtěje vyhovět potřebám skutečného života, aby vynikla neúčelnost zákonného předpisu, že jest zapotřebí písemní formy k platnosti smlouvy pojišťovací. — V souhlase s dosavadní francouzskou praxí a v souhlase s ustanovením čl. 322. Code de commerce, týkajícím se námořního pojištění, předpisuje také francouzská osnova zák. o sml. poj. v čl. 16 písemní formu pro pojišťovací smlouvy. Čl. 16. zní: Le contrat d'assurance est rédigé par écrit. Il peut être passé devant notaire ou fait sous seing privé. L'acte sous seing privé doit être dressé en autant d'originaux qu'il y a de parties ayant un intérêt distinct, et chaque original doit contenir la mention du nombre total des originaux qui ont été faits, conformément à l'article 1325 du Code civil. — Toute addition ou modification au contrat d'assurance primitif doit être constatée par un avenant, par la correspondance ou par tout autre écrit. — Motivy k čl. 16: L'assurance est, en général, un contrat, quelque peu compliqué, contenant des clauses variées et, comme il vient d'être dit, d'une durée souvent assez longue. Aussi est-il utile d'exclure en cette matière la preuve par témoins et les présomptions du fait, en exigeant un écrit de quelque somme qu'il s'agisse. — Dupuich, Rapport, str. 21 násl. — Die švýc. a něm. práva není k uzavření smlouvy pojišťovací předsána určitá forma. Poselství k osnově švýc. zák. o sml. poj. z 2. 2. 1904, str. 24: Der Entwurf hat es abgelehnt, die Gültigkeit des Versicherungsvertrages von der Beobachtung der schriftlichen Form abhängig zu machen. Das moderne Rechtsleben ist Formalgeschäften abhold. Sie beengen die Parteien und schaffen die Gefahr, daß ernst gemeinten Willenserklärungen wegen Formwidrigkeit die Rechtskraft versagt wird. Der Charakter des Formalvertrages müßte zudem die Auslegung des Vertragsinhaltes nachteilig beeinflussen. Der Richter hätte vor allem am geschriebenen Worte zu haften. Zwingende Gründe, die schriftliche Form gesetzlich zu sanktionieren, bestehen nicht. Gegenteils fordert gerade die Sicherheit des Ver-

Jinak stává se smlouva pojišťovací perfektní tím okamžikem, když akceptace na přítomného byla druhé straně prohlášena, resp. dle theorie přijetí tím okamžikem, kdy akceptace na nepřítomného druhé straně došla (§ 13, odst. 2. zák. sml. poj., čl. 319 obch. zák., § 862 obč. zák.⁶⁾, 7). Tyto normy platí pro pojišťovací smlouvy bez rozdílu, jsou-li obchody (čl. 271, č. 3, 273 obch. zák.) čili nie, tedy bez rozdílu, jedná-li se o smlouvy uzavřené s akciovými společnostmi, smlouvy uzavřené kupci v jejich obchodu s pojišťovny vzájemnými, nebo jiné smlouvy pojišťovací. Tím okamžikem nastávají také pravidelně⁸⁾ právní účinky smlouvy pojišťovací jakožto smlouvy konsensuální. Také tato věta právní platí pro pojišťovací smlouvy bez rozdílu, jsou-li obchody, čili nie. Neboť předpis čl. 321 obch. zák.⁹⁾ v soukromém právu pojišťovacím neplatí, pokud sahá obvod platnosti zákona o sml. poj. Výjimečně ustanovení (v obč. právu ho není) předpisu čl. 321 obch. zák. posunuje totiž u smluv mezi nepřítomnými, došlo-li navrhovatelé závčas přijetí jeho návrhu a tím smlouva stala se perfektní, fikcí účinek smlouvy do zadu, do onoho okamžiku, kdy oblat akceptaci odeslal. Účelnost tohoto výjimečného ustanovení vydaného pro styk obchodní byla s mnoha stran popírána. Ehrenzweig (zák. o sml. poj. 1918, § 1, pozn. 16) je názoru, že čl. 321 obch. zák. i po vydání zák. o sml. poj. v soukromém právu pojišťovacím platí. Z vysvětlivek ministerstva spravedlnosti k poj. řádu vysvítá¹⁰⁾, že zákonodárce měl v úmyslu

sicherungsverkehrs, der mit häufigen Vertragsmodifikationen rechnen muß, Formfreiheit. — Motivy k osnově něm. zák. o sml. poj., Guttentag, v Berlíně 1906, str. 16: Eine besondere Form schreibt der Entwurf für den Versicherungsvertrag nicht vor; namentlich kann die schriftliche Form hier nicht in Frage kommen, da sie dem Verkehrsbedürfnisse und den Gepflogenheiten des Geschäftslebens widersprechen würde.

⁶⁾ Výjimku obsahuje § 15 cit. zák. o sml. poj.

⁷⁾ Předpis § 864 obč. zák. v soukromém právu pojišťovacím neplatí. Dle tohoto předpisu dochází ke smlouvě, když se neočekává dle povahy jednání nebo dle obchodního zvyku výslovného projevu akceptace, tím okamžikem, kdy návrhu ve lhůtě k tomu stanovené nebo okolnostem přiměřené ve skutečnosti bylo vyhověno, aniž je k perfekci smlouvy zapotřebí, aby navrhovatelé došla o tom zpráva. Smlouvy pojišťovací nepatří k takovým smlouvám. Téhož názoru Roelli, str. 31. Čl. 6 švýc. práva obligačního obsahuje obdobné ustanovení jako § 864 našeho obč. zák. — Viz Hasenöhrl, I. sv., str. 667 násl., Schey, Die Obligationsverhältnisse, I. str. 527 násl., Krainz-Ehrenzweig k § 313, str. 75 násl., zprávu čís. 78 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XXI. zasedání 1912, str. 132 násl., Ehrlich, Die stillschweigende Willenserklärung, str. 112 násl., 213 násl.

⁸⁾ Srovn. §§ 115, 116 zák. o sml. poj., § 494 uh. obch. zák. — Ovšem pokud smlouva je platná, srovn. na př. §§ 7, 50; odst. 2., 131. — Biedermann, Die Einwilligung des Versicherten zum Abschlusse des Versicherungsvertrages (§ 159, Abs. 2 des deutschen Versicherungsvertragsgesetzes vom 30. 5. 1908), Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung, IX. str. 327 násl.

⁹⁾ Rovná se § 318 uh. obch. zák.

¹⁰⁾ Motivů vládní osnovy čís. 30 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XVIII. zasedání 1907, str. 58, nelze se dovolávat, ježto tehdejší osnova neobsahovala nynějšího 2. odst. § 13.

v soukromém poj. právu ponechati předpis čl. 321 obch. zák. v platnosti. Tento úmysl zákonodárce nebyl v textu zákona vyjádřen. Po mém názoru byla fikce předpisu čl. 321 obch. zák. předpisem § 13, odst. 2. zák. o sml. poj. ze soukromého práva pojišťovacího vymýtěna¹¹⁾. Neboť, ačkoliv právo obecné ovládá právní věta z theorie přijetí vyvírající, že prohlášení vůči nepřítomné straně stává se teprve tím okamžikem účinným, kdy této dojde, přece zákon o sml. poj. v § 13, odst. 2. (ku prospěchu pojistníka rázu donucovacího, § 22 cit. zák.) pro obvod své platnosti tuto větu právní výslovně prohlásil, připustiv výjimky z ní jen potud, pokud v zákoně samém jsou obsaženy. V zákoně o sml. poj. pak výjimky obsahující předpis čl. 321 obch. zák. není. Z toho, že zákon o sml. poj. převzal zásadu také právo obchodní ovládající, není přípustno usuzovati, že převzal také výjimku ze zásady této v obchodním právu se vyskytující.

Jak již v předchozím bylo zmíněno, mohou strany vzájemnou dohodou posunouti vznik jednotlivých právních účinků uzavřené smlouvy na dobu odlišnou od doby, kdy smlouva stala se perfektní. Týká se to na příklad placení premií, zejména však ručení pojistitele (§ 7, odst. 2.). Mluví-li se v praxi pojišťovací o době, kdy pojištění počíná¹²⁾, rozumí se tím doba, kdy počíná ručení pojistitele, neboť toto jest nejvýznačnějším právním účinkem smlouvy pojišťovací. V tomto smyslu užívá také náš zákon o sml. poj. tohoto výrazu (na př. §§ 28, 29, 63 a j.). Je-li pojištění uzavřeno na dobu dle kalendáře, počíná dle dispoitivné normy § 17 zák. o sml. poj. ručení pojistitele v poledne onoho dne, kdy smlouva byla uzavřena a končí v poledne posledního dne¹³⁾. Předpis ten jest odůvodněn tím, že později dá se těžce přesně zjistiti okamžik, kdy ke smlouvě došlo. Polední doba byla zvolena proto, poněvadž snáze dá se zjistiti, nastala-li příhoda pojistná před polednem, či po poledni, nežli zda nastala před půlnocí nebo po půlnoci. Ustanoví-li strany — což dispoitivný ráz § 17 připouští — jiný den, jímž ručení pojistitelovo počíná, a neuvedly-li moment tento blíže, tu v případě pochybnosti dle ratio legis počíná ručení pojistitelovo také v poledne onoho dne¹⁴⁾.

¹¹⁾ Předpisy § 13, odst. 2. a 3., nabyly účinnosti 1. 1. 1918 vztahující se také na poměry pojistné v té době trvající (§ 167, č. 5 zák. o sml. poj.), platily však již dle § 13 poj. ř. od 1. 1. 1916.

¹²⁾ Srovn. Josef, Zweifelsfragen über den Beginn der Versicherung, Iherings J., str. 57, 211 násl., Weil, Über den Beginn der Versicherung, Leipziger Zeitschrift 1909, str. 845 násl.

¹³⁾ Lhůty počítají se dle předpisů čl. 328 až 330 obch. zák. (§ 17, odst. 2. zák. o sml. poj.).

¹⁴⁾ Hager a Bruck, str. 55.

V. O odchylkách pojistky od návrhu.¹⁾

Nekryje-li se akceptace obláta obsahem s návrhem, byl tím dle obecného práva návrh odmítnut a akceptace obláta považuje se za jeho návrh; dojde-li pak na základě něho ke smlouvě, závisí od toho, zda tento nový návrh řádně, výslovně nebo konkludentním jednáním a závčas byl přijat. V tomto směru odchyluje se zákon o sml. poj. od práva obecného v oněch neřídých případech, kdy pojistitel akceptaci projevil zasláním pojistky obsahově od návrhu se různící. Přes obsahovou diskrepanci mezi pojistkou a návrhem dochází totiž za jistých podmínek ke smlouvě, a sice buď ve smyslu obsahu návrhu pojistníkovy, nebo ve smyslu obsahu pojistky (§ 2, odst. 1. až 3. zák. o sml. poj.)²⁾. Podmínky tyto jsou dle oběma eventualitám společné, dle se různí.

1. Podmínky oběma eventualitám společné.

a) Návrh musí mít všeobecné náležitosti nabídky smluvní v technickém smyslu a speciální náležitosti ve smyslu § 1, odst. 2. zák. o sml. poj., argum. odst. 1. § 2 zák. o sml. poj.: „Odchyluje-li se obsah pojistky od závazného návrhu (§ 1, odst. 2.).“ Není zde závazného návrhu ve smyslu § 2, odst. 1., když pojistitel zaslal pojistníku pojistku a předcházel jen nezávazné jednání obou stran, nebo nebylo šetřeno při návrhu předpisu § 1, odst. 2. Na pojistku tuto nepotřebuje pojistník vůbec reagovat, ani tehdy, když pojistitel pojistce přiložil upozornění dle odst. 2. § 2, ani tehdy, když do pojistky pojal doložku schvalovací, že totiž považuje obsah pojistky za schválený, když ji pojistník přijme. V těchto případech neplatí předpisy § 2, odst. 1. až 3. zák. o sml. poj. Přijal-li pojistník skutečně, a sice výslovně nebo konkludentním jednáním

¹⁾ Herrmann-Otavský, K reformě soukr. práva pojišťovacího, Právník 1906, str. 10 násl., Projev smluvního konsensu podle vládních předloh o reformě všeobecného zákona občanského a o smlouvě pojišťovací, Právník 1908, str. 98 násl., Zur Konkludenz des Schweigens bei der Abschließung des Versicherungsvertrages, zvláštní otisk z Pocty pro J. Cohna, v Curychu 1915, O uzavření smlouvy pojišťovací dle řádu pojišťovacího, Právník 1916, str. 414 násl. — K. Adler, Bemerkungen zu dem österr. Versicherungsgesetzentwurf v Grünhutově časopise, sv. 35, str. 648. — Hupka, Gegenentwurf eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, str. 22 násl. — Josef, Kleinere Streitfragen aus dem deutschen Versicherungsvertragsgesetze, Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung, IV, str. 136 násl. — Petersen, W. V. Z. 1913, str. 113.

²⁾ Předpis § 2 nabude dle § 1 nařízení ze dne 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n., účinnosti teprve dnem, který vládou bude později určen.

takovou pojistku — mlčení není ještě, jak shora uvedeno, akceptací — buď moci hledati ochranu jen v nauce občanského práva o omylu³⁾. Předpisu § 2, odst. 1. cit. zák. není vyhověno, když pojistník učinil návrh mající všeobecné náležitosti smluvní nabídky v technickém smyslu a speciální náležitosti ve smyslu § 1, odst. 2., a pojistitel odeslal pojistku až po uplynutí lhůty vázanosti k návrhu. Je však předpisu § 2, odst. 1., vyhověno, když na základě návrhu pojistníkovy smlouva byla uzavřena (ústně, korespondencí) a pojistitel teprve po uzavření smlouvy pojistku zaslal⁴⁾.

b) Pojistka pojistitelem vydaná musí se v smluvním obsahu různiti od návrhu⁵⁾, buď že diskrepance tato spočívá v tom, že určitý bod smluvní od návrhu pojatý v pojistce není vůbec obsažen, že je pojat neúplně, nebo že do pojistky pojat byl bod, který v návrhu není obsažen. Kde pojistka nebyla vystavena, na př. kde návrh zodpověděl pojistitel dopisem, jehož obsah odchyluje se od obsahu návrhu, neplatí ustanovení § 2, odst. 1. až 3., nýbrž ustanovení obecného práva, že návrh byl zamítnut a pojistitel podal návrh nový (čl. 322 obč. zák.).

2. Ku smlouvě dle obsahu pojistky dojde, jsou-li splněny tyto další podmínky:

a) Pojistitel musí upozorniti pojistníka, že může podat do měsíce odpor z důvodu, že pojistka obsahově od návrhu se různí (§ 2, odst. 2. zák. o sml. poj.). Jelikož u pojištění škodového individuální ráz jednotlivého rizika nutká pojistitele velmi často,

³⁾ Veröffentlichungen des k. k. Ministeriums des Innern, betreffend die Privatversicherung 1918, str. 4. — § 12 švýc. zák. o sml. poj.: Stimmt der Inhalt der Police oder der Nachträge zu derselben mit den getroffenen Vereinbarungen nicht überein, so hat der Versicherungsnehmer binnen vier Wochen nach Empfang der Urkunde deren Berichtigung zu verlangen, widrigenfalls ihr Inhalt als von ihm genehmigt gilt. — Diese Bestimmung ist in ihrem Wortlaut in jede Police aufzunehmen. — § 5 něm. zák. o sml. poj.: Auf eine Vereinbarung, nach welcher die Annahme des Versicherungsscheines die Wirkung haben soll, daß der Inhalt des Scheines als von dem Versicherungsnehmer genehmigt gilt, kann sich der Versicherer nur berufen, wenn durch die Vereinbarung dem Versicherungsnehmer eine Frist von mindestens einem Monate für die Erhebung eines Widerspruchs gegen die Richtigkeit des Scheines gewährt ist und der Versicherungsnehmer innerhalb dieser Frist Widerspruch nicht erhoben hat. Das Recht des Versicherungsnehmers, die Genehmigung wegen Irrtums anzufechten, kann durch eine solche Vereinbarung nicht ausgeschlossen werden.

⁴⁾ Čís. 51 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XIX. zasedání 1909, str. 5.

⁵⁾ Rozh. nejv. soudu z 13. 1. 1914 Rv I 1205/13 G. U. n. ř. 6752. Připojil-li pojistitel k pojistce zvláštní podmínky dle § 10, odst. 2. poj. reg. (ve znění čl. I, čís. 2 nař. z 29. 12. 1917, ř. z. čís. 521), přesahující podmínky návrhu připojené, jest tu odchylka pojistky od návrhu ve smyslu § 2, rozh. nejv. soudu ve Vídni z 28. 1. 1919 Rv II 25/19 ve Veröffentlichungen des österr. Staatsamtes für Inneres und Unterricht, betreffend die Privatversicherung 1919, str. 131, čís. 36.

aby dodatečně pojal do pojistky určité podmínky v návrhovém listě pominuté, a obchodování jeho by podstatně ztěžovalo, kdyby měl pojistníka na tyto dodatky jednotlivě upozorniti, stačí všeobecné upozornění pojistitelovo, že pojistník může podat odpor pro odchylky pojistky od návrhu co do obsahu. Jinak tomu jest v pojištění osobním (pojištění životním a proti následkům úrazů). Tam bývá pojistitel poměrně zřídka nucen pojmouti do pojistky dodatky, tu budou zpravidla podmínky v návrhovém listě obsažené vyhovovati úplně jednotlivému riziku. Musí proto pojistitel v pojištění osobním upozorniti pojistníka výslovně na jednotlivé odchylky pojistky od návrhu co do smluvního obsahu. Toto upozornění státi se musí ve formě písemné, listinou zvláštní, nestačí tudíž pouhé upozornění na pojistce. Toto upozornění musí pojistníku současně s pojistkou býti odesláno a musí také (arg. § 13, odst. 2.) pojistníku dojiti. Dostál pojistitel své povinnosti, když přes to upozornění došlo až po pojistce. Nebezpečí ztráty dopravou nese pojistitel.

b) Od té doby, co pojistka pojistníku došla, uplynula lhůta jednoho měsíce (čl. 328 až 330 obch. zák., § 17, odst. 2. zák. o sml. poj.)⁶⁾, aniž pojistník podal pojistiteli proti obsahu pojistky od návrhu se uchylujícího námitky. Zákon sice praví, že lhůta měsíční běží od onoho okamžiku, kdy pojistníku pojistka došla. Z účelu upozornění ve smyslu odst. 2., § 2 však plyne, že když pojistitel odeslal pojistku a upozornění současně, upozornění však došlo později nežli pojistka, že lhůta běží až od doby, kdy pojistníku došlo upozornění.

Nastaly-li pod a), b) uvedené náležitosti, platí odchylky pojistky za schváleny, smlouva je uzavřena ve smyslu obsahu pojistky⁷⁾, mlčení pojistníkově je tu ex lege akceptací oferty pojistitelovy v pojistce obsažené. Smlouva je uzavřena uplynutím měsíční lhůty, avšak se zpětnou působností, jak tato z obsahu pojistky vyplývá.

Schválení odchylek pojistky od návrhu, které zákon pojí na trpné chování se pojistníkově, jeho mlčení vůči odchylkám těm po dobu jednoho měsíce, není nezvratitelným. Pojistník bude moci proti této zákonné konkludenci brojiti, když jej agent listivě přiměl k tomu, že odporu nepodal (§ 47, odst. 2. zák. o sml. poj.), když nepodal odporu na základě úmluvy v této příčině s pojistitelem uzavřené⁸⁾, zejména však pro zběhnutí se omyl, když byl v mylném domnění, že pojistka souhlasí s návrhem (§ 2, odst. 4. zák. o sml. poj.)⁹⁾. O toto právo odíratí schválení odchylek pojistky pro

⁶⁾ V pojištění krupobitním může býti tato lhůta zkrácena až na osm dní (§ 95, odst. 2. zák. o sml. poj.). Viz čl. II., § 1, odst. 2. nař. z 24. 12. 1917, čís. 502 ř. z., § 2 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n.

⁷⁾ Přes to nebudou podmínky v pojistce obsažené platnými, pokud se protíví normám rázu donucovacího.

⁸⁾ Gerhard a Manes, str. 43. — Roelli, str. 184.

⁹⁾ § 2, odst. 4. zák. o sml. poj. mluví sice jen o právu odíratí smlouvy pro zběhnutí se omyl, ale odírá-li pojistník schválení odchylek pojistky (zákonné konkludenci) pro omyl, je tím zasažena existence

zběhnutí se omyl nemůže pojistník ani opačným dojednáváním býti připraven (jus cogens ve prospěch pojistníka).

Je zřejmo, že předpisem § 2 zák. o sml. poj. zůstalo nedotčeným právo pojistníkově odíratí smlouvy pro omyl nesouvisící se schválením odchylek pojistky následkem shora uvedené zákonné konkludence. Na př. pojistník chtěl uzavřít pojištění na dožití, omylem použil však návrhového listu na pojištění úmrtní, pojistka pak byla vystavena dle návrhu na pojištění úmrtní, nebo pojistník přepsal se v návrhovém listě v sumě pojistné, na kterou pak pojistka byla vystavena a j.¹⁰⁾ V této souvislosti budiž dovoleno dotknouti se otázky, zdali agenta sprostředkovacího považovati sluší za osobu třetí ve smyslu nauky občanského práva o omylu. Vysvětlivky ministerstva spravedlnosti k poj. řádu, str. 70 násl., zodpovídají tuto otázku kladně, označující ustanovení odst. 2., § 47 zák. o sml. poj. za ustanovení výjimečně z této zásady¹¹⁾. Po mém názoru rozhoduje, zdali omyl pojistníkův souvisí s jednáním agenta sprostředkovacího, k němuž tento platí za zplnomocněna (§ 43, č. 1 až 3 cit. zák.). Je-li tomu tak, pak platí předpisy §§ 870 až 875 obč. zák., jako by vůči pojistníku jednal pojistitel sám, nebo agent závěrný¹²⁾. Na př. přijímaje

smlouvy samé, neboť zvrátil-li pojistník pro zběhnutí se omyl schválení odchylek pojistky, není tu pro diskrepanci smluvní vůle ani smlouvy. — Jinak v tomto směru byla vybudována vládní osnova z r. 1907. Předpisy § 2, odst. 2., § 3 této osnovy ponechávaly pojistiteli právo odíratí smlouvy z omylu jen potud, pokud tento se netýkal diskrepance obsahu pojistky a návrhu (čís. 30 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XVIII. zasedání 1907, str. 60). Avšak již v návrhu spojené národohospodářské a právnické komise panské sněmovny z r. 1909 byl odst. 2. § 2 vládní osnovy z r. 1907 vypuštěn, k čemuž podotýká zpráva této komise: „Pojistník podrží ostatně za každých okolností právo odíratí smlouvy dle občanského práva pro omyl, tudíž také tehdy, když dlužno za to míti, že změny mlčky schválil.“

¹⁰⁾ Hager a Bruck, str. 49. — Roelli, str. 179.

¹¹⁾ § 47 zní: Pokud dle předpisů tohoto zákona nebo dle ustanovení smlouvy má vědomost pojistitelova právní význam, rovná se vědomost agenta závěrného ve příčině pojištění, jež uzavřel, vědomosti pojistitelově. Naproti tomu rovná se vědomost agenta sprostředkovacího vědomosti pojistitelově jen tehdy, nabyli-li jí na základě oznámení nebo prohlášení, k jejich přijetí platí za zmocněna. — Svedli-li pojišťovací agent nepravými údaji o podstatných okolnostech k uzavření pojišťovací smlouvy, nevznikne v omyl uvedenému závazku vůči pojistiteli. — Ujednání, jež se odchyluje od těchto předpisů v neprospěch pojistníka, nemůže se pojistitel dovolávati. — Předpis § 47 nabude účinnosti teprve dnem, který bude vládou později určen (§ 1 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n.).

¹²⁾ Ehrenzweig, zák. o sml. poj. 1918, k § 47, pozn. 6., považuje agenta sprostředkovacího za osobu třetí ve smyslu nauky omylové s výjimkou předpisu § 47, odst. 2. zák. o sml. poj. Obsírně o této otázce se stanoviska starého práva pojednává Herrmann, Die rechtliche Verantwortlichkeit des Versicherers für seine Agenten nach österr. Rechte 1897, str. 97, 171 násl. (viz literaturu tam uvedenou). Nepovažuje agenta sprostředkovacího za osobu třetí ve smyslu nauky omylové, pokud jednáje obchodně za pojistitele, uvedl pojistníka v podstatný omyl, považuje jej

návrh pojistníkův, uvedl agent sprostředkovací pojistníka úmyslně nebo bez úmyslu v omyl o hlavním obsahu smlouvy nebo pojistník omyl takový sice sám zavinil, agent sprostředkovací však z okolností patrně musil poznati, že omyl se zběhl, nebo agent ten podvedl pojistníka v pohmutce. Ve všech těchto případech činí omyl, pokud se týče podvod, smlouvu neplatnou. Neboť přijímaje návrh pojistníkův, jedná agent sprostředkovací jako zástupce pojistitele (§ 43, čís. 1 zák. o sml. poj.), není pouhým poslem. Názor tento nevede k důsledkům oprávněným zájmům pojistitele

však za osobu třetí, pokud jedná se o to, že věděl, nebo věděti musil o omylu pojistníkově. Viz Pittner, Versicherungsagenten, Österreichisches Zentralblatt für die juristische Praxis 1909, str. 643: „wozu bemerkt wird, daß das Wissen, resp. Wissenssollen des zu deklarativem Vermittlertätigkeit berufenen Versicherungsagenten stets auf das Konto des Versicherers zu setzen ist, weil der Versicherungsagent hierbei nicht bloß objektiv als Vermittler, sondern zugleich auch subjektiv als Wahrnehmungsorgan des Versicherers einschreitet.“ Ve smyslu § 123 něm. obč. zák. nepovažují agenta sprostředkovacího za osobu třetí Gerhard a Manes, str. 195, 200, Hager a Bruck, str. 154, 163, Josef, kom., str. 38, Josef, Unrichtigkeit des Versicherungsantrages und arglistige Täuschung durch den Agenten v Goldschmidtově časopise, sv. 67, str. 173 násl. (v podstatě z důvodů v textu akceptovaných), Heine, Zur rechtlichen Stellung des Versicherungsagenten, Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung, VII, str. 207 násl. („Agent sprostředkovací není zástupcem pojistitele ve smyslu zákona, ale je zástupcem jeho zájmů, tudíž není nezáživný, osobou třetí ve smyslu § 123 obč. zák.“) Proti tomu Schneider, Leipziger Zeitschrift 1910, str. 53 násl., jenž má za to, že názor ten odporuje zákonné úpravě plné moci agenta sprostředkovacího ve smyslu §§ 43 násl. něm. zák. o sml. poj. Agent sprostředkovacího nepovažuje za osobu třetí dle švýc. práva Roelli, str. 428, rovněž v podstatě z důvodů v textu akceptovaných. Z novější obsáhlé literatury srovn. Biedermann, Die Haftung des Versicherers gegenüber dem durch betrügerische Vorspiegelungen des Vermittlungsagenten zum Vertragsabschluß verlockten Versicherungsnehmer, v Berlíně 1910, Bischoff, Die rechtliche Stellung der Versicherungsagenten und ihre Vollmacht nach dem V. V. G. unter Berücksichtigung der bisherigen Rechtsprechung, v Lipsku 1911, Gerbrach, Die rechtliche Stellung der Versicherungsagenten, ve Würzburgu 1910, Hagen, Versicherungsagenten und Außenbeamte unter dem V. V. G., Iherings J., 61, 3, Josef, Mündliche Abreden zwischen dem Agenten und dem Versicherungslustigen beim Antrag auf Versicherung, Zeitschrift für Versicherungswesen 1913, str. 27, Koenig, Praktische Einführung in das Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag unter besonderer Berücksichtigung der Stellung des Agenten, v Curychu 1910, Schardt, Die rechtliche Stellung des Versicherungsagenten 1912, Krüger, Die Vertretungsmacht des Vermittlungsagenten einer privaten Versicherungsgesellschaft, v Lipsku 1915. — Nejv. s. v rozh. ze dne 10. 12. 1896, čís. 14.227 G. U. 15.920, ze dne 27. 11. 1906, čís. 18.423 G. U. n. ř. 3582 a ze dne 24. 7. 1907, čís. 6328 a 6329 G. U. n. ř. 3860 nalezl, že agenta sprostředkovacího považovati dlužno za osobu třetí, opačně nalezl v rozhodnutích ze dne 28. 1. 1885, čís. 14.739/84 Pollaczek 98, ze dne 5. 3. 1890, čís. 2253 G. U. 13.188, ze dne 14. 4. 1898, čís. 4417 G. U. n. ř. 109, ze dne 3. 1. 1900, čís. 18.628 G. U. n. ř. 826, ze dne 16. 5. 1905, čís. 7401 G. U. n. ř. 3056, z 8. 1. 1908, čís. 16.490 G. U. n. ř. 4068, z 31. 8. 1909 Rv V 1300/9 G. U. n. ř. 4704, z 28. 11. 1911 Rv I 965/11 G. U. n. ř. 5654.

odporujícím. Zákonná plná moc sprostředkovacího agenta¹³⁾ neopravňuje jej sice, aby mohl vůči pojistníku činiti sliby pro pojistitele závazné. Na druhé straně bylo však nespravedливо považovati smlouvu za platnou, zběhl-li se u pojistníka omyl, který agent sprostředkovací sám vyvolal, nebo který tomuto musil býti nápadný, když agent sprostředkovací jednal za pojistitele, máje k jednání tomu plnou moc buď ze zákona nebo z vůle pojistitelovy. Názor tento neodporuje druhé větě § 47, odst. 1. cit. zák., neboť tato týká se pouze vědomosti pojistitele, resp. agenta sprostředkovacího, mající právní význam podle předpisů zákona o sml. poj. nebo dle ustanovení smlouvy, nevztahuje se tudíž na vědomost, mající právní význam dle norem práva občanského o omylu. S názorem zde hájeným není také v odporu předpis odst. 2. § 47 zák. o sml. poj. Bude jej vztahovati na ony poměrně řídké případy, kdy agent sprostředkovací podvedl pojistníka mimo okruh jednání, k nimž byl dle zákona nebo vůle pojistitele zplnomocněn.

3. Ke smlouvě dle obsahu návrhu dojde, nebyly-li splněny náležitosti pod 2 a) uvedené. V tomto případě může se pojistník, obdržel-li pojistku obsahově od návrhu se různící, chovati úplně pasivně, aniž by toto jeho chování vyvolalo právní účinek schválení obsahu pojistky. Ke smlouvě došlo tím okamžikem, kdy pojistka pojistníku došla. Byla-li pojistka zaslána až po uzavření smlouvy, zůstává při smlouvě již uzavřené¹⁴⁾.

4. Byly-li splněny náležitosti pod 2 a) uvedené a pojistník během jednoho měsíce ode dne, kterého mu pojistka došla, podal pojistiteli proti pojistce odpor, nedojde vůbec ke smlouvě ani dle obsahu pojistky, ani dle obsahu návrhu, tento uhasl odmítnutím. Odpor podati může jen pojistník, neboť jedná se o uzavření pojistovací smlouvy a smluvními stranami jsou pouze pojistitel a pojistník. Nepřislouší tedy právo odporu pojistěnci při pojištění na cizí účet¹⁵⁾ (§§ 69—71 zák. o sml. poj.), obmyslenému při pojištění životním (§§ 132, 133 cit. zák.), úrazovém (§ 157 cit. zák.). Pojistník nemusí se určitě vyjádřiti, ve kterých směrech pojistka neodpovídá obsahu návrhu, nemusí odporu odůvodňovati. Stačí, když prohlásí, že činí námitky proti správnosti pojistky, nestačí však, když všeobecně proti pojistce brojí, na př. tvrdí pouze, že pojistky neuznává. Ovšem se předpokládá, že je tu skutečně diskrepance

¹³⁾ T. zv. pasivní plná moc. — Ehrenzweig, Die sogenannten zweigliedrigen Verträge 1893, str. 7. — Herrmann, Die rechtliche Verantwortlichkeit des Versicherers für seine Agenten, str. 66. K tomu, že agent sprostředkovací není pouhým poslem, viz Pittner, Versicherungsagenten, Österr. Zentralblatt für die juristische Praxis 1909, str. 566, rozh. nejv. soudu z 8. 4. 1913 Rv I 331/13 G. U. n. ř. 6394, z 11. 4. 1917 Rv I 129/17 v Union 69.

¹⁴⁾ Čís. 51 příloh ke sténogr. protokolům panské sněmovny, XIX. zasedání, 1909, str. 5.

¹⁵⁾ Také pojištěnec při pojištění na cizí účet bude moci podati odpor, když má pojistku, neboť pak může se smluvními právy volně nakládati (§ 69, odst. 3. cit. zák.).

mezi obsahem návrhu a pojistky. Stačí, když aspoň v jednom bodu je tu diskrepance, i když byla ve více bodech uplatňována. Odpor může být podán ústně nebo písemně. I agent sprostředkovací platí za zplnomocněna, aby přijal odpor (§ 43, čís. 2 zák. o sml. poj.). Může však být mezi stranami sjednáno, že odpor lze podat jen písemně (§ 13, odst. 1. cit. zák.). Pak musí být písemná forma zachována, má-li odpor mít shora uvedené účinky. Pojistník může prodloužení měsíční lhůty k podání odporu docílit, požádal-li pojistitele za opis svého návrhu — nedostal-li ho posud — aby obsah jeho s obsahem pojistky mohl porovnat. Pak nepočítá se do měsíční lhůty doba od onoho okamžiku, kdy tato žádost pojistníkovy pojistiteli došla, až do okamžiku, kdy jemu opis návrhu došel (§ 10, odst. 2., § 13, odst. 2. zák. o sml. poj.). Odpor podal pojistník zčas, odeslal-li jej průběhem jednoměsíční lhůty. Odpor jde na nebezpečí pojistníka, odeslal-li jej zčas, nedošel-li však, je to k jeho škodě. Měsíční lhůta k odporu je lhůta preklusivní, plyne to z ratio legis. Pro pojistitele je totiž v zájmu stability jeho obchodování podstatné důležitosti, aby pokud možná co nejdříve mohl spoléhat na to, že souhlas pojistky s obsahem návrhu nebude pojistníkem brán v odpor¹⁶⁾.

5. Účelem právních norem § 2, odst. 1.—3. je čelit proti tomu, aby pojistitelem nebylo zneužíváno schvalovací doložky v podmínkách pojišťovacích často se vyskytující toho obsahu, že pojistník již tím, že pojistku přijal, nebo tím, že průběhem určité doby proti ní námitek nečinil, obsah pojistky schválil, takže pro smluvní obsah má být rozhodným jedině obsah pojistky. Donucovací ráz předpisů § 2, odst. 1.—3. ve prospěch pojistníka (§ 22 zák. o sml. poj.) nevylučuje však, aby pojistník mohl průběhem lhůty k odporu určené obsah pojistky schválit výslovně nebo konkludentním jednáním; takové konkludentní jednání nebude však lze spatřovati v zaplacení prémie — vždyť pojistník dostane pojistku do ruky zpravidla až po zaplacení prémie úhrnkové nebo prvé z běžných — leda by pojistník zaplatil prémie, jsa si vědom odchylek pojistky od návrhu.

¹⁶⁾ Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag 1906, str. 19, čís. 30 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XVIII. zasedání 1907, str. 59. V předběžné osnově z r. 1905, ve vládní osnově z r. 1907, v návrhu spojené národohospodářské a právnické komise panské sněmovny, čís. 51 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XIX. zasedání 1909, obnášela lhůta k odporu osm dní. — Byla-li pojistka zaslána až po uzavření smlouvy, zůstává při smlouvě již uzavřené.

VI. O okolnostech nebezpečí.¹⁾

Zabýváme-li se, pojednávající o uzavření smlouvy pojišťovací, okolnostmi nebezpečí individualisujícími povahu určitého rizika, pokud se vyskytují při uzavření smlouvy, činíme tak proto, že zámlky a vadné údaje pojistníkovy v této příčině, byť i nebyly na překážku uzavření smlouvy, mívají za jistých okolností v zápětí její zvrácení. Dříve nežli se pojistitel rozhodne, má-li převzít pojištění určitého rizika, a za jakých podmínek, musí zpravidla předem zjistiti skutečnosti a poměry, které v jednotlivém případě určují jeho individuální povahu. Pojistitel jest sice s to, aby posoudil na základě svých vlastních zkušeností a vymožeností vysoce vyspělé pojišťovací techniky, které okolnosti určují individuální povahu rizika, o jehož převzetí jde, aby však mohl zjistiti, zdali v konkrétním případě skutečně takové okolnosti tu jsou a v jakém rozsahu, nemůže se obejít bez spolupůsobení pojistníkovy, neboť pravidelně bude znáti bezpečně jen pojistník okolnosti tyto. Nové kodifikace soukromého práva pojišťovacího neřeší tohoto problému stejně. Německý zák. o sml. poj. přijal oznamovací povinnost pojistníkovu, t. j. povinnost, by udal při uzavření smlouvy správně všechny závažné okolnosti nebezpečí, pokud je zná, a poji na porušení této povinnosti právo pojistitele odstoupiti od smlouvy, stihá-li pojistníka zavinění, třeba jen lehké. Když však pojistitel tázal se po okolnostech nebezpečí písemně a pojistník zatajil okolnost, na kterou se pojistitel neptal, je dle německého zákona pojistitel oprávněn odstoupiti jen tehdy, když pojistník jednal obmyslně²⁾. Také osnova francouzská

¹⁾ Herrmann-Otavský, K reformě soukromého práva pojišťovacího, Právník 1906, str. 41 násl.; O uzavření smlouvy pojišťovací dle řádu pojišťovacího, Právník 1916, str. 449 násl. — Blumhardt, Verletzung der Anzeigepflicht bei Schließung des Versicherungsvertrages, Zeitschrift für Versicherungswesen 1910, 22. — Rynert, Über die Anzeigepflicht des Versicherungsnehmers beim Abschlusse des Versicherungsvertrages nach Binnenversicherungsrecht, v Lucernu 1908. — Hillebrecht, Die Verletzung der Anzeigepflicht nach dem V. V. G. 1910. — Künneht, Die Anzeigepflicht des Versicherungsnehmers bei Schließung des Vertrages nach dem V. V. G. 1912. — Eberle, Die Auskunftspflicht des Versicherungsnehmers, v Mnichově 1913. — Wagmann, Grund und rechtliche Struktur der Anzeigepflicht des Versicherungsnehmers beim Abschluß des Versicherungsvertrages nach dem Reichsgesetz über den Versicherungsvertrag vom 30. Mai 1908, v Lipsku 1914.

²⁾ §§ 16—18 něm. zák. o sml. poj. § 16: Der Versicherungsnehmer hat bei der Schließung des Vertrages alle ihm bekannten Umstände, die für die Übernahme der Gefahr erheblich sind, dem Versicherer anzuzeigen. — Ist dieser Vorschrift zuwider die Anzeige eines erheblichen Umstandes

z roku 1906 přijala oznamovací povinnost pojistníkovu ve příčině okolnosti nebezpečí³⁾. Naproti tomu švýcarský zákon o smlouvě pojišťovací ukládá pojistníku pouze povinnost, by zodpověděl⁴⁾ otázky

unterblieben, so kann der Versicherer von dem Vertrage zurücktreten. Das Gleiche gilt, wenn die Anzeige eines erheblichen Umstandes deshalb unterblieben ist, weil sich der Versicherungsnehmer der Kenntnis des Umstandes arglistig entzogen hat. — Der Rücktritt ist ausgeschlossen, wenn der Versicherer den nicht angezeigten Umstand kannte oder wenn die Anzeige ohne Verschulden des Versicherungsnehmers unterblieben ist. — § 17: Der Versicherer kann von dem Vertrag auch dann zurücktreten, wenn über einen erheblichen Umstand eine unrichtige Anzeige gemacht worden ist. — Der Rücktritt ist ausgeschlossen, wenn die Unrichtigkeit dem Versicherer bekannt war oder die Anzeige ohne Verschulden des Versicherungsnehmers unrichtig gemacht worden ist. — § 18: Ein Umstand, nach welchem der Versicherer ausdrücklich und schriftlich gefragt hat, gilt im Zweifel als erheblich. — Hatte der Versicherungsnehmer die Gefahrumstände an der Hand schriftlicher von dem Versicherer gestellter Fragen anzuzeigen, so kann der Versicherer wegen unterbliebener Anzeige eines Umstandes, nach welchem nicht ausdrücklich gefragt worden ist, nur im Falle arglistiger Verschweigung zurücktreten.

³⁾ Čl. 28: L'assuré est obligé: 2. De déclarer exactement à l'assureur, lors de la conclusion du contrat, toutes les circonstances qui sont de nature à faire apprécier par celui-ci les risques qu'il prend à sa charge; Čl. 36 osnovy ve znění zprávy komise sněmovny poslanecké: Indépendamment des causes ordinaires de nullité, le contrat d'assurance est nul, pour réticence ou pour fausse déclaration de la part de l'assuré, qu'il y ait dol ou négligence, quand cette réticence ou cette fausse déclaration change l'objet du risque ou en diminue l'opinion pour l'assureur. — L'omission ou la déclaration inexacte, sans qu'il y ait eu, de la part de l'assuré, connaissance du fait omis ou inexactement déclaré, n'entraîne pas la nullité de l'assurance. En ce qui concerne les réticences ou fausses déclarations personnelles à l'assuré, les parties peuvent convenir que la prescription annuelle leur est applicable. — Quand l'omission ou la déclaration inexacte est constatée avant tout sinistre, l'assureur a le droit de résilier le contrat dix jours après notification adressée à l'assuré par lettre recommandée, à moins que l'assureur ne consente à maintenir le contrat moyennant une augmentation de prime acceptée par l'assuré. — Dans le cas où la constatation n'a lieu qu'après un sinistre, l'indemnité est réduite en proportion de ce dont le taux des primes payées a été inférieur au taux des primes qui auraient été dues, si les risques avaient été complètement et exactement déclarés. — Motiv k čl. 36 vládní osnovy. Dupuich, Rapport, str. 47 násl.

⁴⁾ Čl. 4, 6 švýc. zák. o sml. poj. Roelli, str. 68. — Čl. 4: Der Antragsteller hat dem Versicherer an Hand eines Fragebogens oder auf sonstiges schriftliches Befragen alle für die Beurteilung der Gefahr erheblichen Tatsachen, soweit und so wie sie ihm beim Vertragsabschlusse bekannt sind oder bekannt sein müssen, schriftlich mitzuteilen. Erheblich sind diejenigen Gefahrs Tatsachen, die geeignet sind, auf den Entschluß des Versicherers, den Vertrag überhaupt oder zu den vereinbarten Bedingungen abzuschließen, einen Einfluß auszuüben. Die Gefahrs Tatsachen, auf welche die schriftlichen Fragen des Versicherers in bestimmter, unzweideutiger Fassung gerichtet sind, werden als erheblich vermutet. Čl. 6: Wenn der Anzeigepflichtige beim Abschlusse der Versicherung eine erhebliche Gefahrs Tatsache, die er kannte oder kennen mußte, unrichtig mitgeteilt oder verschwiegen hat, so ist der Versicherer an den Vertrag nicht gebunden, wenn er binnen vier Wochen, nachdem er von der Verletzung der Anzeigepflicht Kenntnis erhalten hat, vom Vertrage zurücktritt.

o okolnostech nebezpečí pojistitelem písemně učiněné a poji na nesprávné odpovědi právo pojistitele ustoupiti od smlouvy, pokud pojistník okolnosti nebezpečí, o něž jde, znal nebo znáti musil. Náš zákon o smlouvě pojišťovací nenkládá pojistníku ani oznamovací povinnosti ve smyslu §§ 16, 17 něm. zák. o sml. poj., ani povinnosti, by zodpověděl otázky pojistitelovy ve smyslu § 4 švýc. zák. o sml. poj., nýbrž stanoví pouze účinky vadných údajů a zámek pojistníkových ve příčině okolností nebezpečí⁵⁾.

A. O podmínkách práva odstupního.

Musí se jednati o závažné okolnosti nebezpečí (§ 3 zák. o sml. poj.). Okolnosti nebezpečí jsou skutečnosti a poměry, mající význam pro ocenění individuální povahy nebezpečí určitého druhu, které pojištěním má býti kryto⁶⁾, a sice v tom směru, že je vůči ostatním skutečnostem a poměrům zvyšují. Z toho plyne, že nepadá na váhu pro odstupní právo pojistitele, udal-li pojistník okolnost nebezpečí nesprávně ve svůj neprospěch, t. j. udal-li okolnost nebezpečí zvyšující, ačkoliv této okolnosti ve skutečnosti tu nebylo⁷⁾. Závažnými jsou ony okolnosti nebezpečí, které jsou způsobily k tomu, aby měly vliv na rozhodnutí pojistitelovo, uzavřít smlouvu vůbec, resp. za určitých podmínek (§ 3, odst. 3. zák. o sml. poj.). Musí to býti okolnosti, oprávnující úsudek, že by pojistitel, kdyby okolnost tu znal, smlouvy vůbec nebo za takových podmínek možná neuzavřel. Není zapotřebí, aby se z nich souditi dalo, že by pojistitel, kdyby mu byly známy, jistě smlouvy vůbec, resp. za těch podmínek, neuzavřel. Roelli dospívá k názoru, že závažnost okolnosti nebezpečí dlužno posuzovati výlučně se stanoviska subjektivního účinku okolnosti té na rozhodnutí pojistitele⁸⁾. Tomuto názoru nemůžeme přisvědčiti, neboť v oprávněném zájmu pojistníkově nelze přenechati pojistiteli, aby libovolně rozhodoval o závaž-

⁵⁾ Předpisy §§ 3—6 zák. o sml. poj. nabudou dle § 1 nař. z r. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n., účinnosti teprve dnem, který bude později vládou určen. Uh. obch. zákon akceptoval oznamovací povinnost pojistníka, omezil však tuto v případě, když pojistitel použil dotazníku, jen na otázky v dotazníku obsažené (§ 474, odst. 1. a 3. uh. obch. zák.).

⁶⁾ Často objímá rámec širšího nebezpečí jednotlivá nebezpečí zvláštní, mluví se tu o nebezpečí hlavním a nebezpečí vedlejším, na př. v pojištění proti následkům úrazů sport. Nepadáji tu na váhu okolnosti dotýkající se nebezpečí vedlejšího, které dle úmluvy pojištěním nemá býti kryto. — Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 319 násl. — Herrmann-Otavský, Der Begriff und die rechtliche Bedeutung der Gefahrsänderung beim Versicherungsvertrage v Grünhutově časopise sv. 28, str. 582 násl., 591 násl. — Roelli, str. 72. — Kisch, Über die verschiedenen Bedeutungen des Wortes Gefahr im Versicherungsrecht, W. V. Z. 1917, str. 489 násl.

⁷⁾ Přísluší tu pojistníku právo na přiměřené snížení prémie dle § 31, odst. 2., resp. také na vrácení části prémiové rezervy dle § 134, odst. 4. zák. o sml. poj.

⁸⁾ Roelli, str. 74 násl.

nosti jednotlivé okolnosti nebezpečí. Dle správného názoru dlužno otázku závažnosti řešiti pouze s hlediska objektivního, nerozhoduje subjektivní názor pojistitele, nýbrž názory pojišťovacího obchodování, nestranné rozumné uvážení se zřetelem na konkrétní stav věci. Soud po případě, dříve nežli rozhodne, slyšení bude znalce⁹⁾. Správný jest však názor Roelliho potud, že určitá okolnost nebezpečí sama o sobě objektivně závažná přece nepadá na váhu, když v konkrétním případě je jisto, že by pojistitel, i kdyby okolnost tuto znal, smlouvu za těchto podmínek uzavřel. Na př. pojistník zamlčí, že v domě je stolařská dílna, pojistitel vyměří vyšší prémii, jaká připadá na dům se stolařskou dílnou, ačkoliv ostatní okolnosti neodůvodňovaly vyměření této vyšší premie. Nebo pojistník nesprávně udal své povolání, dle tarifu pojistitele je však premie stejná jak na skutečné povolání pojistníkovu, tak i na povolání nesprávně udané. Břemeno důkazní, že určitá okolnost nebezpečí je závažná, spočívá na pojistiteli. Naproti tomu je na pojistníku, aby dokázal, že by pojistitel, i kdyby o zamlčení, resp. nesprávně udané okolnosti nebezpečí objektivně závažné věděl, stejně smlouvu uzavřel. Důkaz ten se mu nezdařil, lze-li důvodně za to míti, že by pojistitel možná smlouvu vůbec neuzavřel neb jen za jiných podmínek. Tázal-li se však pojistitel pojistníka na okolnost nebezpečí písemně, určitě a přesně, má se v pochybnosti za to, že tato okolnost nebezpečí je závažnou (§ 3, odst. 3. zák. o sml. poj.). Tázal-li se všeobecně, neplatí tato domněnka a pojistitel musí závažnost dokázati. Domněnka tato je presumptio juris, pojistníku přísluší přes to důkaz, že okolnost nebezpečí, o níž běží, je nezávažnou. Domněnkou touto není pojistitel zproštěn břemene důkazního, že běží o okolnost nebezpečí.

Další podmínky¹⁰⁾ odstupního práva pojistitele pro zámky nebo nesprávné údaje okolností nebezpečí různí se dle toho, tázal-li se pojistitel na okolnosti nebezpečí způsobem kvalifikovaným čili nie.

1. Pojistitel tázal se na závažné okolnosti nebezpečí způsobem kvalifikovaným (§ 3, odst. 1. zák. o sml. poj.). Podmínky odstupní jsou:

a) Předně jest zapotřebí, aby pojistitel tázal se pojistníka po závažných okolnostech nebezpečí určitě a přesně v dotazníku nebo jinak v písemné formě. Zámky, resp. nesprávné údaje okolností nebezpečí v takovém písemném dotazu neobsažených nepadají na váhu¹¹⁾. Tázal-li se tedy pojistitel vedle písemného dotazu na nějakou okolnost ještě ústně, vyjádřil-li se pojistník o nějaké okolnosti nebezpečí spontánně,

⁹⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 335. — Gerhard a Manes, str. 95, 104. Výklady min. sprav. k poj. ř., str. 17. Rozh. nejv. soudu z 25. 1. 1916. Z. B. 1917, str. 72.

¹⁰⁾ Ježto ustanovení § 3—5 zák. o sml. poj. jsou rázu donucovacího ve prospěch pojistníka (§ 22 cit. zák.), lze podmínky odstupu úmluvou stížit, nikoliv však zmíniti.

¹¹⁾ Ani dle předpisu § 3, odst. 2. zák. o sml. poj., neboť tento předpokládá, že dotaz způsobem kvalifikovaným vůbec nebyl učiněn.

aniž byl vůbec na ni tázán, a udal ji nesprávně nebo neúplně nebo zatajil-li nějakou okolnost nebezpečí, aniž byl na ni vůbec tázán, nepadá to na váhu, pojistitel není oprávněn od smlouvy odstoupiti ani tehdy, když pojistník jednal obmyslně¹²⁾. Písemné otázky nemusí býti pojistitelem podepsány (argum. „... jinak v písemné formě“, § 3, odst. 1.). Není však vyhověno požadavku písemného dotazu, když písemné otázky byly pojistníku jen ústně sděleny a nebyly jemu předloženy¹³⁾. Naproti tomu není, na rozdíl od práva švýcarského, zapotřebí, aby pojistník okolnost nebezpečí udal písemně. Také ústní údaje padají na váhu, také tehdy, byly-li učiněny agentu sprostředkovacímu (§ 43, čís. 1, 2 zák. o sml. poj.)¹⁴⁾. Písemné otázky předkládá pojistníku zpravidla agent, v životním pojištění také lékař, je-li pověřen pojistitelem, aby za něho přijímal údaje pojistníkovy o okolnostech nebezpečí (Roelli, str. 70)¹⁵⁾.

b) Dále se předpokládá, že pojistník zodpověděl otázky tyto při uzavření smlouvy nesprávně nebo neúplně, t. j. buď okolnost nebezpečí zamlčel vůbec nebo ji udal jinak, než se ve skutečnosti měla, nebo ji udal neúplně¹⁶⁾. Jelikož náš zákon o sml. poj. neukládá pojistníku oznamovací povinnosti ve příčině okolností nebezpečí, není pojistníku na ujmu, nezodpověděl-li vůbec otázky, znějící na určitou okolnost nebezpečí. Pojistitel má na vůli návrh takový odmítnouti. Škrtnul-li pojistník některou otázku nebo ji vůbec pominul a pojistitel přes to smlouvu uzavřel, dal tím na jevo, že neklade na zodpovězení váhy. Jeví-li se však nezodpovězení určité otázky dle toho, jak otázka byla učiněna, a dle souvislosti její s jinými otázkami v písemném dotazu obsaženými (nikoli dle okolností

¹²⁾ Motivy k vládní osnově zák. o sml. poj., čís. 30 příloh k stenogr. prot. panské sněm., XVIII. zasedání 1907, str. 60 násl. Zpráva spojené národohospodářské a právnícké komise panské sněm., čís. 51 příloh ke stenogr. prot. panské sněm., XIX. zasedání 1909, str. 6: „Jakmile se pojistitel tázal písemně, dlužno míti všechny okolnosti nebezpečí, na něž se tímto způsobem netázal, za nezávažné. Veškeré údaje, které učinil pojistník o okolnostech nebezpečí spontánně, aniž byl na ně tázán, nebo jen na ústní otázky, nepadají na váhu, i když nejsou pravdivy, ba i když byly učiněny s úmyslem pojistitele oklamati.“ Výklady min. správy k poj. řádu, str. 18.

¹³⁾ Roelli, str. 69.

¹⁴⁾ Rozh. nejv. soudu z 31. 1. 1900, čís. 15.981 G. U. n. ř. 870. z 14. 5. 1912, Rv I 140/12 G. U. n. ř. 5915, opačně rozh. nejv. soudu z 9. 12. 1914 Rv II 1296/14 G. U. n. ř. 7145.

¹⁵⁾ Rozh. nejv. s. z 25. 1. 1916, Rv III, 10/16 Gerichtshalle 16/767. — Ehrenzweig, zákon o smlouvě poj. k § 3, pozn. 3., tvrdí, že písemný dotaz ve smyslu § 3, odst. 1. zák. o sml. poj. musí pocházeti od pojistitele samého, že tudíž není tomuto předpisu vyhověno, když písemný dotaz vyhotovil agent sprostředkovací. Nesouhlasím s názorem tím, ježto agent sprostředkovací přijímaje údaje o okolnostech nebezpečí jedná dle § 43, čís. 2 zák. o sml. poj. jako zmocněnec pojistitelův.

¹⁶⁾ Rozh. nejv. s. z 23. 5. 1916, Rv II 265/16, Union 20, z 4. 7. 1916, Rv V 208/16, Union 31, z 22. 1. 1918, Rv V 12, Z. B. 1918, str. 799. Rozh. něm. říšského soudu z 6. 12. 1912, Wallmann, Versicherungszeitschrift 1912/13, str. 1065.

mimo písemný dotaz ležících)¹⁷⁾ jako přisvědčující nebo záporná odpověď, dlužno nezodpovědění považovati za odpověď takovou. Byla-li taková odpověď nesprávná nebo neúplná, může pojistitel od smlouvy odstoupiti (§ 4, čís. 2 zák. o sml. poj.). Na př. otázku: „Byl jste někdy nemocen?“ zodpoví pojistník: „ne“ a otázku následující: „Kterí lékaři vás ošetřovali?“ škrtně. Škrtnutí to jeví se v daném případě odpovědí zápornou¹⁸⁾.

Právo odstoupiti od smlouvy přísluší pojistiteli jen tehdy, když pojistník okolností nebezpečí zamlčel, nesprávně nebo neúplně udal při uzavření smlouvy, neboť pojistitel potřebuje právě této vědomosti k uzavření smlouvy. Neznal-li pojistník některé okolnosti nebezpečí, na kterou byl tázán, a zodpověděl-li následkem toho písemnou otázku nesprávně, dověděl-li se pak ještě před tím, nežli akceptací jeho návrhu ke smlouvě došlo, o nesprávnosti svého údaje, musí tento neprodleně opravit. Uzavřel-li smlouvu jednatel bez příkazu, dlužno přihlížeti k tomu, že smlouva stává se perfektní, až ji pojistník schválí. Do té doby je tedy pojistník povinen nesprávnost údajů ve příčině okolností nebezpečí opravit. Dověděl-li se však o nesprávnosti svého údaje až po uzavření smlouvy, není již k opravě povinen. Zavázal-li se k tomu a měl-li dle ujednání pojistitel býti oprávněn ustoupiti od smlouvy pro porušení tohoto závazku, je ujednání takové neplatné (§ 22 zák. o sml. poj.). Totéž platí o doplnění nebo změně smlouvy, učinil-li pojistitel při této příležitosti na pojistníka písemný dotaz o okolnostech nebezpečí¹⁹⁾. Co nastane, když pojistník bez viny udal nějakou okolnost nebezpečí nesprávně, neúplně, nebo ji vůbec zamlčel, poté stal se sobě toho vědom, načež neprodleně tuto okolnost nebezpečí oznámil, resp. svůj údaj opravil, avšak zpráva pojistníkovy došla pojistiteli až po uzavření smlouvy? (Pojistitel odeslal zatím pojistníku pojistku a tato došla jemu dříve, nežli pojistiteli zpráva pojistníkovy.) Roelli zastává názor, že pojistitel není ke smlouvě vázán, poněvadž akceptací projevil pod předpokladem, že odpověď pojistníkovy o okolnostech nebezpečí je správná (*clausula rebus sic stantibus*)²⁰⁾. Nepovažují názor ten za správný. Předpisy zákona o sml. poj., upravující vliv zámek a nesprávných údajů ve příčině okolností nebezpečí, ovládnuty jsou zásadou, že trvání smlouvy není jimi dotčeno, nepostihuje-li pojistníka vina (§ 4, čís. 3 zák. o sml. poj.). Této zásadě se názor Roelliho protíví. Nepřísluší tudíž v případě shora uvedeném pojistiteli právo odstupu, pokud pojistník nebyl již s to, aby před uzavřením smlouvy své údaje opravil nebo doplnil. Nepadá také na váhu nesprávný údaj nebo zámek okolností nebezpečí, když tato před uzavřením smlouvy

¹⁷⁾ Jinak, netázal-li se pojistník způsobem kvalifikovaným vůbec, viz níže pod 2.

¹⁸⁾ Roelli, str. 136.

¹⁹⁾ Hager a Bruck, str. 78.

²⁰⁾ Roelli, str. 84. — Basler, W. V. Z. 1914, str. 645. — Pfaff, *Clausula rebus sic stantibus* 1898. — Krainz-Ehrenzweig, § 117, pozn. 2.

odpadla (na př. pojistník udal, že uschovává jen nepatrné množství benzínu, ve skutečnosti uschovával velké množství, před uzavřením smlouvy však benzin vůbec odstranil). Neplatí zde předpis § 4, čís. 4 zák. o sml. poj. Neboť tento předpis vylučuje právo odstupu v případech, kdy pojistník při uzavření smlouvy okolností nebezpečí nesprávně nebo neúplně udal, v daném případě však pojistník při uzavření smlouvy okolností nebezpečí vůbec nezamlčel, resp. udal ji nesprávně pouze ve svůj neprospěch. Nebude tudíž moci pojistitel ani tehdy odstoupiti, když pojistník jednal obmyslně (§ 4, čís. 4 zák. o sml. poj. in fine). Nastala-li okolnost nebezpečí po návrhu a před uzavřením smlouvy, dlužno postupovati dle předpisů o zvýšení nebezpečí ve smyslu §§ 33—37 zák. o sml. poj. Takovou okolnost musí pojistník oznámiti a pojistitel má právo smlouvu vypověděti bez lhůty výpovědní, po př. zachovává výpovědní lhůtu, nejméně jedno-měsíční.

c) Nesprávné nebo neúplné zodpovězení otázek a v tom ob-
sažené zámeky, resp. nesprávné nebo neúplné údaje okolností ne-
bezpečí musí býti zavinené. I lehké zavinění pojistníkovy oprá-
vňuje pojistitele k odstupu. Po pojistníku se žádá, aby, podávaje po-
jistiteli zprávu o okolnostech nebezpečí, šetřil povinné péče k tomu
cíli, aby jeho zpráva srovnávala se se skutečným stavem²¹⁾. K tomu
cíli bude také jeho povinností pátrati po skutečném stavu, vy-
žaduje-li toho v jednotlivém případě bedlivost řádného hospodáře
nebo řádného kupce. S tohoto hlediska bude také posuzovati, po-
kud pojistník je exkulován, spoléhaje na informace, které obdržel
od jiných osob²²⁾. Z toho plyne též, že stěží bude se moci odvolávati
pojistník na to, že měl za to, že okolnost, na kterou se pojistitel pí-
semně tázal, považoval za nezávažnou. Pojistníku náleží důkaz, že
nemá viny (§ 4, čís. 3 zák. o sml. poj.). Zamlčel-li nebo udal-li ne-
správně, resp. neúplně okolnost nebezpečí a nemůže-li pojistitel od
smlouvy odstoupiti, poněvadž pojistník nemá viny, může žádati po
pojistníku vyšší premii, přiměřenou většímu nebezpečí, nebo vypo-

²¹⁾ Na otázku zavinění pojistníkovy bude mít také vliv chování
agentů sprostředkovacího, neboť přijímaje odpovědi pojistníkovy o okol-
nostech nebezpečí buď současně s návrhem nebo vedle tohoto, jedná
agent sprostředkovací jako zástupce pojistitele (§ 43, čís. 1, 2). —
Roelli, str. 127 násl. 131. Rozh. nejv. s. z 15. 12. 1915, Rv I 669/15.
Z. B., 16: 161. z 13. 11. 1917, Rv I 426/17. *Veröffentlichungen des österr.
Staatsamtes für Inneres u. Unterricht, betr. die Privatversicherung* 1919,
str. 16, čís. 22 a z 25. 1. 1916, Rv III 10, 16, Z. B., 17/72.

²²⁾ Motivy k vládní osnově zák. o sml. poj., čís. 30 příloh ke stenogr.
prot. panské sněm., XVIII. zasedání 1907, str. 63: „Zvláště tehdy bude
za to míti, že není zavinění pojistníkovy, když na jevo vychází, že vy-
naložil potřebnou námahu, aby mohl podati zprávu odpovídající stavu
věci, že dle okolností daného případu mohl se spolehnouti na informace
důvěryhodných osob, nebo že teprve po zodpovězení otázek o skutečném
stavu věci se dověděl; při tom bude se zpravidla jednati také o zjištění
té okolnosti, zdali se pojistník nevyhnul vědomosti o okolnostech nebez-
pečí neoprávněným způsobem, nebo neopomenul vynaložiti potřebnou
píli, aby vypátral pravý stav věci, o němž má podati zprávu.“

vědět smlouvu, když dle zásad jeho obchodování vyššího nebezpečí ani za vyšší premii nepřijímá (§ 30 zák. o sml. poj.). Činí-li více pojistníků návrh na uzavření téže smlouvy, působí zaviněný nesprávný, resp. neúplný údaj nebo zaviněná zámka okolnosti nebezpečí jednoho pojistníka vůči všem.

Pravidelně dlužno pouze přihlížeti, zdali pojistníka postihuje vina. Zákon o smlouvě pojišťovací obsahuje však z této zásady výjimky, tyto nelze rozšiřovati ani analogií ani výslovnou úmluvou stran, neboť úmluva taková protivila by se předpisu §§ 3, 4 čís. 3 rázu donucovacího ve prospěch pojistníka.

Jednal-li za pojistníka jeho zástupce, je pojistitel oprávněn od smlouvy odstoupiti, když buď pojistníka samého nebo jeho zástupce postihuje zavinění. Vědomost a zavinění pojistníka i jeho zástupce se sobě rovnají (§ 5, odst. 1. zák. o sml. poj.)²³⁾. Nečiní rozdílu, je-li zástupce plnomocníkem nebo zákonným zástupcem. Sem patří též jednatel bez příkazu, ovšem pokud pojistník smlouvu dodatečně schválil. Tento předpis sleduje účel, čeliti nepoctivosti pojistníka, jenž by, věda sám o okolnosti nebezpečí, mohl postavit se sebe neinformovaného zástupce. Nesdělil-li pojistník závažné okolnosti nebezpečí, ač mu byla známa, svému zástupci, jenž o ní nevěděl, takže zástupce za pojistníka jednající ji pojistiteli nesdělil, bude moci pojistitel odstoupiti od smlouvy, pokud neprokáže pojistník, že jej nepostihuje vina. Bude se moci zejména odvolávat na to, že se o okolnosti nebezpečí dověděl tak pozdě, že již nemohl závčas uvědomiti svého zástupce²⁴⁾. Hořejší předpis, že vědomost a zavinění zástupce i pojistníka se sobě rovnají, platí jen, pokud přichází v úvahu pojistitelovo právo odstoupiti od smlouvy pro zámky a vadné údaje, týkající se okolností nebezpečí. Jinak zůstávají v platnosti normy práva obecného²⁵⁾. Předpis ten neplatí, když za pojistníka jedná agent sprostředkovací nebo závěrný, ať již jednal jako jeho zástupce čili nie (§ 5, odst. 2. zák. o sml. poj.)²⁶⁾. Má tím býti pojistník chráněn proti nepoctivosti agentů, kteří často vyhládkou na provisi svádějí k tomu, aby zanesli do dotazníku okolnosti nebezpečí nesprávně, způsobem nebezpečí zmírňujícím, ačkoliv jim pojistník okolnosti ty správně udal²⁷⁾.

Při pojištění na cizí účet (v pojištění škodovém dle §§ 69—71 a proti následkům úrazů dle § 155, odst. 2. zák. o sml. poj.)²⁸⁾ je vědomost pojištěnce, t. j. osoby třetí, pro jejíž zájem po-

²³⁾ Stejně § 19 něm. zák. o sml. poj. a čl. 5., odst. 1. švýc. zák. o sml. poj., nevztahují se však na zákonné zástupce, nýbrž jen na plnomocníky.

²⁴⁾ Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag, v Berlíně 1906, str. 34.

²⁵⁾ Hasenöhr, Das österr. Obligationenrecht, 1. sv., str. 410 násl.

²⁶⁾ Rozh. nejv. s. z 14. 5. 1912, Rv I 140/12 G. U. n. ř. 5915 a z 9. 2. 1914, Rv I 1296/14 G. U. n. ř. 7145.

²⁷⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 339.

²⁸⁾ Srovn. § 466 uh. obch. zák. — Michy, L'assurance pour compte d'autrui, v Paříži 1911, str. 117 násl. — Ramshorn, Voraussetzungen

jistník vlastním jménem smlouvu uzavřel, o okolnostech nebezpečí při uzavření smlouvy rovna vědomosti pojistníkově, avšak jen tehdy, když byla smlouva uzavřena s vědomím pojištěnce a tento při bedlivosti řádného hospodáře nebo kupce mohl pojistníka včas zpravit (§§ 71, 155, odst. 2. cit. zák.)²⁹⁾. Neoznámil-li pojistník pojistiteli při uzavření smlouvy, že pojištění uzavírá bez příkazu osoby třetí, má se za to, že smlouva byla uzavřena s vědomím pojištěnce, opaku nelze se již dovolávati (presumptio juris et de jure)³⁰⁾. Pojistníku, resp. pojištěnci náleží důkaz, že pojištěnec přes bedlivost řádného hospodáře nebo kupce nemohl závčas zpravit pojistníka o okolnostech nebezpečí. Nezdal-li se tento důkaz, bude pojistitel oprávněn odstoupiti, poněvadž vědomost pojištěnce o okolnostech nebezpečí rovná se vědomosti pojistníkově (§ 4, čís. 3 zák. o sml. poj.). Pojištěnec musí tedy neprodleně známu jemu okolnosti nebezpečí sděliti pojistníku, aby je tento mohl pojistiteli závčas oznámiti. Předpis §§ 71, 155, odst. 2. cit. zák. jest rázu dispositivního. Také při pojištění životním na život osob jiných a při pojištění na vlastní účet proti následkům úrazů jiných osob padá vědomost a chování (zavinění) těchto jiných osob ve příčině okolností nebezpečí stejně na váhu jako vědomost a chování (zavinění) pojistníka (§§ 131, odst. 3., 155, odst. 3. zák. o sml. poj.)³¹⁾. Předpisy tyto jsou rovněž rázu dispositivního. Vědomost obmyšleného (§ 132, odst. 1. zák. o sml. poj.) o okolnostech

und juristische Natur des Vertrages bei der Versicherung für fremde Rechnung, v Lipsku 1910. — Lenné, Das Versicherungsgeschäft für fremde Rechnung 1911, str. 107 násl. — Týž, Beiträge zur Lehre vom Versicherungsgeschäft für fremde Rechnung, W. V. Z. 1912, str. 1208 násl. — Byk, Die Versicherung für fremde Rechnung verglichen mit der Kommission, v Berlíně 1911. — Fischer, Die Versicherung für fremde Rechnung in der Schadensversicherung, v Lipsku 1913.

²⁹⁾ Nabudou účinnosti dnem, který vláda později určí (§ 1 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n.). § 474, odst. 2. uh. obch. zák.: Bylo-li pojištění uzavřeno k příkazu nebo v zájmu osoby třetí, dlužno pojistiteli sděliti také ony okolnosti, o nichž zúčastněná třetí osoba ví, předpokládá, že tato byla s to, aby tyto okolnosti sdělila smluvní straně za ni nebo v jejím zájmu jednající.

³⁰⁾ Stejně ustanovení obsahuje § 79 něm. zák. o sml. poj. pro pojištění škodové a § 179, odst. 2., pro pojištění proti následkům úrazů, obdobné ustanovení pak čl. 5. odst. 2. švýc. zák. o sml. poj., tento však bez domněnky nahoře v textu uvedené.

³¹⁾ Nabudou účinnosti dnem, který později vládou bude určen (§ 1 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n.). § 161 něm. zák. a čl. 74, odst. 3. švýc. zák. o sml. poj. připouští při pojištění životním na život cizí úmluvu stran v tom smyslu, že vědomost osoby, na jejíž život pojištění bylo uzavřeno, o okolnostech nebezpečí má býti rovna vědomosti pojistníkově. Takovou úmluvu připouští § 179, odst. 4. něm. zák. o sml. poj. také při pojištění proti následkům úrazu jiných osob na vlastní účet. Viz Brecher, Versicherung auf fremden Tod 1912. — Bürkner, Die Versicherung auf das Leben eines Dritten, W. V. Z. 1911, str. 815. Die anglického práva neodpovídá pojistník z vědomosti osoby, na jejíž život pojištění bylo uzavřeno, ve příčině okolností nebezpečí, Wheelton v. Hardisty 27, L. J. Q. B. 241, 301.

nebezpečí nepadá pro odstupní právo pojistitele na váhu, ježto není v zákoně takového ustanovení³²⁾.

I když byly všechny shora uvedené podmínky splněny, jest přes to odstup pojistitele v určitých případech vyloučen. Předně jest odstup pojistitele vyloučen, když pojistitel, přijímaje návrh, věděl nebo musil vědět, že závažná okolnost nebezpečí byla zamlčena, resp. nesprávně nebo neúplně udána (§ 4, čís. 1 zák. o sml. poj.)³³⁾. Není tudíž rozhodnou doba, kdy akceptace pojistníku došla³⁴⁾. Avšak odeslal-li pojistitel pojistku svému agentovi, aby ji pojistníku vydal, a teprve po jejím odeslání se dověděl o zámlece, resp. nesprávném nebo neúplném údaji okolnosti nebezpečí, nemá práva odstoupiti, když byl ještě s to, aby závčas pojistku odvolal³⁵⁾. Opačný názor protivil by se zásadě o cti a víře. Jinak může odstoupiti. Předpis § 3, odst. 2. konk. ř., zahrnuje formuli „musil vědět“ nevědomost přivoděnou zaviněním jakéhokoli druhu, i zaviněním lehkým. Per analogiam bude tento smysl uvedené formule akceptovati i pro předpis § 4, čís. 1 zák. o sml. poj.³⁶⁾. Pojistitel nebude oprávněn odstoupiti od smlouvy, zamlčel-li pojistník, že byl jinou pojišťovnou odmítnut, neboť pojišťovny zasílají sobě navzájem listiny risk odmítnutých a pojistitel mohl snadno nahlédnutím v tyto listiny se přesvědčiti, je-li udání pojistníkově správné. Pojistníku náleží důkaz, že pojistitel o okolnosti nebezpečí věděl nebo musil vědět. Vědomost agenta sprostředkovacího nepadá na váhu. Nemůže však pojistitel odstoupiti, věděl-li (zajisté též musel-li vědět) agent zázerný, že závažná okolnost nebezpečí byla zamlčena, resp. nesprávně nebo neúplně udána, pokud se jedná o pojištění tímto agentem uzavřené (§ 47, odst. 1. zák. o sml. poj.). Jakým způsobem se pojistitel dověděl o zámlece,

³²⁾ Hager a Bruck k § 161 mají za to, že pojistitel bude moci odstoupiti, jednal-li obmyslený. I dle našeho práva bude pojistiteli v tomto případě příslušet proti obmyslenému exceptio doli. — Srovn. Teltšik, Pojištění ve prospěch jiného, Právnické Rozhledy, XVIII, str. 122 násl., Berliner, Die Lebensversicherung zugunsten Dritter, Leipziger Zeitschrift 1909, str. 115, 198, 283, 366 násl., Eppmaier, Die Lebensversicherung zugunsten Dritter, v Lipsku 1909, Brühlmann, Die Stellung des Begünstigten bei der Lebensversicherung nach dem Schweiz. V. V. G., v Basileji 1911.

³³⁾ Čl. 8. švýc. zák. o sml. poj.: 1. Der Versicherer kann, auch wenn die Anzeigepflicht verletzt ist, vom Vertrage nicht zurücktreten: 2. wenn der Versicherer die Verschweigung oder unrichtige Angabe veranlaßt hat;

3. wenn der Versicherer die verschwiegene Tatsache gekannt hat oder gekannt haben muß;

4. wenn der Versicherer die unrichtig angezeigte Tatsache richtig gekannt hat oder gekannt haben muß;

³⁴⁾ Na rozdíl od předpisu § 3, odst. 1. a 2., při němž je rozhodným moment uzavření smlouvy.

³⁵⁾ Hager a Bruck, str. 83, 92.

³⁶⁾ Výklady min. spravedl. k poj. řádu, str. 20.

resp. nesprávnosti údaje, nepadá na váhu, i když bylo mezi stranami ve smyslu § 13, odst. 1. zák. o sml. poj. ujednáno, že okolnosti nebezpečí mají býti udány písemně, není pojistitel oprávněn odstoupiti, když pojistník sdělil mu okolnosti ty správně ústně (§ 14 zák. o sml. poj.)³⁷⁾. Pojistitel může odstoupiti, když bez zavinění neznal skutečného stavu třeba jen jedné nesprávně udané okolnosti nebezpečí z více nesprávně udaných.

Odstup pojistitele je dále vyloučen, když mezi zamlčenou, nesprávně neb neúplně udanou okolností nebezpečí a mezi příhodou pojistnou není příčinné souvislosti (§ 4, čís. 4 zák. o sml. poj.). Předpokládá se, že okolnost nebezpečí, o níž jde, neměla vlivu ani na dostavení se příhody pojistné ani na rozsah plnění pojistitele. Na př. při pojištění požárním udal pojistník nesprávně, že na domě jeho, je hromosvod, v domě byl později oheň založen, nebo udal nesprávně vzdálenost pojištěného domu od domů sousedních, požár však vypukl v domě pojištěném a zůstal omezen na tento, při pojištění životním zamlčel pojistník nemoc, úmrtí přivoděno bylo pak úrazem zvenčí, na kterýžto úraz a jeho následky zamlčená nemoc neměla vlivu. Neboť v těchto případech, i když pojistník nemluvil pravdu, ručí pojistitel ve skutečnosti jen za následky oněch momentů nebezpečí, za které při uzavření smlouvy chtěl ručiti³⁸⁾. Nedostatek příčinné souvislosti mezi okolností nebezpečí, o níž pojistník neudal pravdy, a mezi příhodou pojistnou, resp. rozsahem plnění pojistitele, musí dokázati pojistník. Pouze když pojistník nepravdivým údajem nebo zámekou obmyslně (v úmyslu způsobiti škodu, § 3, odst. 2. zák. o sml. poj.) pojistitele oklamal, přiměv jej takto k uzavření smlouvy, je pojistitel oprávněn odstoupiti od smlouvy i když zámka, nesprávný nebo neúplný údaj okolnosti nebezpečí neměly vlivu na dostavení se příhody pojistné a rozsah plnění jeho³⁹⁾. Na př. při uzavření pojištění požárního zamlčí pojistník obmyslně, že u něho již hořelo, později pak u něho opět vypukne oheň. Z těchto důvodů je vyloučen odstup pojistitelův, když po uzavření smlouvy zamlčená, nesprávně nebo neúplně udaná okolnost nebezpečí odpadla, dříve nežli dostavila se příhoda pojistná, pokud nejednal pojistník obmyslně (§ 4, čís. 4 zák. o sml.

³⁷⁾ Obsah předpisu § 14 stal se účinným již od 1. 1. 1916.

³⁸⁾ Gottschalk a Kisch, Das Rücktrittsrecht des Versicherers in den Fällen des § 21 V. V. G., Leipziger Zeitschrift 1917, 23, 24. § 21 něm. zák. o sml. poj.: Tritt der Versicherer zurück, nachdem der Versicherungsfall eingetreten ist, so bleibt seine Verpflichtung zur Leistung gleichwohl bestehen, wenn der Umstand, in Ansehung dessen die Anzeigepflicht verletzt ist, keinen Einfluß auf den Eintritt des Versicherungsfalles und auf den Umfang der Leistung des Versicherers gehabt hat. Čl. 36., odst. 2., francouzské osnovy: L'assurance est nulle même dans le cas où, soit la réticence, soit la fausse déclaration n'aurait pas influé sur la réalisation du sinistre.

³⁹⁾ Výklady min. sprav. k poj. ř., str. 21: „Pouhý objektivní moment skutečné bezvýznamnosti okolnosti nebezpečí s hlediska pojišťovací techniky nemá přijíti k dobru také podvodník.“

poj.)⁴⁰⁾. Předpokládá se ovšem, že odpadla nejen okolnost sama, nýbrž i její následky.

V životním pojištění je odstupní právo vyloučeno pro zámky, nesprávné neb neúplné údaje okolností nebezpečí — kromě nesprávného udání věku — uplynulo-li od uzavření smlouvy pět let a pojistník, resp. osoba, na jejíž život pojištění bylo uzavřeno, nejednali obmyslně (t. zv. neodpíratelnost pojistky, §§ 136, odst. 1., 131, odst. 3. zák. o sml. poj.)⁴¹⁾. Zásada neodpíratelnosti pojištění životního po určité době kotví v úvaze, že v tomto odvětví pojistným z okolností nebezpečí padají na váhu vedle věku zpravidla jen okolnosti týkající se zdravotního stavu toho, na jehož život pojištění bylo uzavřeno, tyto pak, jak zkušenost učí, časem vlivu toho pozbudou. Pro nesprávný údaj věku osoby, na jejíž život pojištění bylo uzavřeno, je v pojištění životním vyloučeno právo odstupu, když skutečný vstupní (t. j. v době uzavření smlouvy) věk nepřesahuje hranice, ve kterých pojistitel dle svého závodového plánu uzavírá životní pojištění (§ 134, odst. 3. zák. o sml. poj.), a sice bez ohledu na to, zda pojistníka nebo jiného, na jehož život pojištění bylo uzavřeno, postihuje zavinění čili nic. Ani obmyslnost těchto osob nepadá na váhu. V tomto případě nemůže sice pojistitel zvýšiti prémii, přísluší mu však právo snížení sumy pojistnou se zřetelem na výši smluvené premie a na skutečný vstupní věk podle jeho sazeb platných při uzavření smlouvy (§ 134, odst. 1. cit. zák.). Výkon tohoto práva není vázán na lhůtu, také po vyplacení sumy pojistné může pojistitel právo toto uplatňovati a žádati přeplatek zpět, pokud tento nárok není promlčen dle předpisu § 19 zák. o sml. poj. Pojistník může však žádati, pokud příhoda pojistná ještě nenastala, aby suma pojistná opět byla zvýšena na původní obnos, uvolí-li se platiti do budoucna patřičnou vyšší premii a doplatí premii za minulou dobu. Důvod těchto předpisů spočívá ve zvláštní povaze lidského věku jako okolnosti nebezpečí. Neboť věk určité osoby určuje dle zásad pojišťovací techniky v podstatě poměr mezi plněním pojistitele a premií, takže, i když věk byl udán nesprávně, lze zachovati pojišťovací smlouvu v platnosti, upraví-li se pojišťovací poměr dle věku skutečného. Přesahuje-li vstupní věk hranice, ve kterých pojistitel dle svého

⁴⁰⁾ Čl. 8. švýc. zák. o sml. poj.: Der Versicherer kann, auch wenn die Anzeigepflicht verletzt ist, vom Vertrage nicht zurücktreten:

1. wenn die verschwiegene oder unrichtig angezeigte Tatsache vor Eintritt des befürchteten Ereignisses weggefallen ist.

⁴¹⁾ Předpisy §§ 134, 136 nabudou platnosti dnem, který vláda později určí (§ 1 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n.). — Srovn. Emminghaus, Die Unanfechtbarkeit der Police in der Lebensversicherung, ve Vídni 1887, Gerkrath, Die Unanfechtbarkeit des Lebensversicherungsvertrages, v Berlíně 1888, Neumann, Die Unanfechtbarkeit der Lebensversicherungspolice, v Berlíně 1888, Ehrenzweig, „Die Unanfechtbarkeit“ der Versicherungsverträge nach dem österr. allg. bürgerl. Gesetzbuche 1890, Rozh. nejv. soudu z 4. 7. 1918, Rv I 218/16, Österreichische Zeitschrift für öffentl. und private Versicherung, VIII, str. 444.

závodového plánu uzavírá životní pojištění, bude moci pojistitel pro nesprávný údaj věku odstoupiti od smlouvy, jsou-li tu nahoře uvedené všeobecné podmínky práva odstupního. Bude moci po případě také vypověděti smlouvu dle § 30 zák. o sml. poj. Vedle odstupního práva přísluší pojistiteli také právo snížení dle pravidel pojišťovací techniky sumy pojistnou se zřetelem na výši ujednané premie a na skutečný vstupní věk⁴²⁾, není však oprávněn se zřetelem k umluvené sumě pojistné a skutečnému vstupnímu věku premii zvýšiti, neboť takového práva nemá pojistitel ani tehdy, když vstupní věk nepřesahuje hranic v § 134, odst. 3. cit. zák., uvedených.

Předpisy §§ 134, 136 zák. o sml. poj. jsou rázu donucovacího (§ 153 zák. o sml. poj.)⁴³⁾, opačného ujednání nemůže se pojistitel dovolávati, pokud je k neprospěchu pojistníka, obmyšleného nebo osoby dle § 150 cit. zák. ke vstupu do smlouvy oprávněné. Je-li skutečný vstupní věk v hranicích v § 134, odst. 3. cit. zák., uvedených, bude tudíž ujednání, že se odloží termín k vyplacení sumy pojistné na pozdější dobu, platným jen tehdy, ponechá-li se pojistníku volba této modaloty vedle práva jemu příslušejícího z předpisu § 134, odst. 1., 2. cit. zák.

2. Pojistitel netázal se způsobem kvalifikovaným po okolnostech nebezpečí (§ 3, odst. 2. zák. o sml. poj.)⁴⁴⁾. Netázal se písemně, určitě a přesně, buď že se vůbec netázal nebo tázal se jen ústně nebo tázal se sice písemně, ale nikoliv určitě a přesně, na př. jen všeobecně. Podmínky odstupu jsou:

a) Pojistník při uzavření smlouvy závažnou okolnost nebezpečí zamlčel nebo udal nesprávně. Pojistitel nemůže odstoupiti, když údaj pojistníkův je pouze neúplný. V § 3, odst. 1. uvádí se vedle nesprávné odpovědi odpověď neúplná. Poněvadž v odst. 2., § 3 vedle nesprávného údaje údaj neúplný není uveden,

⁴²⁾ Hager-Bruck, str. 364. Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag, v Berlíně 1906, str. 152. Výklady min. sprav. k poj. řádu, str. 168.

⁴³⁾ Tento donucovací ráz jest, resp. může býti vyloučen dle §§ 4, 5 nař. ze 24. 12. 1917, čís. 502 ř. z., pro obvod působnosti tohoto, viz § 2 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n. — Srovn. §§ 162, 163 něm. zák. o sml. poj.

⁴⁴⁾ Kdežto dle švýc. zák. zámka, resp. nesprávný údaj okolností nebezpečí mají vliv na trvání smlouvy jen tehdy, když se pojistitel pojistníka na okolnosti ty písemně tázal, mají zámky a vadné údaje pojistníkovy ve příčině okolností nebezpečí dle našeho zákona o sml. poj. za určitých podmínek vliv na trvání smlouvy také tehdy, když pojistitel nepoužil písemního dotazu. Jsouť ustanovení našeho zákona v tomto směru kompromisem mezi předpisy práva švýcarského a německého. Dle práva anglického je pojistník povinen nejen správně udati okolnosti nebezpečí, na něž se pojistitel dotazníkem tázal, nýbrž musí sám od sebe udati správně také ony závažné okolnosti nebezpečí, po kterých se pojistitel netázal. Neučinil-li tak, je pojistitel oprávněn smlouvě odpírati (contractus uberrimae fidei), Morrison v. Muspratt (1827) 4 Bing 60.

nepadá neúplnost údaje pojistníkovy ve smyslu předpisu § 3, odst. 2. na váhu⁴⁵⁾. Totéž platí o spontaních údajích pojistníkových. Stanovisko zákona je odůvodněno tím, že netázal-li se pojistitel písemně, určitě a přesně, ačkoliv byl s to, aby tak učinil, je možno, že pojistník nevystihl zcela stavu věci.

b) Při zámlece jednal pojistník obmyslně, při nesprávném údaji aspoň z hrubé neopatrnosti. Jak z materiálů vysvítá, spatřuje předpis § 3, odst. 2. zák. o sml. poj. zámku pouze v pasivním chování pojistníkově k určité okolnosti nebezpečí, v tom, že pojistník o této okolnosti se vůbec nevyjádřil, nikoliv také v tom, že existenci určité okolnosti popřel, ačkoliv tu skutečně byla⁴⁶⁾. Pojistník sám o sobě nebude ani s to, aby vystihl okolnosti takové padající v daném případě na váhu, nebude s to tak učiniti při sebe větší pečlivosti ani pojistník v pojišťovací věcech obeznalý. Když tedy pojistník o určité okolnosti nebezpečí se vůbec nevyjádřil a tím ji zamlčel, je pojistitel oprávněn k odstupu jen tehdy, když pojistník jednal obmyslně, t. j. v úmyslu, způsobiti pojistiteli škodu⁴⁷⁾. Naproti tomu učinil-li pojistník o určité okolnosti nebezpečí vůči pojistiteli projev, buď že existenci okolnosti té, ať tu ve skutečnosti byla, popřel, nebo okolnost tu nesprávně udal, přísluší pojistiteli právo odstupu, když pojistník jednal obmyslně nebo z hrubé nedbalosti. Lehké zavinění nepadá na váhu (jinak v případě pod 1.), neboť vůči pojistníku, jehož pozornost písemným, určitým a přesným dotazem o jednotlivých okolnostech nebezpečí byla vyburcována, dlužno použití přísnějšího měřítka, nežli tam, kde se tak nestalo. Pojistiteli náleží důkaz obmyslu nebo hrubé nedbalosti pojistníkovy. Pojistiteli nepřisluší práva vypovědění smlouvu dle § 30 zák. o sml. poj., neboť z citace § 3, odst. 1. v § 30 plyne, že právo toto má pojistitel jen tehdy, když učinil způsobem kvalifikovaným dotaz po okolnostech nebezpečí.

Ostatně poukazuje se na vývody shora pod 1. uvedené.

B. O výkonu odstupu.

Pojistitel může ustoupiti od smlouvy pro zámku, nesprávný neb neúplný údaj okolnosti nebezpečí před tím, nežli dostaví se příhoda pojistná, ale i poté. Odstupnímu právu musí pojistitel

⁴⁵⁾ Výklady min. sprav. k poj. ř., str. 19. Motivy k vládní osnově čís. 30 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XVIII. zasedání 1907, str. 65.

⁴⁶⁾ Motivy k vládní osnově čís. 30 příloh ke stenogr. prot. panské sněm., XVIII. zasedání 1907, str. 165: „Ačkoliv osnova neukládá pojistníku oznamovací povinnosti, když mu nebyl pojistitelem předložen dotazník, dlužno přece žádati, aby údaje pojistiteli učiněné byly pravdivé.“ Výklady min. sprav. k poj. ř., str. 19: „Dlužno však v této příčině přísněji posuzovati nesprávný údaj, pozitivní projev nežli pouhý neúdať.“

⁴⁷⁾ Předpis tento tvoří výjimku ze zásady, že není povinností pojistníkovou, aby z vlastní iniciativy udával pojistiteli okolnosti nebezpečí.

zjednati průchod ve lhůtě jednoho měsíce. Lhůta počíná od té doby, co pojistitel⁴⁸⁾ nabyl spolehlivé vědomosti, že určitá okolnost nebezpečí byla zamlčena, nesprávně nebo neúplně udána (§ 6, odst. 1. zák. o sml. poj.). Nestačí pouhá domněnka pojistitele⁴⁹⁾. Na př. pojistitel doví se z novin, že určitý kraj zachvácen byl krupobitím a v kraji tom má také své pojistníky proti škodám z krupobití pojištěné; tím nezačíná běžeti lhůta k odstupu, z toho ještě neplyne, že také pole určitého jeho pojistníka bylo krupobitím zasaženo, neboť zkušenost učí, že v kraji krupobitím zachváceném bývají určitá místa krup ušetřena. Není zapotřebí, aby se pojistitel také dověděl, že jsou tu ostatní podmínky práva odstupního, na př. pojistníkovu zavinění. Lhůta počítá se dle předpisů čl. 328 až 330 obch. zák. (§ 17, odst. 2. zák. o sml. poj.). Prohlášení odstupu musí se státi písemně a musí pojistníku dojiti⁵⁰⁾. K zachování měsíční lhůty stačí, bylo-li odstupní prohlášení ve lhůtě odesláno. Nebezpečí ztráty prohlášení odstupního dopravou nese pojistitel (§§ 6, odst. 1., 13, odst. 2. a 3. cit. zák.). Pojistníku náleží důkaz, že odstup stal se opožděně. Není povinností pojistitele, aby dokazoval, že odstoupil zavčas⁵¹⁾. Jednoměsíční lhůta k výkonu odstupního práva je zavedena v zájmu pojistníkově. Pokud trvá právo odstupní, není pojistník kryt proti příhodě pojistné, má tudíž oprávněný zájem, aby pojistitel, mínil-li vůbec odstoupiti, učinil tak co nejdříve, by se mohl pojistník zavčas krýti smlouvou jinou. Dohodou stran lze lhůtu tuto zkrátiti, nikoliv však prodloužiti (§ 6 je rázu donucovacího ve prospěch pojistníka, § 22 zák. o sml. poj.). Z těchto důvodů (ratio legis) dlužno lhůtě přiznati povahu lhůty preklusivní.

Mimo uplynutím shora uvedené lhůty zaniká odstupní právo pojistitele zřeknutím se jeho. Zřeknutí se může státi výslovně nebo konkludentním jednáním. Zřeknutí se konkludentním jednáním předpokládá, že pojistitel věděl, nebo, kdyby rozvinul patřičnou péči, vědět musil, že mu právo odstupní přísluší a vztahuje se jen na zámky a vadné údaje okolností nebezpečí, které v době zřeknutí se byly jemu známy nebo známy býti musily, nevztahuje se na zámky, resp. vady, které teprve později vyšly na jevo⁵²⁾. Taková konkludentní jednání budou zejména⁵³⁾ vydání pojistky a příjem

⁴⁸⁾ Vědomost agenta sprostředkovacího nepadá na váhu, pokud mu pojistníkem v této příčině nebylo učiněno oznámení dle § 43, čís. 2 zák. o sml. poj.

⁴⁹⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 348 násl.

⁵⁰⁾ Výjimku obsahuje předpis § 15 zák. o sml. poj.

⁵¹⁾ Hager a Bruck, str. 92, opačného mínění se stanoviska práva švýcarského Roelli, str. 105.

⁵²⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 274 násl. Rozh. říšského něm. soudu ze 7. 1. 1908, Rep. VII 139/07, Leipziger Zeitschrift, 1908, str. 463/11, ze 4. 2. 1908, Rep. VII 219/07 v tomže časopise 1908, str. 466/13, vrchního zemského soudu ve Frankfurtě n. M. z 9. 2. 1910, 4 U. 314/09 v tomže časopise 1910, str. 877/4. — Roelli, str. 105 násl.

⁵³⁾ Rozh. nejv. soudu z 2. 12. 1913, Rv II 1169/13, Právník 1917, str. 545.

prémie, tento však jen tehdy, když pojistitel přijal od pojistníka přemii větší, nežli připadá na běžné období pojistné (§ 6, odst. 2. zák. o sml. poj.), neboť na tuto má nárok, i když odstoupí. Zřeknutí se musí dokázati pojistník.

Odstup musí býti prohlášen druhé smluvní straně, t. j. pojistníku, jeho universálnímu nebo singulárnímu nástupci, tudíž na př. nabyvateli věci zcizené, pokračuje-li se v pojištění (§§ 64 až 68, 94, 108, 119, odst. 4., 123, odst. 3., 156 zák. o sml. poj.)⁵⁴⁾, nebo osobám dle § 150 zák. o sml. poj., oprávněným ke vstupu ve smlouvu pojišťovací. Od zásady, že odstup jest projevití vůči druhé straně smluvní, lze se odchýlit při pojištění na cizí účet, když pojištěnec má pojistku. V tomto případě lze projevití odstupu buď vůči pojistníku nebo pojištěnci. Tu je totiž pojištěnec dle § 69, odst. 3. zák. o sml. poj. oprávněn nakládati samostatně se smluvními právy a pojistitel proto oprávněn vůči němu k právním činům, dotýkajícím se existence smlouvy⁵⁵⁾.

Již nahoře bylo uvedeno, že strany mohou zvláštním ujednáním na podkladě určitých okolností nebezpečí obmeziti rozsah nebezpečí, které má býti kryto pojištěním. V návrhových listech a pojistkách vyskytuje se ustanovení, že pojistitel přejímá pojištění dle „popisu rizika“. V tomto ustanovení nelze shledávati obmezení rozsahu nebezpečí deklarací pojistníkovou. Opačný názor přičl by se normám §§ 3. násl. zák. o sml. poj. rázu donucovacího ve prospěch pojistníka o vlivu zámlk a vadných údajů ve příčině okolností nebezpečí při uzavření smlouvy. Přípustné bude však ujednání takové v podmínkách, pokud bude obsahovati přesné vytýčení rozsahu nebezpečí⁵⁶⁾. V takovém případě nebude lze použití norem §§ 3. násl. zák. o sml. poj.

C. O účinku odstupu.

Odstup prohlášený vůči pojistníku působí též vůči osobám třetím, na př. pojištěncům při pojištění na cizí účet, zástavním

⁵⁴⁾ Srovn. § 484 uh. obch. zák.

⁵⁵⁾ Hager a Bruck, str. 243. Opačný názor se stanoviska švýc. práva hájí Roelli, str. 103, avšak švýc. zákon o sml. poj. (čl. 16 a 17) neobsahuje ustanovení obdobného předpisu § 69, odst. 3. našeho zák. o sml. poj.

⁵⁶⁾ Rozh. nejv. soudu ze 17. 9. 1918, Rv I 285/18, Union, 114. — Roelli, str. 62 považuje ujednání takové se stanoviska švýc. práva za nepřipustné jednak s poukazem na předpis čl. 33 švýc. zák. o sml. poj. (v našem zák. o sml. poj. ho není), jenž připouští pouze vyloučení jednotlivých událostí z pojištění, jednak s poukazem na odpor takového ujednání vůči normám švýc. zák. o sml. poj. donucovacího rázu o vlivu vadných údajů okolností nebezpečí při uzavření smlouvy na trvání této. — Hagen, Zum schweizerischen Versicherungsvertragsrecht, W. V. Z. 1916, str. 44, považuje dle něm. práva (tam rovněž není předpisu obdobného ustanovení čl. 33 švýc. zák. o sml. poj.) ujednání to za platné z důvodu, že pojistitel může smlouvou libovolně obmeziti rozsah nebezpečí.

věřitelům, obmyšlenému (§ 132 zák. o sml. poj.). Odchylná ustanovení jsou v této příčině v pojištění budov proti škodám požárním. Je-li budova proti požáru pojištěná obtížena právem zástavním pojistiteli ohlášeným, bude v zájmu pojistitele, aby také zástavnímu věřiteli sdělil, že od smlouvy odstupuje, neboť vůči němu trvá smlouva přes to, že pojistitel od ní odstoupil, ještě jeden měsíc počítaje od doby, co se dověděl o odstupu buď od pojistitele samého nebo jiným způsobem (§ 83 zák. o sml. poj., rázu donucovacího ve prospěch zástavního věřitele dle § 87 cit. zák.). Obdobné ustanovení platí o reálních břemenech, o vnucené správě, nucené dražbě, právu poživacím (§§ 87, 88 zák. o sml. poj.), pak o budovách poručenců a opatrovanců (§§ 84, 87 zák. o sml. poj.). Ustoupil-li pojistitel od smlouvy poté, co příhoda pojistná nastala, je zástavnímu věřiteli vázán k plnění v rámci zástavní pohledávky, i když jemu tato nebyla oznámena (§ 82, odst. 2. zák. o sml. poj.). Rovněž tento předpis platí také o reálních břemenech, o vnucené správě, nucené dražbě a právu poživacím⁵⁷⁾.

Odstup pojistitele od smlouvy působí ex tunc (§ 3, odst. 1.: „jakoby nebyla uzavřena“)⁵⁸⁾. Nastala-li zatím příhoda pojistná, není pojistitel povinen plniti. Co bylo plněno, dlužno vrátiti dle norem práva občanského o kondikcích⁵⁹⁾. Výjimku činí premie, na tuto má pojistitel nárok až do konce období pojistného, v němž se dověděl o zámlce, resp. vadnosti údajů pojistníkových (§ 6, odst. 2. zák. o sml. poj.), nikoli do konce onoho období pojistného, v němž

⁵⁷⁾ Fliedner, O požární náhradě ve příčině budov proti ohni pojištěných dle řádu pojišťovacího, Zprávy Právníké Jednoty Moravské 1917, str. 307, 345 násl. — Klang, Pfandrechtsschutz bei der Feuerversicherung von Gebäuden 1918, str. 35, 72 násl. — Langer, Der Anspruch des Pfandgläubigers auf die Versicherungssumme nach der neuen Versicherungsordnung, Gerichtszeitung 1918, str. 137 násl. Z novější říšskoněm. literatury uvádím: Hagen, Die Haftung der Versicherungsforderung für die Hypotheken, Iherings J. 51, 83—126, Jess, Die Haftung der Forderung aus der Versicherung für Hypotheken, Grundschulden und Rentenschulden 1912, Ribbentrop, Die Haftung der Versicherungsforderung für die Hypotheken 1912, Heine, Zur Verfügung über die Versicherungsforderung bei hypothekarischer Belastung, Österr. Zeitschrift für öffentl. und private Versicherung, VI, str. 582 násl., Burger, Die Erstreckung der Hypothek auf die Forderung gegen den Versicherer 1912, Werneburg, Versicherungsgesellschaft und Hypothekengläubiger, Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung, IX, str. 86 násl., Domizlaff, Die Bestimmungen des Feuerversicherungsvertrages 1914, Schneider, Deutsches Versicherungshypothekenrecht 1917. — Srovn. Bunyon, The Law of Fire Insurance, v Londýně 1893, Williams, The fire insurance contract: with legal decisions, San Francisco 1914.

⁵⁸⁾ Uh. obch. zák. propůjčuje v § 475 pojistiteli právo odpírati smlouvě.

⁵⁹⁾ Ježto ustanovení § 6 zák. o sml. poj. je ve prospěch pojistníka rázu donucovacího, lze ujednáním účinky odstupu zmírniti, nikoli však zvýšiti. Bude lze také ujednati, že místo odstupu přísluší pojistiteli právo zvýšiti premii nebo snížití sumu pojistnou.

svůj odstup prohlásil⁶⁰⁾. Byla-li prémie zaplacená na více let napřed, dlužno tuto dodatečně vypočítati, nepřihlížeje v takových případech k obvyklému rabatu nebo k obvyklému volnému roku⁶¹⁾. Bylo-li pojištění uzavřeno za premii úhrnkovou, vypočítá se, kolik by musil pojistník platiti, kdyby uzavřel pojištění jen do konce uvedeného pojistného období⁶²⁾. Diferenci takto vyšetřenou je pojistitel povinen pojistníku vrátiti. U jistých druhů pojištění životního přiblížil se zákon o sml. poj. i ve příčině premie podstatně shora uvedené zásadě, že dlužno vrátiti, co bylo plněno. Při pojištění kapitálovém na případ smrti, u kterého je jisto, že příhoda pojistná nastane, jest totiž odstoupivší pojistitel povinen nahraditi pojistníku obnos premiové rezervy⁶³⁾ na pojištění připadající, byla-li prémie zaplacená za tři léta (§ 146 zák. o sml. poj.). Podržel-li by si tuto rezervu, nejso povinen plniti, měl by zisk hospodářsky neodůvodněný⁶⁴⁾. Pré-

⁶⁰⁾ Ustanovení toto odůvodňuje zpráva spojené národohospodářské a právnické komise, čís. 51 příloh ke stenogr. prot. panské sněm., XIX. zasedání 1909, str. 7, takto: „prémie bylo již snad z části upotřebeno dle jejího účelu, na př. na provisi, správní výlohy a pod. Pojistitel ostatně v daném případě jistou dobu nesl risiko, pro něž smlouvená prémie nebyla přiměřeným ekvivalentem. Patří mu tudíž podle slušnosti odškodnění, když smlouvu ze zavinění pojistníka prohlásí za neplatnou.“ — Srovn. § 486 uh. obch. zák. — Čl. 36, odst. 3. francouzské osnovy: Les primes payées demeurent acquises à l'assureur. Le paiement des primes dues doit avoir lieu à titre de dommages-intérêts. — Dupuich, Rapport, str. 48 násl. — Viz §§ 25, 26 švýc. zák. o sml. poj. — § 20, odst. 2. něm. zák. o sml. poj.: Im Falle des Rücktrittes sind, soweit dieses Gesetz nicht in Ansehung der Prämie ein anderes bestimmt, beide Teile verpflichtet, einander die empfangenen Leistungen zurückzugewähren: eine Geldsumme ist von der Zeit des Empfanges an zu verzinsen. — § 40 něm. zák. o sml. poj.: Wird das Versicherungsverhältnis wegen unterbliebener oder unrichtiger Anzeige von Gefahrumständen oder wegen Gefahrerhöhung auf Grund der Vorschriften des zweiten Titels durch Rücktritt oder Kündigung aufgehoben, so gebührt dem Versicherer gleichwohl die Prämie, jedoch nicht über die laufende Versicherungsperiode hinaus.

⁶¹⁾ Období pojistné jest časový oddíl, dle něhož vyměřena je prémie, bez ohledu na to, je-li tento časový oddíl určen dle kalendáře nebo jinak (na př. pojištění dopravní pro jednotlivou cestu). Období pojistné trvá však nejdéle jeden rok, i když prémie byla vyměřena dle delšího časového oddílu (§ 23, odst. 4. zák. o sml. poj.). — Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 352. — Häger a Bruck, str. 57.

⁶²⁾ Zaplatí-li se prémie na více let napřed, bývá zvykem, že se prémie za jeden rok promíjí (§ 23, odst. 5. zák. o sml. poj.). — Häger a Bruck, str. 145.

⁶³⁾ Manes, Versicherungswesen, 2. vyd., str. 122 násl.

⁶⁴⁾ § 28, čís. 1 poj. reg. — Čl. 25, odst. 4. švýc. zák. o sml. poj.: Wird ein Lebensversicherungsvertrag, der nach Maßgabe dieses Gesetzes rückkaufsfähig ist (Art. 90, Abs. 2, t. j. je-li jisto, že příhoda pojistná nastane a bylo-li prémie zaplacený nejméně za tři léta), aufgelöst, so hat der Versicherer die für den Rückkauf festgestellte Mindestleistung zu gewähren. — Obdobné předpisy obsahují §§ 173, 176, 177 něm. zák. o sml. poj.

⁶⁵⁾ Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag, v Berlíně 1906, str. 166. Srovn. Hecker, Die rechtliche Natur der Prämienreserve bei der Lebensversicherung,

miová reserva u těchto smluv pojišťovacích má již od počátku účel, uspokojiti nárok pojistníkův na sumu pojistnou, ježto již při uzavření smlouvy takové je jisto, že nastane událost, od níž závisí tento nárok pojistníkův. Sem spadají obyčejná doživotná pojištění na případ smrti (pojistitel má plniti po nastalé smrti), nikoliv tak zvaná krátkodobá pojištění na případ smrti (pojistitel má plniti jen tehdy, když úmrtí nastane průběhem určité doby, § 143 zák. o sml. poj.), dále spadají sem t. zv. smíšená pojištění životní (pojistitel má plniti po dosažení určitého věku nebo po úmrtí, když toto dříve nastane). Prémie musí býti zaplacená za tři léta, není zapotřebí, aby pojištění již tři léta trvalo. Nárok na vyplacení premiové rezervy přísluší také pojistníku, jenž zaplatil premii úhrnkovou, neboť v tomto případě má pojistitel úplatu již za celou dobu pojistnou v ruce. Tato premiová reserva jest splatná ihned po odstupu od smlouvy, vypočítá se však koncem posledního pojistného období, v němž odstup byl prohlášen, prémie do konce tohoto posledního období pojistného počítají se pojistiteli k dobru. V pojišťovacích podmínkách může za schválení úřadu dozorcího ustanoven býti jiný způsob výpočtu tohoto obnosu, na př. v tom směru, že pojistitel může učiniti srážku. Ostatně je předpis § 146. zák. o sml. poj. rázu donucovacího ku prospěchu pojistníka a osob v § 153 cit. zák. vypočtených⁶⁶⁾. Přípustné je tedy ustanovení v podmínkách, že nároku na premiovou rezervu nabude pojistník již zaplacením dvouleté premie.

Ostatně řídí se nárok na vrácení toho, co bylo plněno, jak již shora bylo uvedeno, normami práva občanského o kondikcích (condictio sine causa). Nárok přísluší proti tomu, kdo plnění přijal, na rozsah tohoto nároku bude míti vliv okolnost, zda příjemce o zámce nebo vadnosti údajů ve příčině okolnosti nebezpečí věděl nebo věděl musil (§§ 330, 335, 338, 1437 obč. zák.), pojistitel nemusí vracet poplatků kolkových, za pojistku, za její opětne vyhotovení (§ 9 zák. o sml. poj.), za opisy a pod. Nárok jde v prvé řadě na vrácení toho, co bylo plněno, pokud vrácení to je možné, ostatně na náhradu. Zavést jest dle možnosti předešlý stav. Zásada tato padá zejména na váhu vůči předpisům §§ 62, 86 zák. o sml. poj.⁶⁷⁾. Když smlouva s obou stran byla úplně splněna, zanikla. Dověděl-li se tedy pojistitel teprve potom o zámce nebo vadnosti údajů ve příčině okolnosti nebezpečí, nelze již mluvit o odstupu od smlouvy. Také v tomto případě přísluší však pojistiteli kondikee, neboť příjemce má plnění bez právního důvodu. Také v tomto případě musí si kondikující pojistitel dáti sraziti obnos premiové rezervy ve smyslu

ve Stuttgartě 1890, Bischoff, Die rechtliche Bedeutung der Prämienreserve eines Lebensversicherungs-Betriebes, v Bremě 1891, Wall, Die Ansprüche des Versicherten auf die Prämienreserve in der Lebensversicherung 1906.

⁶⁶⁾ § 146 zák. o sml. poj. nabude účinnosti dnem, který později určí vláda, § 1 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n. Viz § 4, čís. 2, lit. d) nař. ze dne 24. 12. 1917, čís. 502 ř. z.

⁶⁷⁾ Viz § 483 uh. obch. zák.

§ 146 zák. o sml. poj., poněvadž byl by k tomu povinen, i kdyby od smlouvy odstoupil.

D. Okolnosti nebezpečí v kolektivním pojištění.

Kolektivní pojištění⁶⁸⁾ spočívá dle § 38 zák. o sml. poj. v tom, že jednou smlouvou uzavírá se pojištění o více hospodářsky samostatných objektech (věcech hmotných, podnicích, osobách). Pojištění takové vyskytuje se zejména v pojištění dopravním, požárním, závaznostním a proti následkům úrazů. Byla-li vystavena jedna pojistka, dlužno zpravidla za to míti, že se jedná o smlouvu jednu, naopak ta okolnost, že bylo vystaveno více pojistek, bude zpravidla známkou, že uzavřeno bylo více smluv. Avšak okolnosti tyto nejsou vždy směrodatnými pro posouzení, jedná-li se o jednu nebo více smluv. Nespadá sem, když více pojistníků uzavřelo jednu smlouvu. Jak již nahoře bylo uvedeno, působí v takovém případě zámka nebo nesprávný údaj jednoho pojistníka vůči všem. Hospodářsky samostatnými objekty pojištění nejsou fyzické ani ideální části hmotné věci, tyto nemohou býti samy o sobě vůbec předmětem pojištění⁶⁹⁾.

Zásadou jest, že pro zámku, resp. nesprávný, neúplný údaj okolnosti nebezpečí přísluší pojistiteli právo odstoupiti jen od celé smlouvy (§ 3, odst. 1. a 2. zák. o sml. poj.), že proti vůli pojistníka není ani oprávněn od jednotné smlouvy částečně odstoupiti. Smlouva trvá i padá v celku. Tato zásada jest z důvodu účelnosti v kolektivním pojištění prolomena. Týkají-li se totiž zámlky nebo vadné údaje okolnosti nebezpečí pouze některého nebo některých z více objektů pojištění, přísluší pojistiteli právo odstoupiti od smlouvy zpravidla jen ve příčině těchto (§ 38, odst. 1. zák. o sml. poj.). Nespadá sem, když určitá věc jednou smlouvou pojištěna byla proti následkům více risk, na př. proti škodám požárním a škodám z vloupání. Byla-li v tomto případě okolnost nebezpečí pouze ve příčině nebezpečí ohně zamlčena nebo vadně udána, nemůže pojistník žá-

⁶⁸⁾ § 38 zák. o sml. poj. nabude účinnosti dnem, který později vláda určí, § 1 nař. z 9. 12. 1919, čís. 652 sb. z. a n. — Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 287. — Schneider, Kollektivversicherung v Manesově Versicherungs-Lexikon, I. sv., str. 664 násl. — Hager a Bruck, str. 115. — Weinrich, Zur juristischen Natur der Kollektiv-Unfall- und Haftpflichtversicherung, W. V. Z. 1902, str. 340. — Gottschalk, Einheitliches Versicherungsverhältnis trotz Vorhandenseins mehrerer Versicherungsscheine, Österr. Zeitschrift für öffentliche und private Versicherung, IX, str. 93 násl. — Nesprávně řadí sem výklady min. spravedl. k poj. ř., str. 54, a Ehrenzweig, zák. o sml. poj. 1918, k § 38, pozn. 5., také případ, v němž uzavřeno bylo více smluv vůli stran ve příčině jejich trvání vzájemně odvislých. Názor tento nemá v textu § 38 zák. o sml. poj. oporu. Vliv zániku jedné takové smlouvy na trvání ostatních neřídí se předpisem § 38 cit. zák., nýbrž smluvní vůli stran. Následkem toho, postihuje-li zámka nebo vadný údaj okolnosti nebezpečí jednu ze smluv takových, nemůže pojistitel, i kdyby chtěl, proti vůli pojistníka obmeziti svůj odstup pouze na tuto smlouvu.

⁶⁹⁾ Ehrenberg, Versicherungsrecht, str. 288.

dati, aby pojistitel setrval při smlouvě ve příčině pojištění pro případ vloupání. Nespadá sem, když okolnost nebezpečí zamlčena nebo vadně udána týká se jednoho hospodářsky samostatného objektu pojištění (hmotné věci, podniku, osoby) přímo, ale nepřímo zvětšuje také nebezpečí ve příčině ostatních objektů. Také tu zůstává shora uvedená všeobecná zásada § 3, odst. 1. a 2. zák. o sml. poj. v platnosti. Na př. pojistník pojistil dva domy vedle sebe stojící a zamlčel, že v jednom je podnik ohněm zvláště ohrožený⁷⁰⁾. Od celé smlouvy může pojistitel odstoupiti jen tehdy, když prokáže, že by za stejných podmínek neuzavřel smlouvy ve příčině ostatních objektů pojištění (§ 38, odst. 1. zák. o sml. poj.)⁷¹⁾. Nepřijde tu na objektivní moment, zda by pojistitel dle pravidel pojišťování vůbec smlouvy za stejných podmínek ve příčině zbývajících věcí hmotných, podniků neb osob neuzavřel, nýbrž pouze na to, zda by tak neučilil pojistitel, o něhož v daném případě jde. Ustoupí-li pojistitel, jsa k tomu dle předchozího oprávněn, od smlouvy jen ve příčině některého nebo některých z více objektů pojištění, přísluší pojistníku právo vypovědět smlouvu ve příčině ostatních objektů pojištění, avšak nejpozději ke konci pojistného období, v němž odstupní projev pojistitelův jemu došel (§§ 38, odst. 2., 13, odst. 2. zák. o sml. poj.)⁷²⁾. Ustoupí-li pojistitel ve příčině některého nebo některých z více objektů pojištění, přísluší mu dle § 6, odst. 2. zák. o sml. poj. premie na tento, resp. tyto objekty pojištění se vztahující až do konce období pojistného, v němž se o zámce nebo vadnosti údaje okolnosti nebezpečí dověděl. Další premie dlužno přiměřeně snížit. Vypověděl-li pojistník ve příčině ostatních objektů pojištění, přísluší pojistiteli premie na tyto objekty se vztahující až do konce období pojistného, v němž vypověděl. Že se zámky nebo vadné údaje okolnosti nebezpečí týkají jen některého nebo některých z více objektů pojištění, musí v případě pochybnosti dokázati pojistník. Úmluvou stran nemůže býti pojistník zbaven tohoto práva smlouvu vypovědět, nemůže býti ani přinucen, vypoví-li, zaplatiti premii další, nežli až do konce období pojistného, v němž dal výpověď (ustanovení § 38, odstavec 2. zák. o sml. poj. jest dle § 42 cit. zák. rázu donucovacího

⁷⁰⁾ Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag 1906, str. 41.

⁷¹⁾ Ustanovení § 38, odst. 1. zák. o sml. poj. je dle § 42 cit. zák. právo dispositivně, může býti tedy ujednáno, že pojistitel má právo odstoupiti od smlouvy jen částečně, i kdyby ve příčině ostatních objektů pojištění smlouvu za stejných podmínek neuzavřel. — Čl. 7 švýc. zák. o sml. poj.: Umfaßt der Vertrag mehrere Gegenstände oder Personen und ist die Anzeigepflicht nur bezüglich eines Theiles dieser Gegenstände oder Personen verletzt, so bleibt die Versicherung für den übrigen Teil wirksam, wenn sich aus den Umständen ergibt, daß der Versicherer diesen Teil allein zu den nämlichen Bedingungen versichert hätte. — Obdobný předpis obsahuje § 30 nĕm. zák. o sml. poj.

⁷²⁾ Nikoliv ke konci onoho období pojistného, v němž se pojistitel o zámce nebo vadnosti údaje okolnosti nebezpečí dověděl. Obě tato období pojistná nebudou se v každém případě krýti, na př. pojistitel doví se o zámce nebo vadném údaje 14. 12. a prohlásí odstup 10. 1.

ve prospěch pojistníka)⁷³⁾. Toto právo výpovědní poskytnuto je pojistníku k tomu účelu, aby se mohl krytí pojištěním u jiného pojistitele. Neboť je možno, že by ve příčině objektů pojištění odstupem nedotčených nemohl vůbec nebo jen za vysokou prémii dosíci nového pojištění u jiného pojistitele⁷⁴⁾.

E. O normách omylových.

Ze zásady shora rozvinuté, že údaje pojistníkovy ve příčině okolností nebezpečí při uzavření smlouvy mimo zvláštní ujednání nepatří ke smluvnímu obsahu, plyne, že vyloučeno je právo pojistitelovo odpírati smlouvě dle norem občanského práva pro omyl v obsahu ve příčině okolností těchto. Naproti tomu bude však moci pojistitel odpírati smlouvě pro podvod v pohnutce (§§ 870, 875 obč. zák.)⁷⁵⁾. Dlužno také sledovati ratio legis. Předpisy zákona o sml. poj. rázu donucovacího, přiznávající pojistiteli pro zámky a vadné údaje ve příčině okolností nebezpečí právo odstoupit, sledují účel, aby pojistník byl si co nejdříve jist, že smlouva z těchto důvodů nemůže býti zvrácena pojistitelem, ježto po dobu této nejistoty nemůže spoléhati na to, že dostane se mu krytí, nastane-li příhoda pojistná. Proto je také, jak již shora bylo uvedeno, výkon tohoto od-

⁷³⁾ Zpráva spojené národohospodářské a právnické komise čís. 51 příloh ke stenogr. protokolům panské sněmovny, XIX. zasedání 1909, str. 14, uvádí výslovně, že toto výpovědní právo přísluší pojistníku také poté, když se ve příčině některého z více objektů pojištění dotčeného zámky nebo nesprávným údajem dostavila příhoda pojistná.

⁷⁴⁾ Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, Guttentag 1906, str. 40. Výklady minist. spravedl. k poj. ř., str. 55.

⁷⁵⁾ Die výkladů minist. spravedl. k poj. ř., str. 22, nepřisluší pojistiteli vůbec práva odpírati smlouvě pro omyl ve příčině okolností nebezpečí dle norem občanského práva. Srovn. Herrmann-Otavský. Projev smluvního konsensu podle vládních předloh o reformě všeobecného zákoníka občanského a o smlouvě pojišťovací, Právník 1908, str. 100. V pojednání O uzavření smlouvy pojišťovací dle řádu pojišťovacího, Právník 1916, str. 454, kloní se Herrmann-Otavský k názoru, že pojistiteli přísluší právo odpírati smlouvě z důvodů omylu ve příčině okolností nebezpečí, s poukazem na to, že pojišťovací řád neobsahuje výslovného předpisu v tom smyslu, že použití omylových norem občanského zákona vylučuje. Srovn. Herrmann, Die rechtliche Verantwortlichkeit des Versicherers für seine Agenten, str. 124 násl. Dle německého práva nepřiznávají pojistiteli práva odpírati smlouvě pro omyl ve příčině okolností nebezpečí Gerhard a Manes, str. 90, Hagen a Bruck, str. 76, dle švýcarského práva Roelli, str. 60. Hagen a Bruck odůvodňují názor ten exkluzivitou norem zákona o sml. poj. ve příčině vlivu zámek a vadných údajů pojistníkových o okolnostech nebezpečí při uzavření smlouvy na trvání této, aniž uvádějí důvodů pro tuto exkluzivitu. Gerhard a Manes, pak Roelli odůvodňují názor ten zásadou, že údaje okolností nebezpečí netvoří součástky smluvního obsahu. Něm. zák. o sml. poj. ponechává v § 22 výslovně v platnosti právo pojistitelovo odpírati smlouvě pro obmyslné oklamání ve příčině okolností nebezpečí. Roelli, str. 60, nepřiznává pojistiteli dle švýc. práva (předpis § 22 něm. zák. o sml. poj. ve švýc. zák. obsažen není) tohoto oprávnění.

stupního práva vázán na krátkou lhůtu jednoho měsíce. S tímto účelem zákonem sledovaným nedalo by se srovnati, kdyby pojistiteli příslušelo také právo odpírati smlouvě z důvodů omylu ve smyslu §§ 870 násl. obč. zák. po dobu tří let (§ 1487 obč. zák.). Shora uvedená ratio legis chrání jen poctivého pojistníka.

Zdůraznití třeba, že vyloučeno je právo pojistitele odpírati smlouvě, jak shora uvedeno, jen z omylu ve příčině okolností nebezpečí. Naproti tomu bude moci pojistitel odpírati smlouvě dle nauky občanského práva o omylu pro omyl v objektu (na př. chtěl pojistiti jiný dům, jinou osobu), v druhu nebezpečí (na př. pojistitel vydal pojistku na pojištění movitostí místo proti škodám požárním, omylem proti škodám z vloupání), v rozsahu nebezpečí⁷⁶⁾, ve výši premie nebo sumy pojistné.

Zmýlil-li se pojistník o okolnostech nebezpečí ve svůj neprospěch, udávaje tyto, přísluší mu, jak již shora bylo uvedeno, dle § 31, odst. 2. zák. o sml. poj. nárok na snížení premie pro budoucí období pojistná, když omyl jeho měl v zápětí vyměření premie vyšší, resp. dle § 134, odst. 4. zák. o sml. poj. vedle toho nárok na vrácení částí premiové rezervy. Předpisy §§ 31, 134, odst. 4. zák. o sml. poj. jsou dle §§ 42, 153 cit. zák. rázu donucovacího ve prospěch pojistníka, resp. osob v § 153 uvedených⁷⁷⁾. Dle toho, co nahoře bylo uvedeno ve příčině omylu pojistitelova, bude příslušet pojistníku vedle nároků dle §§ 31, 134, odst. 4. zák. o sml. poj. právo brojiti proti smlouvě pro omyl ve příčině okolností nebezpečí dle norem občanského práva pouze z důvodu podvodu v pohnutce (§§ 870, 875 obč. zák.)⁷⁸⁾.

F. De lege ferenda.

Jak shora uvedeno, nepřisluší pojistiteli, jenž se tázal po závažných okolnostech nebezpečí způsobem kvalifikovaným, práva odstoupního, zamlčel-li pojistník určitou okolnost nebezpečí obmyslně nebo udal-li ji nesprávně z hrubého zavinění a pojistitel po této okolnosti nebezpečí buď se vůbec netázal nebo se sice tázal, ale nikoli způsobem kvalifikovaným (ústně, ve formě všeobecné otázky).

⁷⁶⁾ Bude moci tedy pojistitel odpírati smlouvě pro omyl dle občanského práva, když omylem pojal do pojistky také ručení za následky úrazu příhodivšího se při jízdě na kole, ačkoli dle úmyslu stran mělo býti toto ručení vyloučeno.

⁷⁷⁾ § 31 nabyl účinnosti 1. 1. 1918.

⁷⁸⁾ Výklady min. spravedl. k poj. ř., str. 22, zastávají, jak se zdá, názor, že normami poj. ř. zůstalo nedotčeno právo pojistníkovy odpírati smlouvě pro omyl zběhnuvší se ve příčině okolností nebezpečí. Téhož názoru se stanoviska práva německého Hagen a Bruck, str. 76, v souhlasu s materiáliemi (Begründung zu den Entwürfen eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag 1906, str. 36); něm. zák. o sml. poj. neobsahuje předpisů obdobných předpisům §§ 31, 134, odst. 4. našeho zákona. Se stanoviska práva švýcarského hájí Roelli, str. 60, názor, že pojistníku nepřisluší práva odpírati smlouvě pro omyl ve příčině okolností nebezpečí.

Avšak důvody účelnosti a spravedlnosti mluví pro to, aby i v těchto případech přiznáno bylo pojistiteli odstupní právo.

Zákon náš tak jako zákon švýcarský ovládá zásada zajisté správná, že pojistitel, jenž tázal se způsobem kvalifikovaným, dal tím na jevo, že mu nezáleží na okolnostech nebezpečí v písemném dotazu neuvedených. Tuto zásadu provádějí zákon švýcarský a náš důsledně, považující za bezvýznamné zámky, resp. nesprávné nebo neúplné údaje okolností nebezpečí v použitém písemném dotazu neobsažených bez ohledu na stupeň zavinění pojistníkovy, také bez ohledu na to, jednal-li pojistník obmyslně. Zákon německý přiznává v takovém případě pojistiteli odstupní právo pro obmyslnou zámku⁷⁹⁾. Mám za to, že důsledek, který náš zákon z uvedené zásady činí, je pro pojistitele nespravedlivý. I když pojistitel nepojal určité závažné okolnosti nebezpečí do použitého písemného dotazu, nelze jemu nepřiznati práva odstupního, když ji v konkrétním případě pojistník zamlčel, věda, že neudá-li ji, způsobí pojistiteli škodu, t. j. když jednal obmyslně. Také v tom případě, když se pojistitel na některou závažnou okolnost nebezpečí, v použitém písemném dotazu neobsaženou, tázal ústně, je spravedливо přiznati jemu právo odstupu, když pojistník zodpověděl tuto okolnost nesprávně z hrubého zavinění. Neboť zde se již nemůže pojistník úplně spoléhati na to, že pojistiteli na okolnosti této nezáleží. Totéž platí v tom případě, když závažnou okolnost nebezpečí, neobsaženou v dotazníku pojistitelem použitým, pojistník spontáně nesprávně udal. Neboť nemusil se o okolnosti té vůbec vyslovovati (pokud nepřišla v úvahu obmyslnost zámky). Udal-li však okolnost tu, pak je spravedливо žádati po něm, aby šetřil *diligentia eius, quod omnes intelligunt*, aby ručil za hrubé zavinění. Správně poukazuje v tomto směru Hupka (Bemerkungen zum Gesetzentwurf über den Versicherungsvertrag, Jur. Blätter 1910, str. 134) na to, že by bylo nesmyslným žádati po pojistiteli, když pojistník takovou okolnost nebezpečí spontáně udal, aby okolnost tuto ještě dodatečně pojal do písemného dotazu, chtěl-li si zachovati právo odstupu pro eventuálně vadný její údaj⁸⁰⁾.

Na základě hořejších vývodů dlužno vyvoditi tytéž právní účinky jak v případě, když pojistitel způsobem kvalifikovaným (dle § 3, odst. 1. zák. o sml. poj.) se vůbec netázal, tak také v případě, když se sice způsobem takovým tázal, pojistník však zamlčel, nesprávně nebo neúplně udal okolnost nebezpečí, v kvalifikovaném dotaze neobsaženou. V odstavci 2. § 3 zák. o sml. poj. dlužno vyjádřiti, že pojistitel je oprávněn odstoupiti také tehdy, když pojistník z obmyslu okolnost nebezpečí udal neúplně. Vyloučení odstupního

⁷⁹⁾ Die názoru v literatuře hájeného (Gerhard a Manes, str. 105) také pro nesprávný údaj třeba jen z lehkého zavinění.

⁸⁰⁾ Srovn. Hupka, Zur Revision des Gesetzentwurfes über den Versicherungsvertrag, Jur. Blätter 1909, str. 182, Ehrenzweig, Der Gesetzentwurf über den Versicherungsvertrag in parlamentarischer Behandlung, Ger. Zeitung 1909, str. 170.

práva pro neúplný údaj okolnosti nebezpečí z hrubého zavinění je odůvodněno, není však odůvodněno, když pojistník jednal obmyslně.

Navrhuji tudíž následovní znění druhého odstavce § 3:

Netázal-li se pojistitel po nějaké závažné okolnosti nebezpečí uvedeným způsobem nebo vůbec, může jen tehdy odstoupiti, jestliže ji pojistník při uzavření smlouvy zamlčel nebo neúplně udal v úmyslu způsobiti škodu (obmyslně) neb udal ji nesprávně z hrubé nedbalosti.

Obsah.

	Strana
Předmluva	3
I. O pramenech soukromého práva pojišťovacího	5
II. O návrhu	12
A. O náležitostech návrhu	13
1. Po stránce obsahu	13
2. Po stránce formy	16
3. De lege ferenda	19
B. O vázanosti k návrhu	21
C. O uhasnutí návrhu	24
III. O akceptaci	27
A. O náležitostech akceptace	27
B. O uhasnutí akceptace	29
IV. O perfekci smlouvy	30
V. O odchylkách pojistky od návrhu	34
VI. O okolnostech nebezpečí	41
A. O podmínkách práva odstupního	43
1. Při kvalifikovaném dotazu	44
2. Bez kvalifikovaného dotazu	53
B. O výkonu odstupu	54
C. O účinku odstupu	56
D. Okolností nebezpečí v kolektivním pojištění	60
E. O normách omylových	62
F. De lege ferenda	63